Colecţia *E*GO

De același autor:
– *Planetarium*, Ed. Albatros, 1987,
– *Imperiul oglinzilor strîmbe*, la Ed. Societății „Adevărul”, 1993,
– *Copiii fiarei*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 1998,
– *Vremea Mînzului Sec*, ediția a II-a, Ed. Polirom, Iași, 1998.

Editura POLIROM
B-dul Copou nr. 3, P.O. Box 266, 6600 Iași
B-dul I.C. Brătianu, nr. 6, et. 7, București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

POPESCU, CRISTIAN TUDOR

Timp mort (scrieri)/Cristian Tudor Popescu –
Iași, Polirom, 1998
264 p. 18 cm. – (Ego. Scrieri)

ISBN: 973-683-166-3

CIP: 859.0-32

Printed in ROMANIA

Cristian Tudor Popescu

TIMP MORT

(scrieri)

POLIROM
1998

Lector: Mariana Codruț

Marlene Dietrich și zorile roșii

Nu credeam să învăț a înțelege vreodată cum a murit Marilyn Monroe. Sau de ce Greta Garbo a dispărut complet din viața publică în a doua jumătate a vieții. Pînă la vîrsta de 12 ani am fost, fără să știu ce-i aia, extremist de stînga. Trăiam un dispreț necruțător pentru suferințele personajelor celebre și bogate înflorind din putregaiul capitalist. Luxul, hainele elegante, parfumurile scumpe, limuzinele mă aduceau în pragul vomei. Nu pentru că eram un copil sortit unei sărăcii legumite. Nu-mi doream lucrurile acelea, nu mi le-am dorit de la începuturile conștiinței mele. Visam să trăiesc într-o lume cu oameni îmbrăcați în același tip de salopetă suplă, atît bărbații, cît și femeile. Lumea echipajelor de pe astronavele navigînd în singurătatea rece și curată a spațiului sideral. Mi se părea că hainele identic de simple lasă oamenii să se deosebească prin minte și suflet. Mi se părea firesc ca banii, sexul, viciile, demența să lipsească din lumea aceea, întemeiată doar pe inteligența, curajul, altruismul împins pînă la sacrificiu al cosmonauților lui Ivan Antonovici Efremov luptînd cu monștrii electrici de pe steaua de fier. Pînă la 12 ani nu înțelegeam de ce întîrzie astronava discoidală să aterizeze în fundul curții și să-și deschidă ușa cu un zgomot metalic înfundat, invitîndu-mă din toate luminile ei clipitoare să părăsesc acel Pămînt pe care nu-mi găseam

locul. N-aș fi priceput nimic dacă mi-ar fi spus cineva, zîmbind amar, că locul meu e în Coreea de Nord sau în China maoistă.

Ideea că o celebritate poate fi agresată de propria-i glorie pînă la prăbușirea în depresie sau isterie, pînă la greața existențială tratabilă doar cu o supradoză finală de drog, mi se părea un moft burghez. „La muncă !", îmi venea să strig văzînd-o pe Marlene Dietrich cum își poartă durerea din dragoste într-un pahar de șampanie băut în luminile serii, cu un boa alb pe umeri. Ia să-și cîștige cucoana asta existența trudind într-o filatură de bumbac, de dimineață pînă seara, ia să aibă de hrănit și spălat vreo trei-patru plozi și o bătrînă paralitică, să vezi atunci cum îi trec angoasele, una-două. Dacă mă nășteam în Cambodgia anilor '70 aș fi fost, probabil, un „tovarăș-copil", comandant de detașament de la khmerii roșii. Aidoma puilor de țigan care fumează de la 6 ani, mi-am consumat viciul stîngii extreme în copilărie.

Astăzi, cînd se înfige în mine cîte un ins (al cîtelea ?!), la piață, pe stradă, la benzină, mă ia de braț și îmi șuieră conspirativ : „V-am văzut la televizor !", considerîndu-se, după rostirea acestui cuvînt de ordine, șeful unui lagăr cu un singur deținut, îmi spun că trebuia să plătesc odată și odată pentru zorile roșii ale vieții mele.

Sabotajul prin talk-show

Așa cum există o modă a talk-show-urilor, există și o modă a comentării lor intelighent-scîrbite. Subcultură, mîrlănie, sferto-doctism, incoerență, vorbărie sînt calificativele cel mai des folosite de lumea bună a săptămînalelor cu tiraj de cartier. Politicienii, în cap cu președintele țării, merg mai departe și zic că talk-show-urile alimentează crize, ațîță la ură interpartinică, dezbină coaliția de guvernămînt, nu lasă guvernul să lucreze și pe oamenii muncii să doarmă liniștiți, ca să poată activa a doua zi cu spor în întreprinderile care azi se lichidează, mîine se privatizează și poimîine se ia totul de la capăt, întrucît se descoperă că privatizarea a fost frauduloasă. Ce mai încolo-încoace, aceasta este explicația fundamentală a faptului că actuala guvernare, deși beneficiază de crema a 15.000 de specialiști, o dă din bară în bară : sabotajul prin talk-show.

Totul e cît se poate de limpede. Mai rămîne o singură problemă, una mică de tot : lumea se uită la sabotajele astea. Dacă n-ar avea audiență, astfel de emisiuni ar zbura pe loc din grilele de programe ale televiziunilor private unde se desfășoară îndeobște. Milioane de români stau pînă noaptea tîrziu pentru a vedea ce-a mai zis cutare, ce-a răspuns cutare și pentru a comenta a doua zi, la slujbă. Și cînd e vorba de milioane de oameni, un intelectual autentic lasă deoparte dezgustul superior și începe să se întrebe ce n-a înțeles.

Chiar, de ce se uită lumea la talk-show-uri? Un prim răspuns, simplu și prozaic, este: *pentru că România nu se îndreaptă spre capitalism*. Într-o țară capitalistă în toată regula, majoritatea inșilor trăiesc cu convingerea bine înrădăcinată că un moment de oboseală, a doua zi, la serviciu, se poate solda cu pierderea pe loc a unei posibilități de avansare sau chiar a slujbei. Acolo unde se muncește 12 ore din 24 și se mai iau și part-time jobs sîmbăta și duminica, prea puțini sînt cei cărora le dă mîna să se holbeze la televizor pînă în zori. Faptul că la noi talk-show-urile prelungite mult după miezul nopții au o atît de largă audiență, ce altceva dovedește, în primul rînd, decît că gradul de ocupare și seriozitatea angajării populației în procesul productiv sînt încă de tip comunist?

Tot de sechelele comunismului ține și un al doilea posibil răspuns. Decenii de-a rîndul, oamenii politici au reprezentat pentru oamenii de rînd niște portrete intangibile, înghețate în sticla televizorului și blindate în limba de lemn. Nimeni nu știa exact *cum este* Ceușescu, sau Dăscălescu, sau Bobu. Decretele care cădeau peste țară păreau un soi de blesteme venite din cer, de la o instanță fără chip. 7 ani, regimul Iliescu a prelungit, mai mult sau mai puțin, acest sistem de imagine încremenită a guvernanților. Ieșirile pe televizor se făceau de cele mai multe ori cu ziariști „verificați”, cu durate în general scurte, important fiind în continuare nu *ce zice* respectivul politician, ci faptul că *apare la televizor*. Odată cu schimbarea puterii, în noiembrie 1996, mecanismul s-a rupt. Nou-veniții, mulți dintre ei needucați în zona nomenclaturii comuniste de rang superior, aveau

o uriașă foame de imagine și nimic care să-i rețină. Întrucît la telejurnale și emisiunile de știri ale televiziunilor aveau acces un număr limitat de oameni politici, ceilalți s-au năpustit literalmente în nișa creată de talk-show-uri, deschizător de drum fiind Marius Tucă, cu al său „Milionarii de la miezul nopții”. Se întîlneau, deci, două nevoi mediatice : noii politicieni, mai occidentalizați, doreau să apară la televizor cu orice preț, considerînd că important pentru cariera politică e să te vadă lumea, în vreme ce publicul voia să vadă cum *sînt* în realitate politicienii. Talk-show-ul are o caracteristică foarte importantă : gazetarul îl poate întrerupe pe politician, îl poate confrunta cu propriile afirmații, îi poate ironiza aberațiile sau demagogia. Îl poate, în ultimă instanță, scoate din țîțîni. Și cînd individul e scos din țîțîni, atunci se vede pentru cîteva clipe cine este cu adevărat. Așa află și oamenii pe cine au votat de fapt, întrucît sistemul de vot pe liste e mai mult o alegere în orb. Toată poza, cu costum Steilmann și cravată impecabilă, pe care respectivul o afișează la Parlament sau în aparițiile televizate unde vorbește singur, se poate prăbuși, din spatele ei răsărind un animal păros sau un limbric. Firește, politicianul nostru nu-și va da niciodată seama de asta, continuînd să apară cu obstinație, foarte mîndru de sine, la alte și alte talk-show-uri.

Este o prostie să tratezi talk-show-ul ca pe un simpozion sau o masă rotundă academică. El este, cum îi e și numele, un show, un spectacol. Rolul lui nu e să ofere soluții pentru guvernare, să trateze științific nu știu ce idei mărețe, ci să dea o imagine mai apropiată de realitate a zonei

politice și a celor care o locuiesc. Privind la televizor, oamenii pot înțelege, dintr-un gest, dintr-un rictus al cuiva, de ce li se întîmplă, de fapt, ce li se întîmplă. Și pentru asta, oricum, televizorul e mai ieftin: mulți îmi scriu că n-au bani ca să cumpere zilnic un ziar...

Talk-show-urile nu pot fi interzise și nici înmulțite sau prelungite peste măsură. Ele vor trăi atît cît se va mai uita lumea la ele. Însă un gazetar care refuză să le trateze ca pe un show, care înțelege să se „monteze” de fiecare dată la cea mai înaltă tensiune, încercînd să prefacă în scrum masca de pe fața politicianului, s-ar putea să nu trăiască nici atît.

Mari scriitori, mari ticăloși

Una dintre temele preferate de dialog întărîtat ale literaților români în perioada postdecembristă a fost și este cea a actualei „terfeliri" a marilor valori ale literaturii noastre. Ca mai mereu în încăierările de acest soi, fiecare se duelează cu umbra celuilalt, rezultatul fiind un soi de pantomimă grotescă în care nu curge sînge. În mare, cele două tabere aflate în luptă pot fi definite astfel :

– *bodyguarzii*. Sar ca mușcați de șarpe și scot pistolul îndată ce zice cineva ceva despre Sadoveanu, Arghezi, Călinescu. Metoda preferată este minimalizarea respectivului : cine ești tu, prăpăditule, neica nimeni, trei lulele, să te iei de Sadoveanu, Arghezi, Călinescu ? Dacă totuși acuzele în planul moral sînt foarte precise, atunci *bodyguarzii* se suie pe loc în cel estetic, ca într-un copac la rădăcina căruia pute. Speranța lor intimă este ca o părticică, oricît de mică, din gloria maeștrilor să se reverse și asupra lor, de vreme ce sînt vajnici „apărători ai valorilor" ;

– *terminatorii*. Aceștia țin cu tot dinadinsul să-i facă arșice pe Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, cu operele lor cu tot. Din faptul că cei trei au stat rău cu caracterul se deduce că nici nu sînt niște scriitori așa de mari... De fapt, sînt mici de tot, or mai fi și copiat de la alții... etc.

Rezolvarea gîlcevii este simplă ca bună ziua dacă nu amesteci, voit sau nu, planurile : 1. Sadoveanu,

Arghezi, Călinescu sînt mari scriitori români. 2. Sadoveanu, Arghezi, Călinescu sînt mari ticăloși români. Iar tragedia acestei nații stă în faptul că între aceste două afirmații nu există contradicție.

Cine vrea să se convingă de adevărul celei dintîi, n-are decît să-i citească. Pentru cea de-a doua, lectura volumului *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii* de M. Nițescu, apărut la ed. Humanitas, poate fi edificatoare. Firește, cei trei susnumiți nu sînt singurii întîlniți în carte; lista e lungă, începînd cu M. Novicov și I. Vitner și terminînd cu Eugen Simion și Nicolae Manolescu. Nu intenționez să fac o recenzie; mă voi opri doar la pasajele din alte „opere" ale marelui prozator, marelui poet, marelui critic, reproduse în cartea lui M. Nițescu.

„Anii sumbri s-au luminat cînd a bătut ceasul eliberării, la 23 August 1944. Șandramaua alcătuirilor criminale ale burghezilor și moșierilor s-a surpat. Putregaiurile ei au trecut la groapa gunoaielor trecutului. [...] *Regimul de teroare și asuprire burghezo-moșieresc ținuse masele largi ale norodului în bezna ignoranței și misticismului – refugiu al oamenilor simpli. Acel regim a provocat o pseudocultură străină de popor și a împiedicat dezvoltarea unei culturi specific naționale și progresiste. Eliberarea țării de către glorioasa armată sovietică..."* etc. (Mihail Sadoveanu, în „Însemnări pe marginea articolului 80", 1952).

„Aveți norocul, din care ne împărtășim și noi mai puțin tineri, că statul socialist vă poartă în totul de grijă cu măreție. Tinerețea vîrstelor n-a cunoscut asemenea noroc, ci numai indiferența forurilor conducătoare. A fi scriitor era o rușine

și pentru familie și pentru societate. Să ne silim să fim la înălțimea generozității și atențiilor de care ne folosim. Nu ni se cere decît să scriem frumos și, dacă se poate, strălucit. Asta poate că se mai poate”. (Tudor Arghezi, „Contemporanul”, 1961).

„Sînt unul din martorii în viață ai unui trecut nerușinat și nemernic. Astăzi, nici plugarii, nici scriitorii nu mai știu ce-i suferința și ce-i deznădejdea... Mulțumită bărbaților care îndrumează țara... ca și plugarii ne simțim colectivizați și noi...” etc. (Tudor Arghezi, „Gazeta literară”, 1962).

„Ca un mic omagiu Congresului al II-lea al PMR, am extras pe hîrtie strigăte, lozinci și icoane care au răsunat și s-au desfășurat în imaginația mea, după ce am închis cărțile cu care mi-am făcut lecția de istoria partidului...” (G. Călinescu, „Viața românească”, 1955). *„Nu știu de ce natură este transfugul Eugen Ionescu, autorul piesei* Scaunele [...] *fapt este că se face în jurul său un tapaj dubios.*” (idem, 1958). *„Dacă Eugen Ionescu minimalizează literatura parodiind-o printr-un teatru de verbigerație pură, E. Cioran face același lucru cu metode filozofice* [...] *Adesea simți că fraza e plină de truisme ca un țesut de serozități și nu știi unde să înfigi în pielița fină seringa, ca s-o descongestionezi de banalități.*” (ibidem). *„Noi extragem din opera eminesciană acele rînduri și versuri ce par mai violent combatante și mai apropiate de concepția noastră de viață de azi, fragmente de critică deschisă a societății burgheze capitaliste și care sînt destul de numeroase*”. (G. Călinescu, „Contemporanul”, 1959).

Primul contraargument care poate fi adus în discuție după ce scîrba se mai duce, este cel al

„omului sub vremi”. „Asta era situația” și, pînă la urmă, într-o anumită măsură, poate că „și credeau în ce scriau”... Nici vorbă. În momentul ocupării României de către sovietici, Călinescu se apropia de 50 de ani, Sadoveanu și Arghezi săriseră de 60. Erau scriitori consacrați și oameni care văzuseră multe. În nici un caz nu puteau fi confundați cu „tinerii leniniști” (Cosașu, Raicu, Țic etc.) de 20 de ani, la care o inițială îmbrățișare sinceră a proletcultismului era scuzabilă.

E ridicol să presupui că niște creiere ca Sadoveanu, Arghezi, Călinescu nu știau ce fac, cum e folosit ce fac ei și ce au de primit pentru asta. Sartre putea fi proletcultist stînd la Paris, ei n-aveau cum să fie avînd sub ochi ce se întîmpla zi de zi în România. Ironiile ascunse în finalul unor fragmente din cele citate mai sus e o dovadă (*„Asta poate că se mai poate”...*). E adevărat, de-a lungul veacurilor românii au fost nevoiți să învețe bine ce-i compromisul, frăția cu dracul, capul plecat. Ca să supraviețuim, am dat de toate feluriților năvălitori : pămînt, apă, aur, grîne, ne-am dat chiar și copiii, așa că era de înțeles, în anii ’50, că trebuia să dăm rușilor petrol, minereuri, hrană și toate celelalte – *compromisul economic*. Era de înțeles, la limită, chiar și să lauzi sistemul sovietic, să propovăduiești aplicarea lui la noi, să-i înalți ode lui Stalin – *compromisul politic*. Ceea ce este însă de neînțeles, de neacceptat, odios și înspăimîntător este *lepădarea de spiritul și ființa seculară a acestui popor – compromisul cultural*. Și s-au lepădat de cultura română nu niște politruci oarecare, ci aceste trei piscuri ale ei : Sadoveanu, Arghezi, Călinescu. Fără nici o tresărire, în vreme

ce foștii lor colegi de viață literară înfundau pușcăriile și cimitirele, cei trei decretau că *nu a existat cultură română înainte de '44, negîndu-și, implicit, propria operă!* Pînă și în această ticăloșie supremă, a huiduirii propriei culturi, se pot decela grade de angajare. Cei trei au mers dincolo de orice limită, cu un exces de zel hidos, fără egal în alte țări din „lagărul socialist". Nu puteam evita înrobirea economică, politică, administrativă de către ruși, dar distrugerea culturală a României ar fi putut fi mult diminuată dacă marii oameni de cultură ar fi fost alt soi de oameni.

Și pentru ce aceste infamii? Ca să-și petreacă anii bătrîneții în liniște și huzur, împopoțonați cu titluri și împroșcați cu bani. Să împingem toleranța pînă la absurd, să presupunem că le-am ierta toate acestea, tot mai rămîne ceva de neiertat: nici unul dintre ei nu a lăsat cuiva, undeva, un testament, o hîrtie cu limbă de moarte care să se dea la lumină cînd s-o putea și pe care să fi scris așa: „Iartă-mă, popor al meu, pentru toate minciunile și ticăloșiile pe care le-am scris în amurgul vieții și ai milă de opera mea adevărată, nu lăsa să fie mînjită de scursurile făpturii care am fost".

Aici, în raportul autor-operă cred că se află miezul genei maligne din codul nostru creativ. Prea puțini dintre creatorii români de primă mărime au trăit cu conștiința că *talentul nu le aparține, fiindu-le dăruit de Dumnezeu, și că ei sînt doar slujitorii propriei lor opere*. Cei mai mulți și-au considerat harul ca pe o moară sau un gater, moștenit și pus la treabă ca să producă bani, funcții, onoruri, fără de care creatorul român nu se simte cu totul împlinit. Această percepție profană

a operei proprii (ca să nu mai vorbim de ale altora) de către făcătorul ei, oricît de aproape de Dumnezeu prin perfecțiunea artistică ar fi acesta, a dăinuit și va dăinui pe aceste meleaguri, născînd monștri hibrizi etico-estetici pe care ne vom strădui iarăși și iarăși, generație după generație, să-i secționăm după un model închipuit de propria noastră vină.

Din viața intrauterină a intelighenției oppositorum

„Adevărul literar și artistic” a publicat în numerele 314 și 315 înregistrarea de către Securitate a celor discutate de *Dan Deșliu, Alexandru Paleologu, Aurel Dragoș Munteanu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu* și *Mircea Dinescu* în casa acestuia din urmă, în octombrie 1988. Dacă n-aș fi știut că Securitatea era o instituție serioasă, care-și făcea treaba (în cazul de față, înregistrarea prin T.O., tehnică operativă, numele profesional pentru microfoanele ascunse) cu conștiinciozitate, dacă n-am fi avut confirmarea participanților că lucrurile chiar așa s-au desfășurat, aș fi fost tentat să cred că am în față o piesă istorică postrevoluționară, scrisă de un dramaturg de mîna a doua – într-atît sînt de clar, chiar îngroșat marcate, toate trăsăturile intelighenției oppositorum românești de după ’89. Mi-a fost greu să înțeleg în ultimii ani cum poate zisa intelighenție să fie atît de contradictorie, de dezbinată, de ezitantă, de ineficientă, cum reușește cu atîta dibăcie să nu obțină adeziunea maselor largi. Înregistrarea în cauză mi-a oferit un răspuns de o simplitate aproape imbecilă : păi, pentru că *așa era și înainte de ’89*. Or, pe-atunci, în România exista un principiu ordonator de mare forță, aidoma unui electromagnet uriaș așezat deasupra capetelor noastre : Ceaușescu.

A fi împotriva ceaușismului era lucrul cel mai simplu și natural din lume: nu trebuia pentru asta să fii nici foarte inteligent, nici deosebit de cultivat, nici să ai nivel politic, nici să crezi în Dumnezeu. Îți erau de ajuns bunul simț și buna credință, sinceritatea cu tine însuți. Și totuși, de-a lungul a patru ore și mai bine de discuții, ditamai poeții, criticii, filosofii, eseiștii nu sînt în stare să se înțeleagă asupra felului în care ar trebui să arate protestul lor scris. Citind, îmi spuneam că, dacă aș fi fost de față, le sugeram să cheme un om de pe stradă și să-l roage să scrie zece rînduri pe tema în chestie, după care să semneze toată lumea. Dar să nu generalizăm: fiecare caz în parte merită o fotografie separată.

Radicalii

– *Dan Deșliu*. Bătrînul renegat al bolșevismului românesc dă dovadă de multă hotărîre. Ghidat de îndelungata-i experiență politică „pe invers", cîntărește cel mai exact importanța contextului est-european generat de reorientarea Moscovei. Consideră că acțiunea trebuie pusă sub semnul urgenței. Îi este teamă – și, cum se vede, nu degeaba – să nu „răsufle" ceva. Are o splendidă intuiție cînd spune: „Domnilor, nu uitați că și lor le este destul de frică!" Crede că protestul scriitorilor poate avea eficiență în mase, dacă va fi un strigăt, nu o dizertație. Își rezumă atitudinea astfel: „În momentul în care au început să fugă românii în Ungaria și URSS este cu siguranță necesar să ne mișcăm, fir-ar al dracului, fie ce-o fi!". Un om cu care ai fi putut să mergi umăr la umăr într-o misiune periculoasă, fie-i țărîna ușoară!

– *Mircea Dinescu*. În stilul cunoscut, este decis, exploziv, situîndu-se și el sub semnul urgenței. Reacțiile îi sînt guvernate de *normalitate*, este singurul care încearcă să se așeze în poziția omului obișnuit, nu a scriitorului. Crede în reverberația în medii mai largi a protestului. Nu înțelege să-și condiționeze gestul de prezența sau absența unor semnături pe listă, asumîndu-și-l total. Intuiește corect că textul nu trebuie să fie uscat și riguros, ci scris cu mijloacele scriitorului, fapt care-l va face accesibil publicului larg – lucru confirmat ulterior de impactul textelor transmise de el la posturile străine de radio. Replică definitorie: „Vorbim degeaba! Ce va fi, cum va fi?! N-am făcut nimic și vorbim deja despre ce-o să pățim, că o să fim schingiuiți!”

– *Aurel Dragoș Munteanu*. E de părere de asemenea, că orice întîrziere amenință întregul demers. Este într-o situație „fierbinte”, poziția sa de dizidență față de sistem fiind consemnată oficial prin demisia din PCR și depunerea carnetului de partid. Consideră măsurile luate împotriva Anei Blandiana ca pe un afront personal. Îl aprobă mecanic pe Octavian Paler, dar susține o poziție sensibil diferită de a acestuia. Crede că problema fundamentală e că „poporul român este asasinat”. Replică definitorie: „Problema este să subsumăm toate aceste aspecte particulare, care sînt absolut reale și grave, unui apel la conștiința dezastrului în care ne aflăm”.

Scepticii

– *Gabriel Liiceanu*. Consideră că efectul gestului asupra maselor va fi nul – opinia publică este

inertă și se supără dacă o deranjezi. O problemă care i se pare inevitabilă: „Ce este mai important, să apară cartea mea, care înseamnă ceva pentru acest popor și pentru spiritualitatea lui, deci noi avem datoria să facem lucruri care atîrnă greu în istoria neconjuncturală a unui popor, sau aceste gesturi de acum sînt mai importante și nu mai pun în discuție pietrele noastre de marcaj, fiecare cum poate să le facă, în domeniul lui?”. Nu poate fi învinuit de lașitate din moment ce: „Ca dovadă că am tranșat, sînt aici!”. Din disprețul pentru vulg, refuză să atribuie gestului de protest altă țintă decît salvarea moralei personale, refacerea imaginii sale în propriii ochi. „Deci, acest gest pe care-l facem, îl facem pentru ce? Pentru a ne salva în ochii Europei, pentru a ne salva în ochii noștri? [...] Da, o facem numai pentru noi! Să fie clar!”

– *Andrei Pleșu*. Nu crede că se va întîmpla ceva spectaculos după difuzarea protestului. Este un „legalist”, consideră că textul trebuie axat pe încălcările Constituției, statutelor, democrației etc. Îi e teamă „să nu cădem în gesticulație”. Recomandă să se stea două săptămîni și să se cumpănească bine. Nu îi e indiferent alături de cine semnează: „Ne știm de atîta timp!” Stilul său „rotund”, „organizat”, îi joacă și feste, împingîndu-l chiar spre ridicol: în problema dărîmării satelor crede că ar trebui făcut un text serios, de către o echipă de etnografi, istorici, arhitecți... Considerațiuni etno-istorice în fața buldozerelor! Are însă replici bombă, cum ar fi aceasta: „Ce facem noi nu are isteria unui gest de tip Dan Petrescu...” Carevasăzică, aceasta era părerea lui Andrei Pleșu despre „cazul” Dan Petrescu în octombrie ’88. Un an și ceva mai

tîrziu, dl. Pleșu îl va coopta pe „istericul" Dan Petrescu în echipa sa ministerială... Ca să nu mai vorbim de răspunsul la observația lui Paleologu „Parcă ziceai că semnează și Crohmălniceanu": „Nu-i dă voie Moses Rosen!".

Lucidul

– *Mircea Iorgulescu*. Apreciază cel mai bine posibilele efecte ale protestului asupra opiniei publice și asupra atitudinii autorităților: „Adică un asemenea gest poate să aibă, într-un timp pe care nu-l putem determina, o anumită eficiență, în sensul chiar al începerii unei evoluții de viață publică mai deschisă". Cunoaște bine punctele psihologice slabe ale Securității și modul în care aceasta poate fi făcută să se crispeze și să greșească. Abordat fiind de Paler ca „să se facă ceva", răspunde prudent că nu se bagă, în schimb acceptă imediat aceeași propunere din partea lui Dinescu. Consideră că textul protestului nu trebuie să fie nici politic, nici literar, ci ideologic-problematizant, opțiune cel puțin ciudată pentru un gazetar experimentat, care știe căile de impact ale informației în mase.

Confuzul

– *Alexandru Paleologu*. Păstrează o anumită seninătate în tot ce spune, deși nu prizează „apolitismul" și restrîngerea protestului la chestiuni profesionale ale breslei scriitoricești. Nu crede în eficiența textului de protest în interiorul țării. Pare cel mai puțin informat dintre toți. Se bîlbîie și adesea este confuz.

Musca în lapte

– *Gabriel Dimisianu*. Omul pare nimerit în adunare mai degrabă trimis de acasă ca să vadă ce se întîmplă pe-acolo. Tot timpul pare că vorbește pentru microfoanele ascunse și cu teama că a doua zi își va pierde slujba. Bîiguie că el e pentru un text despre starea culturii. Despre starea culturii ! cînd oamenii crăpau de foame și mureau cu zilele prin spitale. În general, tace sîrguincios. Venind în actualitate, e deosebit de interesant faptul că, deși a fost la un loc cu Gabriel Liiceanu într-o conspirație anticomunistă, dl. Dimisianu a semnat deunăzi asimilarea acestuia cu autoritățile comuniste. Nici măcar replica definitorie pentru el nu îi aparține lui, ci lui Andrei Pleșu : „Dacă Dimisianu îi spune Getei, va afla toată lumea ce s-a discutat aici. Miercuri, s-ar putea ca Paler și Dimisianu nici să nu mai vină."

Ceață și fum

– *Octavian Paler*. L-am lăsat la urmă întrucît este de departe personajul cel mai șocant. Dl. Paler se află în contradicție cu radicalii Deșliu și Dinescu, în contradicție cu sine cel de-atunci, în contradicție cu sine cel de astăzi. Discursul său pare făcut să dizolve din fașă orice acțiune concretă, menținînd totul la nivelul discuțiilor sterile. Astăzi, dl. Paler este un înfocat adversar al „apolitismului" în cultură (vezi recenta polemică deschisă cu Eugen Simion la Muzeul Literaturii). Prin urmare, este uluitor să descoperi în paginile Securității un Octavian Paler „apolitic" la sînge. De 5-6 ori el repetă că „scriitorii nu fac politică". I se pare

„frivol” să se ia în considerare în documentul de protest situațiile din celelalte țări socialiste. Consideră eficiența protestului nulă în interiorul țării ; actul în sine îl consideră direcționat doar spre confortul moral al inițiatorilor lui (de fapt, se raliază brusc la aceste opinii descurajante, aduse în discuție mai întîi de scepticul Liiceanu). Practică o sofistică de zile mari : nu are sens să punem în text toate problemele societății românești, întrucît ar trebui să începem cu prima, adică înlăturarea familiei Ceaușescu, și asta nu putem s-o punem (cine stabilise asta ? ! – n.m.), deci să facem un text despre starea culturii, fără pretenții la chestiunea politică. Ceea ce nu-l împiedică la un moment dat să afirme că trebuie spus că în România are loc resurecția dogmatismului și stalinismului, fiind taxat pe loc pentru autocontrazicere de A.D. Munteanu. Își condiționează morțiș semnătura de cea a lui Nicolae Manolescu. Mai mult, „știe el” că Buzura n-o să semneze, că Eugen Simion așijderea. Ajunge pînă la grotesca „temere” că a doua zi după apariția protestului toți cei care-l semnează vor fi dați afară din slujbe ! Probabil că, din motive pe care nu le cunosc, d-lui Paler i se părea nimica toată faptul că niște inși conspirau împotriva regimului, putînd fi săltați în orice clipă, așa că mai putea să se gîndească la pierderea slujbelor...

Așa arată, deci, imaginea intrauterină a Opoziției române. Privind-o, nu mă pot gîndi decît că tot ce li s-a întîmplat intelectualilor români și ce li se va mai întîmpla de-acum înainte este meritat cu vîrf și îndesat.

Gomora

N-am uitat nici astăzi valul de ură cu care m-au înconjurat majoritatea amicilor mei anterevoluționari după ce am publicat în aprilie ’90, în *Adevărul*, un articol cu titlul *Disidenții*. În ochii multora citeam dorința acută de a mă scuipa – se abțineau doar pentru că le era teamă de mine. Nici unul n-a vrut să bage de seamă că sentimentul care domina acele rînduri era mîhnirea, dezolarea fără leac. Rînd pe rînd, Doina Cornea, Dumitru Mazilu, Dan Petrescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu și toți ceilalți își arătau fețele adevărate, care, la urma urmei, poate că nici nu erau mai rele decît altele, dar erau atît de departe de imaginile idealizate din mintea mea... Tîrziu, mult mai tîrziu am înțeles că Revoluția a fost o paranteză fără sens, o creangă lipită cu sînge pe trunchiul vegetal al poporului meu. Sau poate că înțelesesem demult, dar nu voiam să accept. Nimeni nu se ridicase pînă la capăt împotriva unei idei și în sprijinul alteia. Toți aveau ceva de smuls din cadavrele Ceaușeștilor, și disidenții în primul rînd. Resentimente strict personale, parvenire neconsumată, pecunie, lăcomie, pe asta se întemeia „disidența”. De parcă s-ar fi străduit să semene cît mai mult portretelor „demascatoare” pe care le forja Securitatea pe numele lor.

La capătul acestui lung șir de dezamăgiri mai rezista un singur nume: Paul Goma. Îi răsfoisem

2-3 cărți: crispate stilistic, ostentative, cvasinule ca literatură. Cîteva articole: aberante, pline de injurii (penibile prin aglomerare și violență căutată), de minciuni ordinare (cum a fost cea, recunoscută, cu privire la colaborarea cu Securitatea a lui Lucian Pintilie), mustind nu de noblețea indignării, ci de zvîcnetele răutății. Un om vizibil rău, o întruchipare aproape didactică a basarabeanului pestriț la mațe. Bun, mi-am spus, chiar dacă nu-ți place, e totuși singurul care a dus pînă la capăt opoziția față de Ceaușescu. Dur și vertical pînă în pînzele albe. Alții, mai simpatici, au încheiat, într-un fel sau altul, un pact cu diavolul. Goma nu.

Dînd cu ochii de documentele din arhivele Securității, n-am tresărit. Gomora aceasta nu m-a făcut stană de sare. Tristețea și-a închis inexorabil cercul. Goma primea bani buni, sume considerabile, în valută forte, pentru „literatura" disidentă care i se difuza în străinătate. Principala lui nemulțumire față de statul ceaușist era că nu-i publică romanele. Din propriile declarații, transpare obsesia statutului social, a parvenirii pe cale scriitoricească. Iar linsul cizmelor lui Ceaușescu (probabil prețul pașaportului), pus alături de vehemențele ulterioare, pare mai dezgustător decît odele pentru Tovarășul, produse cinstit și consecvent, la metru. Schița de portret pe care i-o face Al. Ivasiuc – tot pentru uzul Securității – lui Paul Goma sună ca inscripția pe piatra de mormînt a unei generații, a unei lumi, a unei vremi...

Nici un strop de revoltă nu mă mai străbate. E un bun cîștigat în anii din urmă. Am învățat că moralitatea nu există în natură. E un artefact, o întortochiere inutilă a minții umane. Nu are absolut

nici o importanță, absolut nici una – înțelegeți ce înseamnă absolut? – dacă pe dinăuntru ai un boț de gunoi sau un cristal de stîncă. E cît se poate de probabil ca, după ce vei muri, pe cristalul rămas între ciolanele tale să se cace cîinii, în vreme ce boțul mizer, îmbălsămat și pus în raclă de cleștar, să dăinuie decenii. Totul e cum se-așează libidoul politic al lumii.

Disidența cu scutire medicală

„România literară” ocupă paginile sale centrale cu articolul unui anume Laszlo Alexandru intitulat „«Arta» propagandei” și precaut supratitrat „Polemici”. Citindu-l, mi-a fost greu să înțeleg zisul supratitlu : cu cine „polemizează” dl. Laszlo ? Cu documentele privitoare la Paul Goma scoase din arhivele Securității ? Ar fi ca și cum ar polemiza cu o bucată de brînză sau un gard de beton. Un singur lucru ar fi putut fi de discutat aici : dacă documentele sînt autentice sau nu (discuție iarăși inutilă pentru mine, întrucît știu cît se poate de sigur că sînt autentice). Restul e tăcere, o tăcere încărcată cu ce gîndește fiecare.

În locul tăcerii, dl. Laszlo pune o gălăgie întinsă pe zeci de quadrați și asezonată cu gesticulații grotești. Teza d-sale e că eu aș fi un fel de dr. Goebbels al timpurilor noastre, fiind identificate în acest sens tot soiul de tehnici de „advanced propaganda” pe care eu le-aș fi combinat ca să... Ca să ce ?

Mai întîi, dl. Laszlo observă că titrajul „Paul Goma : Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu” a apărut în sumarul „Adevărului literar și artistic” publicat în „22”, manevră menită să-i confere o „primă falsă garanție de probitate”. De vreun an și mai bine, funcționează un barter de publicitate între *Adevărul* și „22”, pe baza unei simple înțelegeri verbale cu d-na Gabriela Adameșteanu. Ce-ar fi trebuit, să scot titrajul în cauză din sumarul respectiv ? Putea

s-o facă „22”-ul, era corect, n-aș fi avut nimic de obiectat. N-a făcut-o, lucru și mai corect. Pe urmă, o altă „metodă” propagandistică e considerată de dl. Laszlo urcarea titrajului sus-amintit (pe care-l voi cifra, în ton cu alegațiile d-lui Laszlo, *PG*: *AMDC*) deasupra frontispiciului „Adevărului literar și artistic – săptămînal de cultură și atitudine” din 23 iulie 1995. Orice secretar de redacție îți poate spune că această impunere a unui titlu se cheamă „manșetă” și că este des folosită cînd vrei să scoți ceva în evidență („Evenimentul zilei”, de pildă, o practică zilnic). Cît despre noile „false garanții de bună-credință” produse de termenii „adevăr”, „literar”, „artistic”, „cultură”, „atitudine” înscriși pe frontispiciu, probabil că subsemnatul e cu adevărat un geniu obstinat al propagandei de vreme ce de trei ani și jumătate revista apare cu acest frontispiciu, firește în așteptarea momentului cuplării cu „manșeta” PG: AMDC...

Apoi „falsele garanții de probitate” vin în avalanșă: mențiunea „Document”, subtitlurile, indicatorii de serie, număr, pagini etc. Dl. Laszlo nu zice că documentele nu sînt documente și nici că indicatorii de arhivă nu sînt taman ai SRI, ci că spiritul malefic sînt eu, că le „manipulez”!

Să limpezim lucrurile, dacă mai e nevoie. Toate procedeele inventariate de dl. Laszlo aparțin propagandei în măsura în care considerăm gazetăria ca o formă a acesteia. Ca gazetar, eu sînt dator să-mi vînd marfa, scop în care folosesc mijloacele meseriei. Dacă aș fi dat documentele în cauză paginate calup, cu un titlu 24 literă albă la interior și atît, eram bun de rîsul presei.

Grupajul de note și declarații e oarecum eclectic: firesc, am publicat tot ce se circumscria subiectului

Goma, cu excepția a unu sau două texte care se repetau. Asta am găsit, asta am dat. Pentru dl. Laszlo însă realul se tratează pe căprării : declarația lui Ivasiuc cu privire la Goma „are valoare reală de document” în vreme ce actul de excludere al lui P.G. din Uniunea Scriitorilor nu e „bun”, e „prefabricat”, deoarece așa zice dl. Goma în cartea sa *Culoarea curcubeului*, pe care eu am îndrăznit să n-o citesc.

Cu privire la sumele în DM, FF ș.a. primite de dl. Goma pentru textele sale protestatare difuzate în străinătate, tot evanghelia necercetată de mine e lămuritoare : în *Culoarea curcubeului* se spune că PG și soția sa n-aveau salariu, că el era dat afară din toate locurile de muncă, că n-a reușit să încaseze integral sumele în cauză. Posibil, numai că se întîmplă să mai cunosc și eu niște oameni care refuzau sec mascarada ceaușistă și aveau cel puțin la fel de mult de suferit, fără să pretindă și să primească nici un fel de valută forte pentru asta.

În sfîrșit, dl. Laszlo pune reflectorul pe fraza cheie în opinia dumisale – PG : AMDC. Și zice dl. Laszlo că Paul Goma se găsea, cînd a scris-o, după cîteva crize cardiace, cîteva izbucniri nervoase și lacrimogene, era semidrogat cu pastile și injecții, iar securistul Vasile îl agasa cu insistențele. E de înțeles deci că a scris-o...

Mărturisesc că am rînjit citind aceste „justificări”. Dacă un om obișnuit, care nu se pretinde a fi altceva decît un om obișnuit, a cedat în urma unui interogatoriu la Securitate, are toată înțelegerea mea. Condiția eroică nu e proprie naturii, natural e instinctul de conservare. Dacă însă cineva se încumetă să joace rolul opozantului de oțel, contopit pînă la depersonalizare cu cauza sa,

incapabil de compromis, atunci mai bine crapă decît să pună condeiul pe hîrtie și să scrie o singură literă care contravine convingerilor sale, fie și dacă e îndopat cu mama pastilelor. Orice circumstanțe atenuante de tipul „știți, el a fost și bolnav...” sună jalnic în acest sistem de referință, trimițînd la o înțelegere mult mai precisă a comportamentului de atunci al d-lui Goma : rolul în care nimerise pur și simplu îl depășea. Finalmente, dl. Laszlo indică și ținta întregii „propagande” : torpilarea candidaturii d-lui Goma la președinția României. Aici nu mai am replică : un adult pentru care nu e evident că dl. Goma ar întîmpina greutăți în a cîștiga alegerile pentru funcția de președinte de bloc, chiar dacă votează doar locatarii simpatizanți CDR sau PAC, se situează dincolo de plaja mea de comunicare.

O ultimă, nu prea mare nedumerire, pe care mi-o provoacă textul d-lui Laszlo, ca și ale altora care s-au referit la subiect. În declarațiile lui Paul Goma figurează ceva cu adevărat hidos, ce depășește cu mult biata „frăzulică” AMDC. Tocmai pentru că nu voiam să influențez prea mult lectorul, lăsasem altora comentariul acestor fraze : *„Convins fiind de erorile comise în ultimii 7 ani, ca urmare, pe de o parte, a unor întîmplări nefericite a căror victimă am fost, pe de alta a slăbiciunii omenești* [...]” (*ASRI, fond „Y”, dosar* nr. 65596, vol. 10, f. 133). *„Așa se face că am devenit nedrept și am blamat ce iubisem, iar de această răbufnire a mea s-au folosit alții, persoane, grupuri dinăuntru și din afară, în cu totul alte scopuri, străine mie și țării mele” (ASRI, fond „Y”, dosar nr. 65596, vol. 10, f. 141-143).* Carevasăzică, nu numai că dl. Goma admite să-și nege convingerile proprii, taxîndu-le drept erori, dar cine sînt oare „grupurile

dinăuntru și din afară”? Anturajul pervers care s-a folosit de rătăcirile d-sale, băiat naiv și cu fondul bun? Păi, sînt exact cei care își declarau în acele zile solidaritatea cu Paul Goma. Sînt cei care l-au susținut și i-au dat o bucată de pîine la ieșirea din țară. Sînt, ca să zicem așa, prietenii d-sale, deși e greu de crezut că un astfel de ins poate avea prieteni. O mai mare ticăloșie ca asta e greu să-mi imaginez.

Și totuși, mai e ceva de spus. Să zicem, deci, că toate astea i-au fost smulse d-lui Goma sub presiune. Să presupunem că pornise cu un anumit moral în acțiunea sa și că pe parcurs rezistența i s-a frînt. Dar atunci, dacă mai păstrezi o urmă de caracter, pui capul între umeri și te pierzi în lume fără să mai scoți o vorbă pe tema în cauză. Or, de cum s-a văzut la Paris, aidoma unei cotarle care simte că hingherul s-a îndepărtat destul, dl. Goma a început s-o facă pe eroul înjurăturilor cu spume la adresa regimului din România.

De fapt, nici „greii” de la „România literară” nu cred în Goma, de aceea l-au și împins în față pe necăjitul acesta numit Laszlo. Ca peste tot astăzi, în toate grupurile și grupusculele care compun societatea românească, dacă fațada e salvată, restul nu contează.

În numărul ultim al „României literare”, dl. Laszlo numește redacția „Adevărului literar și artistic” *„frățească solidarizare în abjecție”* și încheie: *„aceștia și toți cei care le vor urma să nu mai mizeze pe indulgența noastră: nu-i vom uita”*. Nu știam că „România literară” și-a angajat killeri plătiți în acord. Oricum, asigurăm conducerea distinsei publicații că sîntem pregătiți pentru orice exercițiu de memorie doresc dînșii.

Disidentul ca personaj, disidentul ca om

Așa cum m-am obișnuit să mă aștept, reacțiile față de „cazul Goma”, prezentat în „Adevărul literar și artistic” au fost pe cît de intense, pe atît de aberante. „Lumea bună” s-a arătat foarte preocupată de următoarele aspecte : de unde și cum am obținut documentele despre Goma ? Cine ne plătește, cine e în spatele nostru, cine a dat comanda ? Se urmărește torpilarea candidaturii la Președinție a lui Paul Goma ? Și, în general, cum îndrăznesc să mă iau de Paul Goma, eu, care am și chelie ?

La prima întrebare răspunsul e dezamăgitor de simplu : de acolo și așa cum le-au obținut și d-nii Ion Cristoiu sau Octavian Paler. La celelalte, mărturisesc că sînt depășit. Nimeni, dar absolut nimeni după știința mea nu s-a aplecat cu atenție asupra documentelor în cauză, care nu sînt scrise și semnate de „Adevărul literar și artistic”, ci de Goma însuși. S-a spus că au fost scrise sub presiune. Posibil. N-am afirmat nici un moment că dl. Goma era și convins de ce așternea pe hîrtie, cu Securitatea de cealaltă parte a mesei. Privindu-l pe dl. Goma ca pe un simplu om, abjurarea merită toată înțelegerea.

Numai că dl. Goma nu dorește cu nici un chip să fie tratat ca o ființă umană. D-sa construiește, cu înverșunare și tenacitate, *un personaj* : Marele Imprecator. Și în portretul acestui personaj, menit

să sugereze disidența absolută, continuă, de tipul „singur împotriva tuturor”, contribuțiile d-sale la antologiile de proză scurtă ale Securității dau al naibii de prost.

Mai ales cînd există și un termen de comparație care se numește Dorin Tudoran. Tot noi, amicii Securității, sîntem cei care am reprodus în ziarul *Adevărul* din 14 septembrie 1995 stenograma dialogului din 25 martie 1985 al lui Dorin Tudoran cu D.R. Popescu și N. Croitoru, la Comitetul Municipal de Partid. Ce se poate citi acolo? Situația lui Tudoran era similară cu cea a lui Goma: un om care se apropia de 40 de ani, cu familie, cu copil, fără loc de muncă, supus acelorași presiuni, dacă nu mai dure, îndată ce-și declarase, net și fățiș, disidența. Modul în care înțelege să răspundă scriitorul Dorin Tudoran la aceste presiuni e cu totul altul – alte glasuri, alte caractere: „Cîți securiști o să trimiteți, patru, șase, sînt pregătit ca un inginer, doi tot achit!” La toate îmbierile lui D.R.P și Croitoru, el răspunde ferm, tăios și sarcastic. *Ca un om*. Ca un om inteligent și onest. Nu ca un personaj. Nici o clipă, Dorin Tudoran nu face apel la calitatea și prestigiul său de scriitor. El nu cere decît drepturile sale ca om, liber să hotărască asupra destinului său și al familiei sale. În spatele vocii lui se ghicesc parcă miile de chipuri ale celor care simțeau că înnebunesc trăind în țara-pușcărie a lui Ceaușescu. Pe Dorin Tudoran nu-l interesează „Europa liberă” („Eu m-am folosit de ei, nu ei de mine!”) și nu încasează valută pentru niscai texte protestatare – ajungînd în America, a început prin a spăla vase. El are o problemă personală: nu vrea să-i mai fie greață și rușine de felul cum

trăiește. Iar pentru asta e dispus să facă moarte de om. Un securist „de omenie” cu care discutam în perioada aceea era de-a dreptul îngrozit de neclintirea lui Tudoran: „Dom’le, cu ăsta nu te poți înțelege, ne bagă pe toți în rahat!”. Cea mai scurtă și limpede caracterizare a omului Tudoran o dă însă D.R. Popescu în stenograma sus-menționată: „Ăsta ce spune, asta și face!”

Departe de mine gîndul de a înlocui un mit cu altul. Constat doar că Dorin Tudoran a încercat și a reușit un lucru mult mai greu și periculos decît disidența gălăgioasă, mai mult sau mai puțin teatralizată, față de Partid, Stat, Securitate, comunism: disidența cu dinții încleștați față de acea parte din tine ștanțată de Partid, Stat, Securitate, comunism.

Scrisoarea celor 21

Auzisem de Dumitru Țepeneag fără ca numele să se asocieze cu o persoană altfel decît vag conturată : un disident navetist pe ruta Paris-Bucarest și retur, ca destui alții, „onirist”, autorul unor cărți pe care eu, din păcate, nu le-am citit. A făcut o cerere către președintele Iliescu (publicată în *Adevărul*) pentru recăpătarea cetățeniei române pe care i-o luase Ceaușescu. Și cam atît. Marți, 9 aprilie a.c., pe TVR2, la orele 20,00, dl. Țepeneag a irumpt în emisiunea lui Cătălin Țîrlea „Cu cărțile pe față” pe post de acuzator public în tribunalul poporului. „Procesul” fusese montat într-un stil stalinist de spețа cea mai fină : cineva, undeva, cîndva, la o bere, a zis că Liiceanu, deținătorul copyright-ului, se opune publicării lui Blaga în Franța. E plauzibil, e logic așa ceva ? Păi, sigur că e logic, filosoful Liiceanu are pasămite ciudă pe gloria postumă a filosofului Blaga, pe care l-a pizmuit de mic copil fiindcă scria și poezii. Așa de logic, încît, în loc să dea pur și simplu un telefon la Editura Humanitas și să-l întrebe pe dl. Gabriel Liiceanu : „E-adevărat, dom’le, că nu accepți să se publice Blaga în Franța ?”, oniristul Țepeneag „culege date” de pe la niște „surse” din Transilvania și pac ! la „Răsboiul” : un soi de komunikat, apărut în „România liberă” din 9 aprilie și intitulat, ca parafrază la *Apel către lichele*, „Apel către Gabriel Liiceanu” – „ironie” demnă de pixul unui D.D. Rujan.

Mai mult, chinuit de dragostea de Blaga și de curata intenție de a „face lumină”, dl. Țepeneag iese și la TVR. (Mă mir că n-a intrat și pe Internet, tot din dorința de a lămuri lucrurile în modul cel mai direct și onest cu putință.) Iar pe ecranul televizorului, pe măsură ce lucrurile se limpezeau, în sensul că nici vorbă de vreo editură din Franța, ci de una din... Alba-Iulia, de care n-a auzit nimeni, adică nu era tanc, ci bicicletă, și nu i s-a dat, ci i s-a luat, dl. Țepeneag se contura ca un personaj fascinant. Un soi de cinovnic gogolian, cu ochi lichizi și foarte mobili, ca ai rozătoarelor încolțite, o iudă fleșcăită, marinată în veninul propriu, rîncezit de scurgerea timpului. Din cînd în cînd, gelatina cu arțag se umfla în gușă și expectora, pe un ton agresiv-speriat, tot soiul de amenințări și insulte de puțoi care se înghiontește în scara blocului. „Pe mine să nu mă enervați... că eu vă iau de unde vreți... vă iau din momentul în care erați în Partidul Comunist... (Gabriel Liiceanu nu a fost membru PCR – n.m.) o să vă pară rău, d-le Liiceanu... nu mă așteptam ca Liiceanu să fie în halul ăsta de prost... E un om prost...”. Dacă ar fi vorba numai de dl. Țepeneag, cazul s-ar încheia aici, întrucît specimenul, un autor respins la publicare de o editură, întîmplător Humanitas, nu merită nici un cuvînt în plus. Cu adevărat grav este însă altceva: „Apelul către Gabriel Liiceanu” din „România liberă” este semnat de nu mai puțin de 21 de scriitori români, cu cîteva excepții nume de notorietate: *Nicolae Balotă, Nicolae Breban, Ioan Buduca, Gabriel Dimisianu, V. Fanache, Florin Iaru, Adrian Marino, Ioan Moldovan, Costache Olăreanu, Z. Ornea, Marta Petreu, Adrian*

Popescu, Ion Pop, Florin Sicoe, Traian Ștef, Dumitru Țepeneag, Laurențiu Ulici, Ion Vartic, Alexandru Vlad, George Vulturescu, Mircea Zaciu. Toți acești 21 de intelectuali români, repet, au semnat, fără să aibă minima decență sau curiozitate de a vedea cum stau exact lucrurile, un text în care un alt intelectual român, autorul unei incontestabile performanțe în cultura cărții în România, este comparat cu autoritățile comuniste care l-au împiedicat pe Blaga să ia premiul Nobel! Să fim bine înțeleși: departe de mine gîndul că dl. Liiceanu ar fi o zambilă. D-sa este o specie mai aparte de filosof, înzestrat cu sînge rece și reflexe extrem de bine adaptate pieței și concurenței dure, sub lumina reflectoarelor mediatice – cazul Patapievici--Soare rămîne un exemplu de promovare agresivă, prin ricoșeu, a unui produs editorial. Tocmai de aceea, dacă cei 21 n-au fost în stare să-i acorde elementarul drept al oricărui ins de a fi cercetat înaintea pronunțării acuzei publice, deci, dacă au clacat moral, ar fi trebuit să fie măcar nu atît de neghiobi încît să atace un „pistolar" de talia d-lui Liiceanu cu ciomagul, sau, dacă vreți cu țepeneagul!

Nici o deosebire între această punere la cale și procesele instrumentate de comuniști în cultură. Nici o deosebire între morala celor 21 și morala unor Leonte Răutu, N. Moraru sau L. Vitner, pentru care orice denunț era egal cu o sentință. Pentru mine asta nu mai e, din păcate, o surpriză. Am priceput de mult că politrucul cel mai agresiv și dobitoc are ceva indestructibil în comun cu intelectualul cel mai „anti". Și că acel ceva nu piere decît prin intrarea în pămînt a ambilor – la propriu, nu de rușine.

Cum să ne descotorosim de poporul român

„Privit la raze X, trupul poporului român abia dacă este o umbră: el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării". Citiți încă o dată. Faptul că un om poate gîndi în astfel de termeni nu este în sine un lucru grav: în perioada pubertară fetele pot avea vise erotice cu subiect propriul lor tată, iar băieții cu mama. Dacă sînt normali, la trezire încearcă o senzație violentă de respingere, un soi de scîrbă dureroasă, greu suportabilă. Faptul că astfel de fantasme oribile iau naștere în creierul uman, nu înseamnă că trebuie considerate altceva decît sînt: niște furuncule pe scoarță, o acnee juvenilă psihică.

Se întîmplă uneori ca ele să fie și puse pe hîrtie. Încă nu e grav, atîta vreme cît această hîrtie este o scrisoare închisă, fie ea și adresată unui ambasador al României la Paris. Însă din clipa în care zisele rînduri, precum și altele de acest fel, văd lumina tiparului, sub semnul prestigios al unei edituri ca Humanitas, se transformă în cu totul altceva. În ce? Sînt posibile două clasificări, derivînd din întrebarea: autorul chiar crede în ce scrie? Dacă nu, avem de-a face cu exhibiționismul senzaționalist de care e plină viața literar-politică de la o vreme încoace: nu mai știe lumea cum să-și dea pantalonii jos, doar-doar o stîrni ceva vîlvă.

Dacă da, și cred că *Politicele* d-lui H.R. Patapievici se înscriu în această situație, atunci ne aflăm în fața unui caz patologic.

Mai întîi, logicul. Dl. Patapievici afirmă că poporul român are „inima ca un cur". Pe cale de consecință, rezultă că mama și soția d-lui Patapievici au inimile ca niște cururi ; în ce-l privește pe tatăl său, întrucît zace în pămînt de cîtăva vreme, e greu de spus dacă din inima lui a mai rămas ceva care să semene a cur. Ca să nu mai vorbim de dl. H.R. Patapievici însuși, care, ca fizician, trebuie să știe că a existat prin anii '30 propunerea ca fiecare teorie a unui atomist să se aplice pentru validare mai întîi corpului acestuia – dispariția respectivului într-o străfulgerare ar fi fost un pas înainte pe calea științei. Firește, toate acestea în ipoteza că dl. Patapievici ține de poporul român, pe care mulți o vor contesta.

În ce mă privește, cred că dl. Patapievici este român. Și, pe lîngă certele sclipiri stilistice ale scrisului său, mai este înzestrat și cu o logică bine educată. În peisajul său spiritual există însă o malformație, o umflătură care-i afectează, uneori pînă la înlăturare, logica și chiar sensibilitatea. Constantin Noica numea această maladie a spiritului *acatholie* (de la katholou : „în general"), *fobia de general*. Bolnavul respinge cu obstinație și furie orice categorisire, orice înregimentare, ține cu dinții în orice situație de *individualitatea* sa. Sînt semnificative în acest sens paginile de-o agresivitate pătimașă, amorfă, la adresa armatei, prilejuite d-lui H.R.P. de satisfacerea stagiului militar (*Zbor în bătaia săgeții*). Pasul următor, de la armată la popor. „Eu m-am desolidarizat complet

de poporul meu", scrie Patapievici. Antiromânismul profesat astfel se subsumează unei obsesii cu grad și mai mare de generalitate: refuzul încadrării în uman: *„...sentimentul de solidaritate cu semenii nu îl am"*. Deci, dl. H.R.P. respinge militarul--categorie, românul-categorie, omul-categorie. Cred că și față de Dumnezeu va reacționa dur dacă intră la bănuială că acesta s-ar putea să aibă niscai puncte comune cu H.R. Patapievici.

Ravagiile pe care le face boala în gîndirea d-lui Patapievici sînt din ce în ce mai teribile, pe măsură ce avansezi în lectură. *„Ies pe stradă și nu văd oameni normali"*. Posibil, dar dacă H.R.P. ar ieși pe stradă la New York, la Calcutta sau la Tokyo, crede că impresia sa bucureșteană s-ar schimba? Masa, lipsită de identitate, surprinsă în colcăiala ei instantanee, nu e frumoasă în nici un colț al lumii. Și cum poate fi atît de sigur filosoful Patapievici că urîțenia pe care o întrevede pe fețele oamenilor e realitatea și nu o proiecție a lăuntrului său chinuit? *„Cred cu convingere că garanția progresului în România este votul cenzitar"*. Aici, îi descopăr d-lui H.R.P., oricît s-ar da de ceasul morții să nu semene cu nimeni, un frate întru spirit, o rudenie care o să-l bucure: Paul Everac. La fel ca și supraponderalul promotor al rrromânismului, antiromânul costeliv Patapievici crede că trebuie să voteze numai elitele, „proștii" trebuie doar să se supună. (De cîte ori se va mai confirma oare că extremele se pupă?) Eroarea este atît de grosieră, încît consternează: concepția elitară nu operează decît *în cultură*, nu și în materie de *civilizație*. Construirea unei civilizații, în condițiile de libertate la care dl. H.R.P. afirmă că ține atît de mult,

nu e posibilă decît prin antrenarea – da, nu ezit să folosesc această sintagmă – întregului popor. O mare civilizație, cum sînt cea germană sau cea britanică, e puternică în primul rînd nu prin abundența materială sau vîrfurile spirituale, ci prin conștiința cîtorva reguli asimilate organic la nivel de popor – ele au dat forța Germaniei de a se reconstrui plecînd de la zero. Dacă pe plan cultural România nu are a se rușina în fața Occidentului, pe planul civilizației lucrurile stau într-adevăr rău. Or, a suprapune acestui handicap istoric un mecanism politic în care marea masă să fie exclusă din procesul decizional și lipsită astfel de șansa de a învăța prin propria experiență, cu erori oricît de scump plătite, înseamnă a condamna România la un viitor cu adevărat bananier. Industria americană a tehnicii de calcul e plină de softiști indieni, considerați printre cei mai buni din lume, ceea ce nu împiedică India să fie plină de oameni-șobolan, care trăiesc și mor pe străzi, adunați în fiecare dimineață cu basculanta...

Ce-i de făcut cu poporul român, d-le Patapievici? Să se sinucidă în masă, păstrînd elitele? Să fie șters de pe hartă cu o garnitură bine țintită de bombe termonucleare? Ca apoi Pămîntul să respire ușurat, în fine eliberat de pata apăsătoare și slinoasă a românilor, care mînjea suprafața altminteri imaculată și scînteietoare a planetei văzută din spațiu? Poate că aceste întrebări au un caracter prea general pentru acatholia d-lui H.R.P. Să revenim deci în planul omenescului simplu, de care dl. Patapievici vrea să se considere cu totul străin: dacă ai un părinte (sau un frate) ieșit dintr-o boală grea și lungă cît veacul, care i-a afectat și

inima, și creierul, făcîndu-l să se bîiguie, să bîjbîie, să se împleticească, să nu recunoască pe nimeni, să sară cu bîta la ai săi, ce faci? Îl scuipi, îl faci albie de porci, îl arăți cu degetul vecinilor, îl suprimi? Sau rămîi alături de el, încercînd din toate puterile să-l scoți din starea nenorocită în care se află, să-l readuci pe lume, să-i dai din energia ta vitală și mentală destul cît, fie și cu prețul epuizării tale, să fiți, cîndva, din nou împreună?

Dacă nu ești în stare de această ultimă ipostază, atunci decent este să taci.

Votul nu produce nici pîine, nici oțel, nici lapte

Cel mai mare dușman al unui popor sînt închipuirile sale despre sine și lume. Acționînd în virtutea acestora, poporul se repede să îmbrățișeze imaginea și se lovește cu capul de zid. Repetată această mișcare de un număr de ori, poate duce la convingerea că totul în jur nu e decît închipuire. Acesta e un sindrom ontologic grav, care, aidoma unei SIDA a psihicului colectiv, poate elibera boli necunoscute, cu forme de manifestare îngrozitoare.

Una din închipuirile cele mai dureroase pentru poporul român este cea legată de votul liber, luat drept altceva decît este. În biologia de acum un veac era absolutizat rolul mutației genetice în evoluție. Se credea că mutația este principalul mecanism prin care se realizează adaptarea speciei la mediu. Cu vremea, această teorie a fost infirmată. Rolul de motor al evoluției a fost atribuit, cum era și firesc, *recombinării genetice* – intervertirii aleatorii a lanțurilor de gene din dublul helix ADN –, mutația fiind redusă la rolul ei real, acela de *factor de deblocare* a procesului evolutiv. Adică, atunci cînd bagajul genetic al unei specii fiind mare, dar nu infinit, se ajunge la situația în care recombinarea genetică nu mai poate oferi nimic nou, generațiile succedîndu-se fără variații suficient de mari pentru realizarea adaptării la mediu, mutația intervine ca un factor perturbator

benefic, scoțînd evoluția din „fundul de sac” și dînd recombinării genetice posibilitatea să creeze din nou. Ce anume, nu se știe, dar în orice caz *altceva*.

O analogie poate și mai sugestivă se poate găsi în tehnica de calcul. Să presupunem că avem un grup de elemente pe care le combinăm între ele 2 cîte 2 printr-o operație numită, să zicem, înmulțire. Rezultatele constituie un nou grup în care aplicăm aceeași regulă de combinare 2 cîte 2. Un program care supraveghează acest proces iterativ poate să conțină următoarea instrucțiune: cînd rezultatele unui număr *n* de iterații succesive prezintă diferențe unul față de celălalt situate sub un anumit prag, deci cînd procesul tinde să se autoreproducă cvasicopiativ, fără variabilitate, atunci programul schimbă automat undeva un bit din 0 în 1 sau invers, operație care permite înmulțirii să genereze din nou rezultate cu variabilitate.

Votul liber este aidoma mutației genetice. La fel ca acesta, el *nu creează nimic* – ca să citez din Nicolae Ceaușescu, nici pîine, nici oțel, nici lapte. Aceasta a fost teribila iluzie colectivă a primilor ani postrevoluționari, că votînd facem să crească numărul boabelor la hectar, îngrășăm porcii, curățăm străzile, încălzim casele. O viziune aproape magică, cu nimic deosebită de operația șamanică de a unge cu seu un idol de lemn care îți va aduce în schimb bogăție. Cu trecerea timpului însă, această iluzie a fost năruită de realitatea dură pe care o știm cu toții. Acum, la alegerile locale, s-a căzut în extrema cealaltă: votul e inutil, așa că mai bine rămînem acasă, încercînd să mai încropim cîte ceva.

Din aceste smucituri psihosociale nu se poate ieși decît dacă urmează asimilarea lucidă a faptului

simplu că votul este un *mecanism de deblocare* și atît. El nu poate să garanteze *decît schimbarea*, într-un moment în care evoluția unei societăți intră într-un „fund de sac" : ce va urma după schimbare, va fi altceva, dar nu putem ști dinainte dacă în bine sau în rău. Necesită, de pildă, o lungă discuție a stabili dacă schimbarea din '89-'90 a dus spre mai bine sau spre mai rău, rotația punctelor de vedere și a criteriilor fiind indispensabilă.

Acesta este, cred, sensul exact și profund al zicerii : „Votați pentru schimbare !" – nu are sens să votezi *decît* pentru schimbare. Ce urmează după scorojirea afișelor de pe ziduri și stîlpi va depinde, vai, mereu, de ceea ce face fiecare din noi.

Păpușa cu cheie

Domnul Ion Diaconescu, președintele PNȚCD, nu este un om politic de anvergura lui Corneliu Coposu. Poate tocmai de aceea i-am admirat tăria de caracter cu care, după moartea marelui său prieten, s-a străduit să repare o eroare politică de prim ordin a acestuia: încercarea de a-l impune pe ex-regele Mihai. Interzicerea – din dispoziția d-lui Diaconescu – a intonării imnului regal în deschiderea Congresului PNȚCD de astă iarnă a marcat o nouă etapă în evoluția mișcării de Opoziție. Foarte mulți dintre cei nemulțumiți de ce se petrece în România erau blocați în a se pronunța politic în favoarea Opoziției de umbra șuie a acestui reziduu istoric. Este mai mult decît un abuz, este o ticăloșie să acreditezi ideea că sutele de tineri asasinați în decembrie ’89 ieșiseră să moară pentru ca dl. Mihai să poată fi instalat la Peleș sau la Cotroceni. După ce a părăsit România – forțat, dar cu un trenuleț cu bagaje după el –, dl. Mihai n-a întreprins nimic, decenii de-a rîndul, împotriva celor care mutilau această țară. Și-a trăit viața în liniște și confort, sub semnul berechetului, pînă a venit ’89 să-l trezească din piroteală. Este revoltător gîndul că valul de nemulțumire populară care, iată, a cuprins din nou țara, la șase ani după Revoluție, ar trebui depus ca ofrandă în poarta ogrăzii din Versoix.

Odată cu jugularea manifestărilor proregaliste și a stridențelor anticomuniste, CDR a început să

cîștige electorat, adunat mai degrabă sub lozinca: „Nu PDSR-ul!”. Rezultatele s-au văzut la alegerile locale și se văd în continuare, toate sondajele preelectorale de pînă acum indicînd CDR pe primul loc în preferințele alegătorilor. Asta în pofida faptului că liderul acestei formațiuni, E. Constantinescu, funcționează pe post de ghiulea de piciorul Convenției, fiind singurul candidat la președinție, dintre cei care contează, situat procentual *sub* partidul pe care îl reprezintă. Ca și cum ar fi simțit că nu trage destul în jos CDR, E. Constantinescu iese la rampă cu un interviu consemnat într-o publicație obscură a diasporei românești din SUA, „Micro-Magazin”. Lăsînd la o parte declarațiile sforăitoare („*Noi, CDR, dorim și putem să alcătuim singuri viitorul guvern*”, „*Vă promit pe propria răspundere că tot noi vom cîștiga alegerile, iar eu voi fi viitorul președinte al României*”) și tonul general de suficiență, șocul dialogului îl constituie următoarele afirmații: „*Una din primele hotărîri pe care le voi lua după ce voi fi ales președinte va fi readucerea Regelui Mihai în Țară.* [...] *Abia după aceea vom face cele două referendumuri, cel pentru schimbarea Constituției și cel pentru revenirea la Monarhie. Ar fi o mare greșeală ca imediat după ce mă voi fi instalat președinte să organizez aceste două referendumuri. În acest moment, doar între 8 și 12% din populație este monarhistă, în principal intelectualii.* Rep.: *Dvs. sînteți monarhist?* E.C.: [...] *Da, sînt monarhist și aș vrea ca în timpul mandatului meu să am onoarea să predau puterea adevăratului lider al României: Majestatea Sa Regele Mihai*”.

Mi-am mai exprimat în scris, nu o dată, părerea despre E. Constantinescu. Îl consideram un impostor

în politică, un belfer, un oportunist de tip hahaleră, un semicultural, un broscoi umflat aidoma celui din fabulă. Zîmbetul tîmp pe care îl afișează regulat e la fel de enervant ca schimonoseala veselă a d-lui Iliescu. Nu-mi închipuiam însă, mărturisesc, că e vorba de un escroc politic în toată regula. Prin declarațiile de mai sus, insul face dovada înșelării sistematice a propriului electorat. De anul trecut, de cînd a fost declarat candidat al CDR la președinția României, nu a pomenit nimic despre intențiile sale de restaurare a monarhiei. La lansarea sa oficială pentru prezidențiale, de acum o lună și ceva, nici un cuvințel despre devotamentul nețărmurit al fostului geolog de partid pentru cauza regală. Mai mult, în campania electorală din '92, E. Constantinescu s-a delimitat public de ideea monarhică. Și deodată, hîț! iese din cutie paladinul neînfricat al cetățeanului de la Versoix. Și în ce termeni! *„...să am onoarea să predau puterea Regelui Mihai”*. Deci puterea cu care, în năzăririle lui de mărire, l-ar fi investit milioane de alegători, într-un cadru republican, constituțional, el ar fi gata s-o dea plocon unui fost rege!

Nu avem a ne război cu ideea monarhică. Este o idee ca oricare alta, asupra căreia poporul român s-a exprimat votînd Constituția, care prevede *forma de guvernămînt republicană*. De altfel, E. Constantinescu e monarhist tot atîta cît a fost secretar comunist cu propaganda sau cît se vrea țărănist. E dătător de fiori gîndul că un asemenea cameleon flecar ar putea ajunge șeful statului...

Lucrul cel mai grav este însă că declarațiile incalificabile ale lui E. Constantinescu se răsfrîng asupra CDR, pasînd și ex-regelui Mihai rolul de

Păpușă cu Cheie. Efectul asupra principalelor partide din Convenție, PNȚCD și PNL, poate fi similar cu cel al inițiativei grotești a lui Radu Câmpeanu din 1992 de a-l face candidat la președinție pe același domn Mihai, care a distrus într-un timp record PNL-ul aflat în plin avînt. Am mai spus-o după alegerile locale și o voi repeta cu obstinație pînă la alegerile generale : o bună parte din electoratul Opoziției nu votează una sau mai multe persoane, un partid sau altul, nici măcar Cheia CDR-ului, ci *ideea de Opoziție, nevoia de schimbare*. A butăși pe trunchiul acestei idei nobile un tron pentru fostul rege este o înșelătorie politică în toată regula, pentru care, dacă liderii țărăniști și liberali nu se vor delimita, vor suporta sancțiunea electoratului.

Trei, Doamne, și toți trei!

Pistolul oficial de start al campaniei electorale a pornit. Începînd de ieri, hărțuirea amoroasă a electoratului de către politicienii momentului nu se va mai face în boscheți, ci pe față. Candidații au la dispoziție 8 săptămîni în care să încerce să dea pe brazdă electoratul, ceea ce echivalează cu situația unui berbant care trebuie să-și îmbrobodească în 8 secunde nevasta cu care conviețuiește de 4 ani. Femeia, care l-a dus în nenumărate nopți tîrîș de la ușă pînă la pat, scîrbită de damful de băutură, tutun și parfum de damă, ea, care, n-a mai văzut un ban în casă, darmite un cadou, de cine știe cînd, stă și se minunează în fața buchetului de flori scumpe și a declarațiilor de îndreptare și amor nebun. Inima, sau alte organe, parcă ar îndemna-o să-l creadă, creierul păstrează însă amintirea atîtor ani de nepăsare și batjocură.

Așa și cu electoratul nostru. Din punctul de vedere al creierului colectiv, lucrurile sînt, în clipa de față, oarecum așezate. Fiecare candidat și fiecare partid își au locul, în general bine conturat, în opinia publică. În ce măsură se pot ivi răsturnări semnificative pînă la 3 noiembrie?

Pentru a încerca un răspuns la această întrebare trebuie să pornim de la o descriere a situației de față și, ca să fixăm ideile, ne vom referi la primii 3 candidați pentru prezidențiale, în ordinea inversă față de sondaje.

– *Petre Roman*. Este, deocamdată, singurul în ascensiune. În cei 5 ani care s-au scurs de la debarcarea sa violentă din funcția de prim-ministru, a urmat probabil niște cursuri de yoga pentru a reuși să-și controleze aroganța înnăscută și incapacitatea de a asculta pe altcineva în afară de sine. A abordat o linie politică constructivă, ocupîndu-se mai puțin de atacarea altora și mai mult de propria imagine. Cu atît mai limpede a fost recenta abatere de la această linie pe care a constituit-o scrisoarea stil muscă în lapte adresată președintelui PNȚCD, Ion Diaconescu, în legătură cu scandalul Emil Constantinescu, la care a primit o replică terasantă, sintetizabilă prin „Te-a-ntrebat cineva de vorbă, domnu'?" Charisma și-o păstrează nealterată. Are, probabil, cea mai bună imagine externă dintre cei trei. Marile lui probleme sînt partidul, soția și, nu în ultimul rînd, originea etnică. Nu a înlăturat pe nimeni dintre sinistrele personaje care-l înconjoară: „lobbystul" Severin – H_20, „chiriașul" Berceanu, sugătorul a 1.200.000 lei/lună din banii celor care ar trebui să-l aleagă, „managerul" Vilău – aflat în capul listei PD la Caraș – care, ca deputat român, găsește de cuviință să reprezinte interesele unei firme străine, „benzinarul" Bran, cel care a păgubit PECO Brașov cu sute de milioane etc., etc. De singurul om cinstit din PD, Ion Aurel Stoica, l-a scăpat viața. Problema soției ne e jenă s-o comentăm. Îi reamintim doar d-lui ex-premier, mutatis mutandis, un titlu din *Adevărul* de acum cîțiva ani: „Don Pedro, potolește-ți cumnata!" Cît privește originea etnică, aici probabil că dl. Roman n-ar trebui să afișeze cu ostentație, la tot pasul, creștinismul și românismul,

ci, mai degrabă, să spună verde: „Înainte de a fi creștin sau evreu, eu sînt eu. Mă vreți așa cum sînt?"

– *Emil Constantinesu*. Nu a înregistrat, față de 1992, progrese deosebite în planul valorii politice personale. Lipsit în continuare de charismă, șovăielnic, posesorul unui discurs nepenetrant, se pierde în momentele de criză, nu știe să facă față ciocnirilor politice dure. Afișează o siguranță de sine care nu convinge decît pe cine vrea cu tot dinadinsul să se lase convins. Și aceștia sînt mulți. Marele atu al lui Emil Constantinescu este CDR, darul sărăciei lipite pe cer a lui Corneliu Coposu. Oricîte gafe sau erori ar comite, electoratul Convenției îl va vota nesmintit, purtîndu-l pur și simplu pe brațe spre o eventuală victorie. Cea mai importantă piedică în obținerea ei – „complexul Iliescu" de care suferă dl. profesor. În fața „titanului din Oltenița", dl. Constantinescu s-a arătat totdeauna sfios. Acum însă, i se deschide un formidabil culoar de atac, pe care, bine instruit, nu trebuie decît să-l străbată pînă la capăt – populismul. Chiar ieri, în debutul campaniei electorale, d-sa a emis „Proclamația de la Ruginoasa", prin care promite desființarea impozitului agricol, burse și gratuități în învățămînt pentru copiii de țărani, înmînarea titlurilor de proprietate în 200 de zile, electrificarea. Mai lipsește puterea sovietelor... Oricum, e altceva decît democrație, stat de drept, societate civilă și alte noțiuni eterice care-i lăsau cu pălăria pe ceafă pe țărani în '92.

– *Ion Iliescu*. Zilele trecute, la televizor, dl. Iliescu a apărut într-un microinterviu pe marginea unui tîrg de mobilă pentru tineri. Frumoasă mobila?

Frumoasă, zice dl. președinte. Dar prețurile? Se pot apropia tinerii de prețurile astea? mai întreabă, firesc, reporterul. Dl. Iliescu meditează o clipă, apoi răspunde, ca la o ședință de guvern, că „sigur, există problema raportului dintre costuri și salarii, dar am imaginat și soluții modulare, care să poată fi adaptate etc." Adaptate la ce – la sărăcie? Nu vorbesc de zîmbetul potrivit ca nuca în perete pe toată scena. Un răspuns pur și simplu neomenesc, într-o situație cît se poate de umană. Demagogia lirică a lui Adrian Păunescu, care n-ar fi pierdut prilejul să versifice „Iubito, nu vor pat să ne iubim/ Un tun ne e de-ajuns să ne-nmulțim...", ar fi părut de-a dreptul simpatică.

Un lucru pe care, în mod surprinzător, nimeni nu l-a băgat de seamă pînă acum este că dl. Iliescu *nu e un lider populist*. N-a fost niciodată. Balul mascat din decembrie '89, cu acel Ion Iliescu în cămașă cu guler răsfrînt și cojocel fără mîneci, care părea că vorbește în unele clipe chiar omenește, parcă nici n-ar fi fost. Cu trecerea anilor, a revenit în forță la suprafață activistul închistat, congelat în propriile-i convingeri, pătruns de ideea apartenenței la casta nomenclaturistă, pe care n-a părăsit-o niciodată. Ion Iliescu a refuzat despărțirea de corupți nu din sentimentalism, ci din conștiința acută a faptului că toată adunătura asta de foști „comuniști" vînători de miliarde din banul public este singura clasă pe care se mai poate sprijini.

Dl. Iliescu nu mai reprezintă în clipa de față stînga din România. Lumea începe să înțeleagă că sloganul său „Prefer să mor sărac" este praf în ochii celor săraci cu duhul – ce, Nicolae Ceaușescu

a avut ceva *în proprietate*? În schimb, dl. Iliescu nu înțelege că a fost votat de două ori pînă acum nu pentru zîmbetul său mecanic sau, dacă vreți, hidraulic, ci din *nostalgia subconștientă după tiranul comunist mort*. Este emblematică vorba care circula prin '90-'91 că Iliescu, săracu', a vrut să-l cruțe pe Ceaușescu, da' n-a vrut Coposu. „Mîna de fier" și privirile chiorîșe ale lui Ceaușescu le-au căutat și nu le-au găsit românii în Ion Iliescu, nu vorbăria bombastică și cenușie sau zîmbetul care plutește astăzi, aidoma razelor unui soare mort, peste sărăcia și tristețea unei țări. Acum au obosit să le mai caute. Cu cît scădeau, de la an la an, puitorii de flori la mormîntul din Ghencea, cu atît se îndepărta și figura lui Ion Iliescu de mase. Și să nu uităm că au trecut 7 ani. În acești 7 ani, o parte din electoratul d-lui Iliescu a trecut pe lumea cealaltă, în vreme ce în tînăra tranșă intrată pe la celălalt capăt al segmentului electoral nu se găsesc cu de-afurisenie votanți pentru dl. președinte.

Un alt semn de gheață pentru Cotroceni este reacția cu totul neglijabilă a populației la gafa declarațiilor pro-monarhiste ale d-lui Emil Constantinescu. Nimeni n-a sărit să apere cu pieptul gol, ca pe vremuri la TVRL, fruntariile țării amenințate de o lovitură de stat monarhistă, așa cum sumbru proorocea dl. Adrian Năstase. Chestiunea monarhică pur și simplu i-a lăsat reci pe oamenii hăituiți de prețuri și îngrețoșați de hoțiile la nivel înalt. Figura cu „Vin moșierii!", „Vine regele!" nu mai are nici un efect, nu numai electoral, dar nici politic.

Ce-i rămîne de făcut, deci, d-lui Iliescu? Să înfiereze corupția? Îl rîd și curcile. Să promită

schimbări? După 7 ani de mers prin mlaștina epocii sale, prea puțini mai sînt dispuși să-l creadă. Nu-i mai rămîne decît să se închidă în coșciugul noii sale limbi de lemn, perorînd confuz despre management, limbaje, economie socială de piață, computere etc. Atîta vreme cît o face în fața unei săli de pedeseriști gata să scandeze, dacă e nevoie, și „Toffler! Toffler!”, se mai poate iluziona. Îndată însă ce va trebui să vorbească maselor largi, de pe ecranul televizorului, dl. președinte va fi silit să ia un contact devastator cu realitatea.

Acestea sînt datele celor 3 alergători la linia de start. În ce măsură ordinea lor din acest moment se va schimba pînă la 3 noiembrie, îi lăsăm pe cititori să aprecieze.

Ion Iliescu – rictusul bolșevic

Sîmbătă seara, la oră de vîrf, emisiunea de clipuri electorale a TVR ne-a oferit un spectacol înspăimîntator. Minute în șir am rămas încremenit, privind în sticla televizorului. Ca om care l-am votat în ’90, n-am putut să scot un cuvînt multă vreme după ce clipul d-lui Iliescu se terminase. Aveam impresia acută că se produsese o falie, o alunecare, și că ne prăbușisem prin timp undeva spre începutul anilor ’50. Așteptam parcă să aud de undeva huruitul tancurilor și mugetele soldaților veniți din stepa kazahă să facă ordine în România. Domnul (sper să nu se simtă jignit că-l numesc așa) Ion Iliescu vorbea mulțimii. Vorbea e un fel de a spune. Desfigurat de furie, din brunet ajuns vinețiu la față, zbiera pur și simplu, cu pumnul ridicat, amenințînd. Dacă nu mă alegeți pe mine, o să vină regele, o să vină moșierii, o să vină ungurii. Vă mănîncă dreapta. Muncitori, ăștia vin să închidă combinatele, să vă lase pe drumuri. Știu că salariile sînt mici, dar, vorba Elenei Ceaușescu, încă n-a crăpat nimeni de foame. Vine și bunăstarea, uite-acuș. Chiriași, o să vi se ia casele. Țărani, o să vi se ia pămîntul, pe care vi l-a dat Iliescu. Acesta este cuvîntul d-lui Iliescu către cetățenii României anului 1996. S-a terminat cu „hai să punem umărul cu toții”, cu consensul, cu reconcilierea, cu coabitarea, cu spiritul de la Snagov, cu Toffler, cu societatea

informațională, cu „sinergia faptelor”, cu eleganța, cu polemica de idei. Măștile de „european”, de „democrat”, de „om luminat” au căzut rînd pe rînd, lăsînd să țîșnească la suprafață rictusul bolșevic. Atenție (ca să folosesc și eu titrajul clipului respectiv), nu comunist, nu ceaușist – *bolșevic*. Nu numai democratizarea societății românești de după ’89, atîta cîtă este, dar și dezghețul de la sfîrșitul anilor ’60, cu eliberarea deținuților politici și relativa libertate de exprimare, au fost anulate dintr-un foc de acest discurs *instigator* în cea mai pură manieră stalinistă al „garantului stabilității și păcii”. Cu astfel de vorbe, dl. Iliescu se situează sub Ceaușescu cel de la începutul „mandatului”, fiind comparabil doar cu Ana Pauker. Încep să înțeleg acum un fapt care m-a uluit la vremea respectivă, anume că, potrivit propriei declarații publice, dl. Iliescu și-a distrus în noaptea de 21 spre 22 decembrie 1989 carnetul de membru al Partidului Comunist Român...

Înmărmuritoare mi s-a părut și convingerea d-lui Iliescu că el ne-a dat totul. Posibilitatea de a vorbi liberi și tot săraci n-a fost cucerită cu prețul sîngelui celor omorîți în decembrie ’89, ne-a dat-o cadou, dacă nu știați, dl. Iliescu. Unde era domnul Constantinescu în decembrie ’89?, se răstește dl. Iliescu. Nu știu, dar l-aș întreba și eu pe dl. Iliescu unde era în după-amiaza, seara și noaptea zilei de 21 decembrie. Probabil era ocupat cu arderea carnetului de partid. Mitingul lui Ceaușescu se spărsese la prînz, avea tot timpul dl. Iliescu să vină de la Casa Scînteii în centru și să strige și el „Jos Ceaușescu!” (Așa cum a făcut Petre Roman, căruia am fost dispus întotdeauna

să-i iert pentru asta multe din cîte am să-i reproșez.) N-a apărut dl. Iliescu nici a doua zi dimineață, cînd muncitorii Capitalei, marile platforme industriale, îi scoteau pe Ceaușești din C.C. Dl. Iliescu a apărut mai tîrziu la televizor, cînd totul se sfîrșise și trebuiau făcute jocurile.

Tot dl. Iliescu, darnic din fire, le-a dat de la el pămînt țăranilor, de parcă România ar fi fost moșia lui taică-său, cumpărată cînd cu vizitele acestuia la Moscova, în anii '30, pentru instrucțiuni. În schimb, președintele Iliescu nu suflă un cuvințel despre alte daruri primite de români în cei 7 ani de domnie ai lui. Firesc, președintele Iliescu e cinstit, n-a băgat mîna în buzunarul nimănui, așa că nu-l privesc: jefuirea avuției naționale de către mari escroci întîmpinați cu zîmbete la Cotroceni (dar președintele Iliescu e cinstit); frîngerea spinării țăranilor, care n-au cu ce să-și plătească cele necesare lucrării pămîntului, în schimb prețul de vînzare al produselor agricole fiindu-le impus de guvern (dar președintele Iliescu e cinstit); sărăcirea si marginalizarea continuă a muncitorilor, lăsați să lîncezească pe salarii de mizerie în niște fabrici care, așa cum se prezintă acum, n-or să fie rentabile în vecii vecilor (dar președintele Iliescu e cinstit); degradarea continuă a învățămîntului românesc, pedeserizat ca să iasă voturi, nu oameni întregi pentru România de mîine (dar președintele Iliescu e cinstit); abandonarea culturii române la cheremul unor căzături scelerate, adunate în așa-zisul Minister al Culturii (dar președintele Iliescu e cinstit); creșterea mortalității românilor, prin hrană proastă și puțină, locuințe insalubre, frig, scumpete, boli, gunoaie, criminalitate – dar

președintele Iliescu e cinstit, așa că se poate duce să doarmă liniștit.

Altceva îl frămîntă pe dl. Iliescu: ascensiunea dreptei. Pericolul dreptei. Ascultîndu-l, poți să crezi că taman acum trupe de moșieri, vechi fabricanți, legionari, plus Mihai de Hohenzollern sînt parașutate deasupra României și urletele d-lui Iliescu nu pot fi interpretate altfel decît: „La arme!”. Care dreaptă, d-le Iliescu? Bătrînii penețiști ai lui Diaconescu, prin tradiție istorică un partid de centru-stînga? Social-democrații lui Roman și Cunescu? Liberalii moderați, chiar prea moderați, ai lui Quintus? Socialiștii lui Mohora, un fost comunist, serios și stimabil, care își declară sprijinul pentru Emil Constantinescu?

Sîntem și vom rămîne destulă vreme o țară de stînga și centru, d-le Iliescu – dovadă respingerea de către electorat a ANL, singura formațiune cu un program de dreapta autentic – din păcate, aș spune, pentru că măsurile energice, care ne pot scoate din mlaștina în care am fost băgați, nu pot fi decît „de dreapta”. *„E nevoie de aproape doi români pentru a produce cît un singur polonez, de mai mult decît doi pentru a produce cît un ungur și de aproape șapte români pentru a produce valoarea pe care o produce un singur francez. Consumăm mai puțină energie electrică decît toți ceilalți, ceea ce înseamnă că muncim mult manual, cu eforturi fizice mari și că ne bucurăm de puține ușurări ale vieții de toate zilele pe care ni le-ar putea aduce tehnologia modernă – spălăm mai puțin cu mașina de spălat, suferim iarna de frig și de căldură vara, cu stoicism, săpăm mai mult cu cazmaua și tîrnăcopul decît cu excavatorul etc.*

Puțina energie pe care o avem o folosim prost. Cu energia cu care noi producem un dolar, un polonez produce un dolar și jumătate, un ungur aproape doi dolari, iar un francez mai mult de trei dolari și jumătate. Și tocmai pentru că utilizăm prost resursele pe care le avem, ne reducem treptat producția de energie electrică, în vreme ce ceilalți o cresc pe a lor. Avem legături slabe cu lumea înconjurătoare. Din ceea ce producem, exportăm mai puțin de o zecime, în vreme ce un polonez exportă cu o treime mai mult, un ungur de trei ori mai mult, iar un francez de treisprezece ori mai mult decît un român" Știți unde scrie asta, d-le Iliescu ? Într-un raport intitulat „România : starea de fapt", alcătuit nu de forțele reacțiunii, ci sub coordonarea binecunoscuților dvs. colaboratori Vasile Secăreș și Vladimir Pasti, foști lectori la „Ștefan Gheorghiu", remarcabili specialiști în științe sociale.

Problema lui Ion Iliescu, în acest moment, e că nu mai reprezintă stînga din România. Domnia sa nu se reprezintă decît pe sine și camarila, care și aceea se împuținează : celebrul grafician Eugen Mihăescu, directorul său de imagine în campanie, a plecat la Paris, sătul pînă în gît. (D-nii Meleșcanu și Tinca, totuși diplomați de carieră, asistau siderați, interziși, la dezlănțuirile președintelui.) În schimb, dl. Iliescu se declară ultimul apărător al celor mulți – ceea ce sună absolut buimăcitor. Păi, potrivit regulilor democrației, cei (mai) mulți sînt cei care au votat cu CDR și USD la 3 noiembrie și ale căror voturi pentru prezidențiale, date d-nilor Constantinescu și Roman, însumate, depășesc cu nu mai puțin de 16% procentul d-lui Iliescu.

Întreg acest electorat majoritar este insultat de dl. Iliescu pentru că s-a lăsat ademenit și a votat... greșit. Ceea ce uită dl. Iliescu (dacă a știut vreodată) e că *poporul român nu agreează nici să fie făcut nătăfleț, nici să fie înghiontit cu îndemnuri violente*. Așa cum românii au respins în ’90 lozinca anti-comunistă, lansată de Radu Câmpeanu, „Alungați lupii!”, tot așa vor respinge și fantasmagoriile isterice de acum despre moșieri, rege, epurare etc.

Ridicolul absolut îl atinge însă dl. Iliescu cînd avertizează, tronc, Marițo!, cu privire la „pericolul maghiar”. Tocmai el, care i-a calificat drept niște „Jirinovski” pe Gh. Funar și C.V. Tudor! Tocmai el, care aproba, fără nici un fel de rezerve, nu sînt nici două luni de atunci, Tratatul româno-ungar, punîndu-ne la punct pe noi, cei de la *Adevărul*, pentru că ne-am îngăduit să ne exprimăm niște îndoieli, iar acum ideea e că Tratatul nu-i bun pe decenii de aici înainte, ca orice tratat care se respectă, ci doar atîta cît e dl. Iliescu la putere! De fapt, ceea ce face dl. Iliescu, ajuns la strîmtoare, se numește „fețe-fețe”: încearcă, pe rînd, să ia chipul lui C.V. Tudor, fără a avea talentul de pamfletar al acestuia, pe al lui Adrian Păunescu, fără a avea fibra lui poetică, pe al lui Gh. Funar, minus umorul sec al primarului de Cluj. Cu rezultate demne de milă.

Vin ungurii, vin moșierii, vine regele. Atunci, d-le președinte, dacă situația e așa de gravă cum ziceți, dacă țara e în primejdie, de ce să mai așteptați 17 noiembrie, riscînd ca oamenii să nu se sperie suficient de amenințările dvs. și să nu vă voteze? Ia anulați alegerile, decretați stare de necesitate, interziceți toate partidele, în afară de

PDSR, desfiinţaţi presa neaservită dvs., chemaţi minerii (dac-o mai veni vreunul), arestaţi liderii CDR şi USD şi gata! E adevărat, asta n-o să scadă preţurile, n-o să crească pensiile, salariile şi nici productivitatea muncii. Din coada Europei, unde sîntem acum, o să ajungem şi mai jos, dar ce contează, rămînem cu dl. Iliescu, garantul liniştii noastre. O linişte de cimitir.

Religia democrației

A vota pare cel mai simplu lucru din lume. Un copil, un oligofren, un analfabet pot să ștampileze o foaie de hîrtie și să-i dea drumul în cutie. Voturile sînt asemenea atomilor veșnici și fără memorie: fiecare luat în parte nu înseamnă nimic, adunați însă la un loc fac lumea. Unii oameni pictează, alții umblă cu infinită gingășie și precizie în corpul omenesc sau în mașini, alții știu să țină coasa, pixul sau patul mitralierei. Nimic din toate acestea nu rămîne în fața buletinului de vot: nu e de mînuit decît o ștampilă mizeră, iar votul unui profesor universitar cîntărește tot atît cît al unui copil, oligofren sau analfabet. Pentru feluritele soiuri de patapievici, asta e o jignire sau o nedreptate. Ba chiar o năpastă abătută asupra unei nații, în speță cea română, care ar trebui să viețuiască fără bătaie de cap într-un stat al votului cenzitar, în care numai unii, cei „aleși”, votează, iar „proștii” vegetează. Mintea omenească poate secreta multe soiuri de mucilagii – acesta este unul dintre cele mai dezgustătoare. *În voința unui popor există un adevăr profund, dincolo de inteligență, izvorît din legile naturii*. Nu poți să negi voința liber exprimată a unui popor, tot așa cum nu poți să negi iarna, răsăritul sau moartea. Intelectualul care nu înțelege că adevărul legii numerelor mari are nevoie de exact ștergerea trăsăturilor distinctive ale individului pentru a ieși la iveală și nu poate

să facă abstracție de aceste trăsături, să devină pentru o clipă, în mod asumat, asemenea unui grăunte din nisipul mării, nu e un intelectual, e un hîrțogar găunos.

Intelectualul are, firește, libertatea să creadă că *ceilalți* au votat greșit, dar nu îi este îngăduit să nu ia asupra sa această greșeală.

În ciuda simplității aparente, a vota este o meserie. Care se învață. Votezi prima dată și pe urmă trăiești ce-ai votat. Atunci cînd creează o lume, scriitorul nu este obligat să trăiască în ea. Votantul, care închipuie și el o lume introducînd buletinul în urnă – da. Ciclul electoral este unul dintre cele mai directe și brutale moduri în care utopia e trecută prin valțurile realității. După 4 ani, votezi din nou, dar cel care se află acum în fața urnei nu mai e același. După încă 4 ani de testare pe viu a ceea ce ai crezut despre lume și viață, mîna îți va împături cu totul altfel buletinul de vot. Ai devenit un votant trecut prin multe.

Nu există altă cale prin care un popor să poată avansa în istorie, cu cățel, cu purcel, nu doar niște elite puse deoparte. Nu există altă șansă ca norodul să se facă neam. E ciudat că, într-o lume năpădită de secte imbecile, nu avem o religie a democrației. În cabina de vot ar trebui să intrăm ca în biserică. Iar procentele finale nu sînt cu nimic mai puțin transcendente decît cuvîntul lui Dumnezeu.

Tot ce s-a întîmplat în ultimele luni în România e de natură să alunge oamenii de la vot. Nu-i ușor să nu te scîrbești de ritualul democratic atunci cînd vezi cum se încearcă la fiecare pas ca el să fie batjocorit, terfelit cu telefoane jegoase, cu morți

și nenăscuți puși pe hîrtie, cu pregătiri frenetice de fraudă, cu minciuni aruncate din avion, cu pațachini și marțafoi candidați la președinția țării. Grețosul „mizanplas” de joi seara al Televiziunii Române, onania pe căprării, „în cadru organizat”, nu cred că a avut altă noimă decît îndepărtarea oamenilor de la urne.

Cu cine să votezi? își spune cetățeanul privind galeria de mutre electorale care îl înconjoară și desfăcînd mîinile a pagubă. Mai bine stau acasă sau fac ceva folositor. Cetățeanul nostru e sincer, dar greșește. Așa cum există măsură în toate, există și trepte în rău. *Niciodată un rău nu este identic egal cu altul* și, în existența de zi cu zi, de cîte ori avem ocazia să alegem între bine și rău? În cele mai multe momente critice ale vieților noastre ni se oferă alegerea între rău și mai rău. De ce ar fi altfel la alegeri? A considera răul ca fiind repartizat în mod egal e la fel de eronat și periculos ca utopia comunistă a împărțirii binelui.

A vota într-un fel care ți se va părea apoi greșit înseamnă a învăța ceva. A nu vota deloc înseamnă a lăsa răul să treacă drept rău și granița acestui mileniu.

A cui e Revoluția?

Anul acesta e parastasul de 7 ani al Revoluției. Potrivit obiceiului creștinesc, acum, cînd carnea s-a topit, oasele morților pot fi scoase din pămînt, pot fi curățate, stropite cu vin și untdelemn, li se face o slujbă și sînt puse din nou în pămînt. Cei omorîți sînt înmormîntați încă o dată, pentru veșnicie. În loc de asta, politicienii noștri, trăgători de cruci și săltători de colive, joacă un soi de rugby cu tigvele celor uciși, smulgîndu-și-le unii altora din mîini și încercînd să le transforme în capital politic. Îndată ce a cîștigat alegerile din noiembrie, actuala putere s-a declarat urmașa directă a idealurilor Revoluției din decembrie ’89, care abia acum ar fi izbîndit. Replica dură a d-lui Iliescu n-a întîrziat, întrucît, de 7 ani încoace, domnia sa se consideră primul revoluționar al țării – ceea ce nu poate justifica nicidecum mitocănia de a nu-l menționa în debutul adresării către Parlament pe președintele României, aflat în sală cu ocazia comemorării Revoluției. Nu că dl. Constantinescu ar avea vreo treabă cu Revoluția – are tot atîta cît dl. Iliescu. Revoluția română a început pe 15 decembrie la Timișoara și s-a încheiat la București, în dimineața zilei de 22 decembrie, odată cu fuga Ceaușeștilor din C.C. – nimeni nu i-a văzut în stradă pe d-nii Constantinescu sau Iliescu în acest interval. Tot ce a urmat după a fost un circ sîngeros pe care, dacă dl. Iliescu dorește să și-l asume, n-are decît.

Zilele și nopțile acelei săptămîni din decembrie '89 sînt o insulă străbătută de flăcări și umbre, alunecînd stingheră prin timpul României. Ea aparține celor cîtorva mii de nebuni liberi care au fost atunci pe stradă, puțini și neînchipuit de singuri, și nu poate fi împărțită cu nimeni altcineva. Dl. Constantinescu spune că într-un an trebuie aflat adevărul despre Revoluție. Dl. președinte vrea probabil să spună că adevărul trebuie acreditat, că de știut, el e știut foarte bine de nebunii sus-amintiți : niște români, în mare parte îmbrăcați în uniformă, au tras în alți români. De ce au făcut-o ? Cei care au dat telefoanele ucigașe își apărau vilele din Primăverii, vînătorile, magazinele speciale, plecările afară. Cei care au comandat „Foc !" aveau și ei de apărat : kilul de carne luat prin spate de la măcelar, cartușele de Kent stivuite în pivniță, Dacia luată peste rînd. Iar cei care au apăsat pe trăgaci au făcut-o supunîndu-se orbește ordinului, de teamă, din năuceală. Totul este cunoscut – unitățile militare, plutoanele, armele cu care s-a tras. Acesta este adevărul – restul sînt amănunte.

Dar ce sens mai are acum să-l arestezi pe locotenentul cutare sau sergentul cutare, fie el de armată, miliție sau securitate ? El nu făcea decît să încarneze un mecanism. Atîta vreme cît niciodată în România postrevoluționară totalitarismul comunist nu a fost incriminat *în mod oficial, global, ca sistem*, și disecat în toată măreția ticăloșiei lui, tîrîrea ani de zile prin închisori și tribunale a membrilor CPEx, sub niște învinuiri însăilate, rămîne o rușine, iar executarea soților Ceaușescu – un asasinat.

Tabuul complementar punerii sub acuzare a comunismului românesc este rostirea acestei propoziții simple: „România trebuie să devină o țară capitalistă” – pe care nici actuala putere nu îndrăznește să și-o asume deschis. O țară în care unii vor avea bani puțini, alții mai mulți, iar alții mulți de tot. O țară în care sensul *profund uman*, existențial, al oricărei munci este *a vinde* – eu, biet estropiat de comunism, n-am bănuit vreodată ce lucru extraordinar este să vezi un om care scoate bani adevărați, pentru care a consumat din ființa lui ca să-i aibă, și îi dă pe ceva *făcut* de tine. O țară în care nu poți fi mai mult decît prețuiești. (Lupt din toate puterile pentru întemeierea României capitaliste. Dar ceva îmi spune că, dacă apuc să trăiesc pînă cînd vom ajunge acolo și totul va fi terminat, pus în funcțiune, finisat, mă voi da deoparte: eu nu sînt din lumea aceea; o să mă duc să-mi ocup locul pe care mi-a promis că mi-l ține Mircea Dinescu la masa unde bea cu Marx.)

Oare ce gîndeau nebunii aceia liberi că trebuie pus *sus* atunci cînd au ieșit în stradă ca să strige „*jos* Ceaușescu!”? Ce fel de lume „mai bună” închipuiau în nopțile acelea cu luciu de sînge, pentru a-și da tăria să pășească în fața puștilor? Lumea aceea nu semăna nici cu cea orînduită de Iliescu, nici cu cea pe care se opintește să o așeze Constantinescu. Nu semăna cu nimic din ce a fost, este și va fi. Lumea care se încheagă deasupra capetelor revoluționarilor dintotdeauna, fie că sînt sclavii lui Spartacus sau sîrbii lui Vuk Drașkovici, este aceeași, neschimbată de mii de ani: o lume a luminii, libertății, a dreptății, a omeniei, a frumuseții. Și tot de mii de ani, ea se încăpățînează să piară ca un fum îndată ce răsună prima salvă a victoriei.

În copacul de la Cotroceni nu mai cîntă cucuveaua, dar se urcă scroafa

Dl. președinte Constantinescu a avut o prestație memorabilă în campania electorală. Să ni-l reamintim, de pildă, cum își declara cu glas vibrant, cu o expresie pătrunsă întipărită pe figură, devoțiunea față de popor : „Nu trebuie ca în această țară să mai fie sacrificat poporul, cei care trebuie să se sacrifice de-acum sînt oamenii politici". Spusele sale au fost ascultate cu luare-aminte și însușite, ba chiar cu asupra de măsură, de cei ce se numesc astăzi oamenii președintelui. D-na Zoe Petre constituie un exemplu tulburător în acest sens. Domnia sa este, în clipa de față, consilier de politică internă și externă al președintelui României ; n-avem nici o îndoială că a venit la Cotroceni echipată să se sacrifice pentru popor. Aidoma însă mamei lui Ștefan cel Mare, d-na Zoe și-a sporit în chip dramatic sacrificiul cu cel al propriului ei fiu : *Dan Petre*. Vino la Cotroceni, pentru țară mori ! Domnu' Dănuț a fost numit consilier de politică externă, fiind astfel sacrificat și el pe altarul națiunii. Ce-o fi în sufletul coanii Joițichii, numai ea știe... Din cîte sîntem informați, și celălalt băiat al d-sale, Dinu, urmează să fie răstignit în postul de consilier de politică... ați ghicit, internă. Mai există și o logodnică a unuia dintre cei doi frați, care nici ea nu prea are șanse ca să scape. Sacrificiul în

familia Petre tinde să ia proporții de holocaust. Ne și gîndim cu duioșie cum le va face mămica sandvișuri dimineața consilierilor Dan și Dinu, ca să le mai îndulcească supliciul.

Ceea ce te lasă cu gura căscată în comportamentul cucoanei ăsteia este siguranța. Siguranța că poate face astfel de gesturi, în disprețul milioanelor de oameni care au votat CDR și Emil Constantinescu. Într-o țară care a sîngerat decenii sub apăsarea familiei Ceaușescu, plantată, de la nepoți și verișori pînă la bunici, în înalte funcții de conducere în stat, madam Zoe Tecer își înfige fiul la Cotroceni ca prim semn al schimbării. Asta nu se face nici dacă respectivul e un geniu, ceea ce nu cred că e cazul. Un bărbat care acceptă să fie angajatul mă-sii, pe banii contribuabililor, la președinția României, nu poate fi bărbat și cu atît mai puțin factor de influență în politica externă a României.

Nici nu vreau să mă gîndesc la atmosfera ce se va înstăpîni în palatul prezidențial. Din moment ce șefii își permit așa ceva, e limpede ce vor face cățeii mai mici. În copacul de la Cotroceni nu mai cîntă cucuveaua. În schimb, înțelepciunea populară ar zice despre ce se întrevede că în respectivul copac se urcă scroafa...

Ar trebui să închei textul aici. Totuși, pentru că nu pe Zoe și fiul i-au votat oamenii, ci pe dl. Emil Constantinescu, care a acceptat fără crîcnire această nerușinare, mă simt dator să-i amintesc domnului președinte, precum și tuturor fruntașilor CDR: domnilor, oricît de bună ar fi părerea pe care o aveți despre dumneavoastră înșivă, nu uitați că ați fost votați nu fiindcă sînteți

deștepți, mari politicieni, mari economiști, oameni indispensabili țării, ci pentru că mulți români v-au crezut mai corecți, mai drepți, mai cinstiți decît garnitura cealaltă. Este singurul dumneavoastră capital, într-o țară bîntuită de atîtea crize. Dacă-l pierdeți, pierdeți totul.

Corupție și criză

Un suflu eroic a străbătut ecranele țării marți seara, cînd Consiliul Suprem de Apărare a Țării s-a arătat poporului, cu președintele Constantinescu în capul mesei. Marii bărbați politici s-au strîns în ședință extraordinară ca să discute problemele corupției și crimei organizate. Faciesul sumbru și neînduplecat al șefului statului cerea parcă alături imaginea unei ghilotine pe care să scrie: „Corupți, v-a sunat ceasul!” O atmosferă de concentrare mohorîtă, ca înainte de declararea unui război, plutea deasupra respectivei mese. Numai „dom’ profesor” Virgil Măgureanu privea fix ornamentele de pe pereți, aidoma caprei cînd se uită în grîu, părînd muncit de întrebare: „Ce dracu caut eu aici?” După cadrele cu Consiliul Suprem, a apărut un june parcă hăituit de cineva, care, înconjurat de reportofoane, a silabisit un text scris, fără să ridice o clipă ochii spre telespectatori, ca într-un exercițiu logopedic. Părea un tînăr activist de perspectivă, citind darea de seamă în fața județenei de partid. Numele dînsului este Dorin Marian, consilier pe probleme de apărare și siguranță națională al președintelui. Fără comentarii.

La încheierea acestor secvențe, este și subsemnatul frămîntat, ca și dl. Măgureanu, de o întrebare: de ce trebuia să apară asta pe ecran? Ca să auză corupții și bandiții și să intre frica în ei? Se procedează aidoma caraulei care striga prin veacul

trecut, din ceas în ceas, „Te văăd! Te văăd!”? Oare nu era mult mai normală o întîlnire cu ușile închise pentru declanșarea unei astfel de operațiuni? Și prezentate mass media primele ei rezultate palpabile?

Cînd scriu aceste rînduri, urmează ca, peste cîteva ore, președintele Constantinescu să se adreseze națiunii, la TVR, declarînd război total corupției. Firește, corupția e o problemă, și una gravă, a societății românești. Ziarul *Adevărul* poartă stindardul luptei anticorupție încă de pe vremea cînd dl. Constantinescu nici nu se gîndea foarte atent la sensurile acestui cuvînt. Nici acum dl. profesor nu pare a înțelege foarte exact definiția corupției. O repetăm: *corupția este un fenomen infracțional care apare la intersecția dintre proprietatea de stat și interesul privat*. Punct. Tot ce nu intră în această sferă este altceva: hoție, escrocherie, tîlhărie etc. Corupția nu presupune jefuirea prin violență a averii statului, ci prin complicitatea cuiva care își folosește funcția în scopuri private. *Corupția este deci o boală de sistem*. Putem să punem batalioane de polițiști, procurori, inspectori să vegheze la fiecare colț de stradă, să aresteze în stînga și în dreapta, atîta vreme cît va exista această vacă bolnavă, dar bună de muls, numită proprietate de stat – în exces și prost administrată –, corupția va reveni în forță de fiecare dată. Sistemul actual este cel care încurajează mai degrabă furtul din averea statului decît întreprinderea privată adevărată, căreia i se pun nu știu cîte bețe în roate și impozite în cîrcă. Singurele leacuri eficiente sînt *privatizarea* și *restructurarea*.

În clipa de față, România traversează un moment critic. S-a întreprins prima operațiune structurală dură: dublarea prețului combustibililor. Urmează prețul energiei electrice. Este esențial ca aceste majorări să fie urmate și de măsurile de restructurare a întreprinderilor, care decurg din ele, atlfel riscînd să rămînă doar un chin inutil pentru populație. Sînt momente de încordare socială dureroasă, în care oamenii nu mai văd în fața ochilor decît prețuri, frig, șomaj – și e firesc să fie așa. În astfel de condiții, de criză, problema *corupției nu mai poate avea prioritate zero*. Dacă dl. Constantinescu va spune că se vor recupera nu știu ce bani de la Sever Mureșan (mă îndoiesc că se va obține mare lucru, nu cred că omul posedă altceva decît datorii frauduloase) sau de la alții ca el, arestați și pe urmă eliberați, cum s-a întîmplat de atîtea ori, asta nu cred că va încălzi pe prea mulți. Oamenii știu și simt că mare lucru nu se poate realiza cîtă vreme structurile economice sînt cele care sînt. Măsurile anticorupție trebuie să vină, în planul logicii politico-economice, după modificările minimale, absolut urgente, de sistem. Să nu uităm paradoxala realitate că economia subterană înseamnă o gaură mare în bugetul statului, prin evaziune fiscală, dar, pe de altă parte, este și o sursă importantă de locuri de muncă, pe care economia oficială, aflată în degringoladă, nu le poate oferi. Economia subterană trebuie deci împinsă în zona legalității mai degrabă prin pîrghii financiar-fiscale, și nu doar prin intervenții în forță.

Îmi îngădui să cred că lumea așteaptă să audă în această seară de la dl. Constantinescu urmă-

toarele: „Oameni buni, m-ați votat, mă pun chezaș, cu tot prestigiul funcției mele, că aceste măsuri care se iau în clipa de față sînt inevitabile dacă vrem să ne îndreptăm spre o economie sănătoasă. Sînt alături de dumneavoastră în privațiunile pe care le îndurați și vom face tot ce ne stă în putință pentru a vă ajuta prin măsuri de protecție socială". Este prima prioritate cred, în clipa de față, pentru noi toți, să primim o asigurare că ceea ce se întîmplă acum în țară face parte dintr-o gîndire coerentă, și nu dintr-o bîlbîială oligofrenă, în marginea haosului, așa cum scoate pe gură, de cîte ori are ocazia, omul aflat acum la cîrma Industriilor și Comerțului din România, dl. Călin Popescu Tăriceanu.

Problema corupției nu se rezolvă în comisii, în ședințe sau prin declarații – de-astea am mai văzut noi destule și la d-nii Iliescu, Văcăroiu et comp. Ea nu presupune o stare de blitzkrieg, ci o acțiune metodică, tenace, susținută, mușcînd pas cu pas din putreziciune, schimbînd atmosfera și mentalitățile, nu doar oamenii. Ar fi salutar ca dl. Constantinescu să înceapă chiar cu ce e în jurul domniei-sale...

„Zaher, ai făcut tu contrabandă?"

Joi seara, în a doua zi de Crăciun, TVR1 ne-a oferit un film artistic de scurtmetraj. Nimic neobișnuit, cu excepția locului din program în care a fost difuzat: Actualitățile de la ora 20,00, acolo unde nici paraziții nu apar pe ecran fără aprobare de sus. În rolurile principale: Zaher Iskandarani și Televiziunea Română. În pulover gri-petrol, de lucru, purtînd ochelari fini, cu ramă subțire, chipeșul sirian era înfățișat pe scaunul înalt, capitonat, specific oamenilor de afaceri din reclame. Televiziunea Română, o matroană de bordel boită ca un ou putred, cu un ochi protejat de zulufi bine oxigenați, întindea spre dl. Iskandarani un microfon cu palpit de zambilă în toi de iarnă. „*Zaher*", zice Televiziunea Română, dulce ca o trezire în zori în așternuturi vaporoase, „*ai făcut tu contrabandă cu țigări*?" În prima clipă rămîi căpiat: tutuială la Telejurnal nu s-a pomenit în toți cei 40 de ani pe care tocmai îi aniversează madama Televiziune Română. Pe urmă îți spui că, de!, s-or fi cunoscînd de mult, Zaher și Televiziunea Română vreau să zic, așa că e firesc ca ea, amantă statornică, să-i spună tandru „tu".

Într-o fermecătoare românească de Damasc, dl. Iskandarani răspunde sobru, aidoma unui gentleman căruia îi umblă o damicelă la șliț: „*Contrabanda nu am vacut*." Gungureala continuă într-un du-te-vino aproape erotic, demn să-l răsu-

cească în mormînt pe Marius Chicoș Rostogan: *„Se zice că ai prieteni politici sus-puși...” „Eu nu vac politica. Zunt om de afacere, cunosc multa lume, în toata țara”. „Ești acuzat că ai făcut contrabandă cu petrol...” „Nu am vacut. Romania a rezbectat embargo cu Iugoslavia”. „Ești acuzat de complicitate la omor...” „Nu a fost nici o complicitatea, la nici un omor...” „Zaher, ai prejudiciat statul român cu 42 de miliarde?” „Nu am pregiudiziat. Nu am datorie la statul român”*. Din cînd în cînd, ochii vioi ai sirianului se orientează pentru o fracțiune de secundă spre dreapta, în afara cadrului, întrebîndu-l parcă pe regizorul scenei: e bine?

Mișcător film. La sfîrșitul lui nu poți decît să ceri băgarea deîndată la pușcărie, fără celular, TV Samsung și prînzuri fine, a celor care l-au ținut închis pe cinstitul Zaher 2 ani de zile. Iar pentru Televiziunea Schimbării, un milion de dolari premiu. Sau e prea puțin?

Șpionul carpatin

Un diplomat elvețian a spionat pentru serviciile secrete românești, zice presa elvețiană. Hait! Toată presa românească a sărit ca mușcată de șarpe. Politicienii și-au îndreptat și ei reverele, și-au dat cu mîna prin păr și s-au pus pe declarații. Că SRI n-avea dreptul să-i deconteze elvețianului prestația, că Vettovaglia, că Floriana... Șeful SIE, Talpeș, ține să ne asigure că serviciul său nu desfășoară nici o acțiune de spionaj împotriva Elveției, deși nu-l întrebase nimeni. Un comunicat SRI în același sens e pe țeavă. Ministerul de Interne își roade unghiile de nervi, că tare ar mai da și el un comunicat. Un aer de mister și forță se țese în jurul șpionului carpatin. Parcă-l și avem, aievea, în fața ochilor: nu prea înalt, dar desovietizat, spătos, brunet, mustăcios, cu ochelari fumurii, trăgînd kent fără timbru după kent fără timbru. Poartă, în general, un nume de conifer, căpitanul Brad sau colonelul Gorun, sugerînd originea românească pură și înfrățirea cu codrul, care-l ajută în toate misiunile. Ce plăcut e să comunici contribuabililor că nu carecumva să se creadă că spionezi Elveția! Firește că din asta toată lumea înțelege că spionezi din greu, he, he, și dacă-i Elveția, atunci de ce nu și Germania sau Franța, ce tari sînt băieții noștri, organele noastre, domnule! Doar cîte unul mai greu de cap, necunoscător de finețuri securistice, poate să se întrebe la o

cinzeacă: „Auzi, bre, nea Gicule, ce-o fi spionat ăla pentru noi în Elveția? Ne-o fi vîndut secretu cum fac de țin toate străzile curate 24 de ore din 24? Nu s-ar zice, că altminteri s-ar vedea, da poate-l ținem să-l vindem albanezilor la un preț bun. Sau o fi tras la xerox șmecheria cu care vorbesc vreo trei-patru limbi și se înțeleg mai bine ca noi? Că și cantoanele alea ale lor, merge fiecare cum îl taie capu și țara se ține la un loc bine mersi; cum fac, nu știe nimeni, e secret de stat".

Pe lîngă multe alte „grele moșteniri" din vremea lui Ceaușescu, majoritatea mediilor politice și de presă românești au rămas cu ideea serviciului secret atotputernic, care face și desface totul în culise. Amintirea vechii Securități s-a transferat asupra a tot felul de inițiale: SRI, SIE, UM 0215, SPP, STS etc. În spatele tuturor evoluțiilor politico-sociale din ultimii ani s-a sugerat sau s-a spus pe față că se află băieții cu ochelari fumurii. Dacă ei sînt de partea ta, atunci totul e rezolvat. Cuvintele cel mai des folosite în legătură cu spionii ăștia șefi de pe la noi sînt: diabolic, brici de deștept, eminență cenușie, marele maestru al combinațiilor, domprofesor. S-a forjat în felul acesta una din marile gogoși ale timpului nostru. Niște filosofi de colțul mesei, belferi de pe la „Ștefan Gheorghiu", tejghetari și funcționărași chinuiți sălbatic de visul de a avea o secretară și un Mercedes la scară, toți rămași pe plajă după ce rechinii adevărați ai Securității s-au dus cu valul, au fost luați nevinovați și costumați în jamesbonzi. În toți acești ani, unica și teribila lor problemă a fost să dea impresia că se află în vreo treabă. Vremurile bune de altădată au apus. Pe atunci aveai de protejat schema rachetei

românești aruncătoare de raze-otrăvitoare, a tancului pășitor, inventat de cercetătorul Necșulescu în timpul liber, a laserului pentru seceriș, toate vînate de hoarde de agenți străini. Acum, cînd cercetătorii români se cară cu miile din țară, ce altceva să faci decît să citești presa, că oricum află ea înainte despre ce e vorba, și pe urmă să elaborezi rapoarte confidențiale cu tăieturi de ziare?!

Cu energia rămasă după, cum spuneam, copleșitorul efort de a se afla în treabă, șpionul nostru s-a dedicat ridicării de „căbănuțe" la care să se ducă cu elicopterul pentru efectuarea de chiolhanuri în interes de serviciu, achiziționării de pămînt, ferme și acțiuni la întreprinderi profitabile, privatizate pe ușa din spate, ascultării telefonice a ziariștilor și femeilor de serviciu, comerțului cu dosare și casete audio-video, încuscririi cu personaje de perspectivă. Departe de a avea vreo treabă cu ipoteticele pericole din exterior, serviciile de informații, sau bucăți din acestea, s-au pus în slujba feluriților politicieni băștinași, ocupate fiind să descopere ce dosar de Securitate are X și cu cine se culcă Y. Și să se faulteze între ele.

Peste tot acest peisaj grotesc, noua conducere a SRI, duetul Georgescu-Ghiordunescu, vine să aducă o notă cu adevărat sumbră. În funcția de șef al SRI pe zona de vest a României este numit col. Gh. Atudoroaie, nimeni altul decît fostul șef-adjunct al Securității Timiș, acuzat de „omor deosebit de grav" după evenimentele din decembrie '89 și achitat sub regimul Iliescu. Un ins al cărui nume a fost vehiculat în legătură cu sinistra operațiune de ardere a cadavrelor din Timișoara. Un astfel de personaj este numit șeful serviciului

secret pe Transilvania! Justificarea oferită este fenomenală: cică funcția sus-amintită e operativă, nu prea e de decizie (?!) și Atudoroaie ar fi numit temporar, pînă se găsește ceva mai bun, după aceea urmînd a fi înlăturat. Păi, dacă după 7 ani SRI-ul nu e în stare să prezinte ceva mai bun decît Atudoroaie, atunci eu zic să-l folosim pe Postelnicu pînă găsim ceva mai bun!

Absorbite de propriile găinării, nu e nici un pericol ca serviciile secrete românești să se ocupe cu înjghebarea unei lovituri de stat, de pildă. De asemenea, ele nu pot să mărească productivitatea muncii și puterea de cumpărare a populației. Într-o societate normală, care nu-și batjocorește inteligențele creative și știe să le folosească pentru a produce lucruri de valoare, care merită a fi apărate, serviciul secret își are rolul lui, bine stabilit. Deocamdată, la noi, el nu reușește să fie decît oglinda vie a confuziei, corupției, concurenței absurde și debandadei care continuă să macine toate instituțiile țării.

Poetica denunțului

Denunțul e o specie literară foarte gingașă. El nu ia forma directă – cutare are, și-a luat, a zis, carevasăzică beliți-l –, nici dacă autorul lui este bătăuș cu ziua – bodigard, cum îi zice acuma – la vreo bodegă mai spălată. În fața foii albe pregătite pentru turnat, omul simte așa, ca un fior, ca o sfială estetică, și o ia pe departe, descoperindu-și valențe poetice și retorice de care nu l-ai fi crezut capabil: „Cu durere în suflet, trebuie să vă semnalez...” „Pînă acum m-am abținut, am zis că să nu, dar nu mai pot să tac...” „M-am frămîntat mult pînă să vă scriu...” „Nu e vorba de mine, e vorba de țară...” etc. După ce încheie (la capătul unui lung șir de ciorne), denunțătorul se îndrăgostește parcă de propriul său text, îl tot citește și răscitește, nevenindu-i să se despartă de el...

Îngrijorat probabil de starea actuală a literaturii române originale, care se zbate între penurie și pusilanim, parlamentul se străduiește pe toate căile să încurajeze denunțul. A făcut-o cît se poate de hotărît în cazul Legii secretului de stat. Reia procedeul, cu și mai multă însuflețire, în textul Legii privind declararea averilor demnitarilor și funcționarilor publici – persoane fizice sau juridice pot sesiza îmbogățiri ilicite.

Ce presupune asta? Mai întîi, faptul că mie, Popescu, ca simplu cetățean, ar trebui să-mi treacă prin cap, în vreo clipă a unei vieți și așa mizerabil

de scurte, să mă uit în curtea cuiva ca să-i număr mașinile, găinile, acareturile, dumicații. Or, un ins normal, într-o societate normală e de presupus că-și vede de treburile lui, nu de ale altora. Și apoi cum, pe ce bază să emit eu conjectura că respectivul s-a înavuțit ilicit? Am mijloace de control financiar, de comparație și verificare? N-am, în schimb nu-l am la stomac pe Ionescu, sau pur și simplu mă uit și-mi zic în barbă: „adică de ce el să aibă și eu nu?" – iată criteriul încurajat, de fapt, de lege. Ca să nu mai vorbim de posibilitatea ca un astfel de denunț să fie programat și speculat. În urma lui, demnitarul X este cercetat, și cercetarea durează, n-are importanță că pînă la urmă omul e găsit în regulă, totul e ca unii, care au interesul, să poată da la gazetă din două în două zile că X este „luat la iliciți". Și uite-așa se face țăndări o imagine cu cele mai legale mijloace.

Legea declarării averilor demnitarilor și funcționarilor publici este o necesitate stringentă pentru societatea românească roasă adînc de corupție. La aplicarea ei însă, trebuie să participe numai organe specializate ale autorității de stat, care pot face verificări periodice, automate, nu în urma sesizării nu știu cărui cetățean binevoitor. Introducerea denunțului ca formă juridică în această lege nu este deloc o prostie pură și simplă, ci o mișcare politică vicleană. În toți acești ani postrevoluționari, parlamentul a creat deliberat, cu sudoarea frunților, păpurișul legislativ în care a putut înflori în voie casta noilor îmbogățiți.

Legislativul este primul răspunzător pentru polarizarea socială de tip latino-american a României, în care între miliardarii de carton și

sărăcime nu se mai află aproape nimic. De ce a făcut-o? Simplu, pentru că pe săraci îi poți avea mereu la mînă cu perspectiva a ce-o să le dai dacă te vor alege, iar pe cei superbogați îi ai din start de partea ta. Clasa de mijloc prezintă teribilul inconvenient de a fi greu manipulabilă, întrucît prea puțin îi pasă de politică, atîta vreme cît are mijloacele economice prin care să-și asigure un trai decent. Ca urmare, trebuie distrusă cu orice preț. Odată această operație încheiată, parlamentul se spală pe mîini, dînd posibilitatea maselor largi de proletari „să dea în ciocoi", să se răcorească prin denunț. C-adicătelea asta lipsea pînă acum controlului financiar, să-i arate cineva cu degetul pe cei pe care îi vede și îi știe o lume întreagă...

Paradoxul final și crud al acestei istorii este că denunțul instituit prin lege nici măcar nu va fi folosit împotriva marilor cotoșmani care înșfacă țara bucată cu bucată. Ținta predilectă va fi vecinul, colegul, amicul care își ia Cielo cînd tu rămîi la Dacie, își face concediul în Grecia, cînd tu nu poți să te duci decît la țară, iar nevastă-sa se îmbracă la Zina Dumitrescu.

Totul, cum spuneam, sub semnul fiorului poetic românesc...

O gravă amenințare la adresa României

Undeva, în adîncul ecranului de computer, ceva se mișcă, se umflă, iese. Un tentacul rozaliu se lungește rapid, depășește tastatura, și începe să se tîrască peste hîrtiile de pe masă. Tentaculul are în capăt un ochi mare, verde, ca mătasea broaștei, cu gene lungi și o ușoară umbră de rimel. Ochiul clipește cu zgomot de declic foto. Alte și alte pseudopode rozalii țîșnesc din ecran, se lungesc fulgerător, ca mîna dracului cu primus al lui Bulgakov, scociorăsc prin toate colțurile, iau probe, se lipesc de pereți înregistrînd ce se vorbește în încăperea vecină. În clipa în care tînărul cercetător gradul III Găvozdea pune mîna pe clanță, terminalul arată ca o caracatiță căutîndu-și prada. În fracțiunea de secundă scursă pînă cînd cercetătorul Găvozdea pătrunde în încăpere, totul este supt ca prin farmec înapoi, în ecranul care acum afișează perfid nevinovate jocuri de culori și linii.

Din fericire însă, există spirite treze, care veghează. Un exemplu în acest sens este dl. general de brigadă Vasile Lupu, prim-adjunctul șefului Serviciului Român de Informații, care, într-o „valoroasă analiză a amenințărilor la adresa României”, rostită la sfîrșitul săptămînii trecute, identifica numele caracatiței: INTERNET – „modalitatea ideală pentru spionaj, asigură transportul informațiilor secrete în toate domeniile”. Situația e

gravă. În România, universități, institute, redacții, edituri s-au dat cu INTERNET-ul, deși – ciudat pentru practicile spionajului – în loc să primească pentru asta arginții trădării, au plătit o groază de bani. Sîntem informați că și la Cotroceni există – ferește Doamne! – un server, adică un nod al rețelei INTERNET, achiziționat cu banii poporului. Pînza de păianjen se întinde cu iuțeală peste toată țara.

E drept, însă, că nu un specialist în computer sciences, ci un simplu elev la liceul de informatică s-ar putea cocoșa de rîs citind propozițiile despre spionajul prin INTERNET ale generalului-voievod, întrucît elevul știe foarte bine că INTERNET este rezultatul dorinței mondiale de comunicare, o populară rețea a rețelelor de calculatoare din lumea întreagă, folosind liniile de telecomunicații *existente* și guvernată de un protocol unificat de comunicare, cu peste 60 milioane de utilizatori în 120 de țări. *Ea se face vinovată de spionaj tot atîta cît rețeaua telefonică*. Se înlesnește în felul acesta munca spionilor? Păi, asta o fac și liniile aeriene, care-i aduc în țara noastră cu sutele de mii, pesemne.

Totuși, ținînd seama și de alte lucruri spuse de spionul-șef-adjunct al României, ar trebui poate să medităm la jugularea INTERNET-ului cît e încă în fașă. S-ar opri în felul acesta scurgerea în afară a unor informații esențiale, cum ar fi secretul datului cu avioanele de pămînt, al rețelei de tranșee strategice antitanc practicate în asfaltul străzilor țării, al planului special Radet de a îngheța totul în calea dușmanului, al invizibilizării flotei strategice, al cifrelor lui Radocea, al stației de radioficare Gigi Kent și cîte și mai cîte. Asta, firește, dacă

problema noastră mai sînt gigikenţii, iskandaranii şi stăpînii lor, şi nu e cumva Hamas-ul palestinian, care, tot potrivit d-lui general, umblă pe aici după umbra lui Arafat la Tismana.

Tecuci – un triumf al luptei anticorupție

Lupta împotriva corupției și crimei organizate capătă accente epopeice: Teodorescu din Tecuci a fost arestat. Periculosul infractor nu se ocupa cu traficul de țigări, alcool, cafea ori cu creditele bancare, are o specialitate mai aparte: medic chirurg. După arestarea pentru flagrant de mită cu bani marcați – 200.000 lei primiți de la fiul unui pacient –, omul (58 de ani) este în clipa de față în greva foamei, spitalizat, atins de o depresie psihică. Pacienții și cadrele medicale din oraș înjură poliția și amenință cu un miting de protest. Ce să-i faci, lumea e proastă, nu înțelege măreția luptei cu crima organizată.

În fapt, lucrurile cred că s-au petrecut cam așa. Tecuciul e un oraș frumos, cu oameni de ispravă, are și o fabrică de conserve din legume și fructe, *dar n-are corupt*! Acum, cînd nația se deșteaptă, cînd Clujul îl are pe Sever Mureșan, Timișoara pe Iskandarani și Mujea Marcelini, Valea Jiului pe Miron Cozma, Focșanii pe Gigi Kent, Bărăganul pe Ilie Alexandru, America pe Iacobov, noi, Tecuciul, oraș de frunte al țării, își vor fi zis cadre cu simț de răspundere din poliția locală, să n-avem și noi coruptul nostru?! Să n-aibă comisia noastră mixtă anticorupție ce raporta cu mîndrie la Capitală?

Peste putință. Așa că să-l umflăm pe... După euforia acestei revelații a lui dom' colonel, se va

fi făcut auzit spiritul practic al plutonierului Foloștină : dom' colonel, trăiți ! nu putem să-l umflăm pe..., știți, cuscru'... Mda, ai dreptate, va fi murmurat dom' colonel, sărind din nou, iluminat : atunci pe... ! Foloștină va fi clătinat din cap ca un sceptic din vechime, murmurînd : trăiți ! partidu'... Așa că, pînă la urmă, de ce să nu-i înscenăm o mită lu' nea Costică ? Știe tot tîrgul, de atîția ani, că oamenii îi mai dau, e ca un fel de tichet pentru speranță, dacă doctorul refuză, bolnavul poate să se sperie rău, crede că nu mai are mult de trăit, e obiceiul pămîntului, găsim noi pe cineva cu pică pe dom' doctor, mergem la sigur.

Astfel, unul dintre brațele hulpave ale caracatiței a fost tăiat la Tecuci. Ce-i drept, altceva nu prea se mai taie prin zonă în clipa de față, Constantin Teodorescu fiind singurul chirurg nu numai din Tecuci, ci și din toată zona de nord (140.000 de locuitori) a județului Galați. Ce-are a face însă, cînd e vorba de aplicarea strălucită la Tecuci (mîine-n toată țara) a principiului : fiat justitia, pereat mundus !

Justiție s-a făcut, acum mai rămîne să moară niște lume...

Traversarea Ungariei pe sticlă

Trenurile nemțești sînt aidoma unor șalupe rapide înaintînd pe o mare ca oglinda. Din toată dezlănțuirea de forță mecanică nu ajunge la tine decît un tors de pisică. Interiorul, din plastic și metal cromat, e cufundat în liniște, ca o sală de operații : puținii care vorbesc o fac cu voce scăzută. Totuși, ceva merge mai prost decît cu 5 ani în urmă. Atunci eram aproape singur prin trenurile cu care străbăteam sudul Germaniei. Acum e destul de multă lume, nu ca vineri după-masă pe București--Ploiești, dar e. A venit recesiunea. Omul lasă VW-ul în garaj și ia trenul. Mii de miliarde de mărci pentru össies (est-germani) apasă greu Germania de vest.

Austria înseamnă o alterare fină, aproape insesizabilă, a peisajului. Ceva murdărie ici, niște zgîrieturi dincolo, cîte o uniformă ponosită... Începe să se simtă adierea Estului. La Viena ne mutăm într-un schlafwagen pentru București. Însoțitorul de vagon e un român iscusit, pe nume Sică, foarte ager în ciuda celor peste 100 de kile. Ne bagă în compartiment și ne întreabă : sticlă aveți ? Ridicăm din umeri. Apoi, eu cred că ghicesc : am două sticle de vin nemțesc în geantă, scot una și i-o înmînez flăcăului. „Mersi”, zice înhățînd-o, „da’ nu de-asta. Nu știți ?” Ce să știm ? Păi, bandiții, de la o vreme, între granița austro-ungară și Budapesta, pe lîngă Győr și Hegyeshalom, bîntuie niște bande de jefuitori

de trenuri. Cu două săptămîni înainte, „urîții”, cum îi numesc însoțitorii de vagoane, goliseră de bani și haine un vagon plin cu sportivi. Poliția ungurească supraveghea zona cu elicoptere și degeaba, sîrbii (croați, zic unii, albanezi, alții) reușeau să se strecoare mereu. Ai armă? – mă întreabă Sică. Scot străvechiul meu cuțit cu buton și îl deschid. Nu e bun, zice Sică, mai bine nu-l scoți, ăștia au niște cuțitoaie de dai în bîlbîială, ba unii au și pistoale. Pentru vagoanele de dormit, „sîrbii” au alte metode. Mai întîi descarcă un spray paralizant prin sita de aerisire aflată lîngă ușă. În spațiul strîmt, gazul îi scoate rapid din circulație pe ocupanții cușetei. Urmează deschiderea încuietorii cu ajutorul unei chei tubulare. Lanțul de siguranță, dacă e pus, îl saltă cu ajutorul unei sîrme speciale. Iau ce-i de luat și se duc.

Sita de aerisire o astupați cu o pătură și crăpați geamul compartimentului, ca să nu vă sufocați, ne învață Sică. La lanț, aici e figura. Sică se duce în cușeta lui de la capătul vagonului și revine cu o sticlă de plastic, de apă minerală Bucovina, la jumătate de kilogram. Numai asta merge, ne asigură umplînd sticla de la robinetul cușetei. Închide ușa, fixează lanțul de siguranță în culisă și înfige sticla cu dopul în jos între ușă și lanț, întinzîndu-l fest. Se proptește apoi în ușă, cu suta sa de kile – n-o mișcă mai mult de un centimetru. O lecție practică despre compresibilitatea practic nulă a lichidelor. Somn ușor.

Prima tentativă a fost chiar înainte de Györ. Se auzeau cum se deschid pe rînd ușile cușetelor goale din dreapta. Ajungînd la noi, bat și apasă pe clanță. O dată, de două ori. Pe urmă se aude un

glas mieunat: „Passport kontrole...”. Să fie grănicerii? Ceva nu se potrivește. Grănicerii unguri nu prea-i întreabă nimic pe cei care sosesc din Austria. Și dacă ar fi fost să vină, o făceau mai devreme, nu la un ceas după ce trecusem granița. Nu deschidem și bine facem. Cei din spatele ușii renunță, fără să forțeze. Cei care încearcă în apropiere de Budapesta sînt mai hotărîți. Trag de la început de ușă, din răsputeri. Efectul Sică funcționează, deși plasticul sticlei pîrîie sub apăsare. Individul e de o forță ieșită din comun, întrucît reușește să crape ușa un centimetru mai mult decît Sică. Din întunericul cușetei îi văd, în lumina chioară de pe coridor, o bucată de barbă neagră și un ochi. Se lasă păgubaș înjurînd într-o limbă ciudată.

Pe la 2 noaptea vine Sică și ne eliberează. Gata, am ajuns în granița română, de aici mergem liniștiți, zice luîndu-și sticla înapoi. Vameșii români ni se par niște băieți tare simpatici. Uite cum se întoarce lumea pe dos. Ieșim din Ungaria, tărîmul tenebrelor nopții, și intrăm în țara lui Dracula, a vîlvelor, a știmelor, a ielelor, a moroilor bine crescuți – un liman al liniștii. Totul e atît de invers, încît ceva trebuie să se fi rupt în mașinăria lumii.

La Brașov, tot Sică vine și ne spune: a murit Marin Sorescu, a venit un băiat c-un ziar.

Vă e frick?

Încet, pupila, trecută prin toate culorile spectrului sub apăsarea vitezei supraluminice, redevine un ochi omenesc. Vuietul titanic al galaxiilor străbătute în fracțiuni de secundă se stinge într-o șoaptă siderală. După prăbușirea prin poarta stelelor, Dave a ajuns *dincolo*. Dincolo de moarte și timp, dincolo de materie și spațiu, acolo unde gîndul îmi cădea în genunchi cînd eram mic (vă e frick?).

Ghemuit în întunericul cinematecii Iunion, în acel sfîrșit de ani ’70, așteptînd, cu lacrimi mute pe obraji, să văd ce va vedea Dave la capătul Universului, atingeam, pentru prima oară, miezul ultim depus în ființa mea. Ceva de pe chipul astronautului, îmbătrînit cu o jumătate de secol într-un sfert de oră, s-ar fi putut citi pe chipul meu.

Deși mai real decît tot ce mă înconjura în acei ani, „Odiseea spațială” era totuși o peliculă de celuloid. Nu-mi închipuiam că realitatea o să-mi nască vreodată în artere acel zvîcnet de melancolie nepămînteană țîșnit din filmul lui Kubrick (vă e frick?). Ce-i drept, a trebuit să traversez pentru asta un continent și un ocean. După șapte mii de kilometri de zbor și încă unul cu pasul pe Fifth Avenue, latura estică a dreptunghiului numit Central Park, am dat peste o casă cenușie.

Mai întîi, n-am înțeles nimic. Casa era aproape pustie, cred că mai erau vreo trei inși în afară de

mine. Străbăteam sală după sală, amețit, inundat de muzica unei orchestre moarte pierind lin în pîcla serii. În cîteva secunde, uitasem pe ce lume mă aflu. O siguranță stranie că întreg Pămîntul a fost distrus și n-au rămas decît aceste săli înecate în liniște, în lumină strecurată parcă prin apa oceanului – urca în mine. Ceva comun, un soi de ștafetă se trimitea prin ochii mei de la un tablou la altul, de la un bronz la altul, zăbovind o clipă în luciul stins al mobilelor străvechi. Nu reușeam totuși să stabilesc vreo regulă, vreo recursie, un criteriu de timp, spațiu sau nume. De pildă, Thomas Morus, pictat de Hans Holbein cel Tînăr, încadra, împreună cu călăul său, celălalt Thomas, Cromwell, pictat tot de tînărul Holbein, portretul sfîntului Jerôme de El Greco și două splendide porțelanuri chinezești Qing. Olandezi, englezi, francezi, italieni, spanioli din mai toate secolele acestui mileniu, Whistler și Bronzino, Millet și Vermeer, Gainsborough și Goya, Fragonard și Turner, Rembrandt și Buoninsegna, toți convocați în această casă din lumea nouă.

Unele dintre tablouri te năucesc : *Stăpîna și fata în casă*, al lui Vermeer, conține o fantastică lumină mierie, sticloasă, care scaldă chipul și brațele doamnei ca un reflector din afara Terrei – poate doar în spațiul cosmic, în absența pulberilor și aerului, să mai poată atinge lumina o asemenea puritate, obținută de omul din Delft cu ulei întins pe pînză. Sala Fragonard e locul unde m-am simțit aidoma astronautului Dave : făpturi gracile, înveșmîntate în hainele ca de păpuși ale secolului optsprezece, ițindu-se dintre valuri de tufe înflorite, sub ceruri înalte, sprijinite pe copaci uriași,

fremătînd sub vîntul blînd, furișat dintr-un tablou în altul. La doar cîțiva metri de megaliții oțel-sticlă supercomputerizați ai New Yorkului, umbra unei lumi evanescente, strivită de marșul veacurilor, dar oricînd capabilă să se închege în toată grandoarea neființei ei, în sufletul celui ce privește...

Casa Frick e și un muzeu al privirii umane. În zecile de portrete, ceea ce îți atrage magnetic privirea sînt ochii, încărcați cu cenușa lumilor moarte înainte de a se naște. Morus-ul lui Holbein cel Tînăr, contesa d'Haussonville a lui Ingres, Filip al IV-lea al lui Velázquez, Frans Snyders al lui van Dyck, autoportretul lui Rembrandt sînt traversați de aceeași undă de liniște tristă, a celui care știe ce nu știu ceilalți, contemplă soarta, dar nu face nimic... (vă e frick?)

Mi-ar trebui zeci de pagini ca să pot descrie splendorile sfîșietoare ale colecției Frick. Și totuși, nici una dintre ele nu se poate așeza ca emblemă a casei. Abia cînd i-am străbătut a treia oară încăperile și m-am oprit pe marginea bazinului oval, sub cerul de sticlă din curtea interioară, am înțeles că acolo nimic nu avea rost luat separat: *toate*, la un loc, alcătuiau *muzeul unui suflet omenesc*. Sentimentul Frick. Bărbatul pe nume Henry Clay Frick, mort pe 2 decembrie 1919, și-a construit cu migală imaginea sufletului său din opere de artă pe care le-a adunat o viață pentru a le privi cîteva ore, singur, în ultimele zile petrecute pe această lume.

Dar al cui a fost sufletul acesta? Cine a fost spiritul contemplativ, îndrăgostit de frumusețe și chinuit de nostalgie? Cine a fost Henry Clay Frick?

Răspunsul e surprinzător la prima vedere. H.C. Frick a fost unul dintre marii industriași ai Americii sfîrșitului de secol nouăsprezece, regele cocsului și oțelului din Pittsburgh. Un capitalist pursînge, întreținîndu-se prin muncă proprie de la 14 ani, făcător al milionului de dolari înainte de 30 de ani; în stare, totodată, să angajeze în vara lui 1892 sute de guarzi înarmați pentru a potoli cu gloanțe revolta muncitorilor de la oțelăria din Homestead. Urmaș al unor protestanți mennoniți, veniți în America, în 1732, din landul Palatinat, și al unei familii de coloniști elvețieni, Henry Clay a moștenit din plin sobrietatea, hotărîrea, hărnicia, spiritul de organizare al strămoșilor săi. Un om despre care supermagnatul Andrew Carnegie spunea: „Nu cred că există un ins mai prețios pentru acest oraș. Nu dezamăgește niciodată. Tot ce promite îndeplinește cu asupra de măsură".

Un om dedicat contemplației? Nicidecum, un businessman feroce, dinamic, pentru care a te opri înseamnă moartea. Ce face însă Henry Frick cu banii? Mănîncă pînă i se apleacă, bea pînă cade sub masă, schimbă mașinile ca pe cravate, calcă pe covoare de orhidee, își pune colac de aur la closet? Nu. Henry Frick cumpără artă. Toată zbaterea vieții sale se adună în casa de pe Fifth Avenue și se transformă în frumusețe, „for the use and benefit of all persons whomsoever", cum scrie Frick în testamentul său. Sudoarea, cruzimea, durerea cu care au fost făcuți banii nu se simt. Gemetele celor împușcați în vara lui 1892 nu se aud, cadavrele lor nu se văd în spatele mamei cu copii făcuți parcă din spumă de raze a lui Renoir...

Întreg New Yorkul e plin de ce-au lăsat în urmă „imperialiștii”: Carnegie Hall, Guggenheim Museum, Chrysler Tower, Trump Tower, Rockefeller Center... Ei au înțeles că prezentul e o ficțiune, iar viitorul nu există – lumea se compune din trecut. În grădina din fața lui Rockefeller Center există o placă de marmură pe care sînt gravate frazele:

„I belive in the supreme worth of the individual and in his right to life, liberty and pursuit of happiness”

„I belive in an all-wise and all-loving God, named by whatever name...”

„I belive that every right implies a responsability, every opportunity, an obligation, every possession, a duty.”

John D. Rockefeller jr.

Aici, în aceste ultime cuvinte, „fiecare posesiune implică o datorie”, este esența a ceea ce România n-a reușit să atingă. Dreptul „sfînt” la proprietate înseamnă, în capul celor care îl invocă la bodegă și în Parlament, dreptul de a înhăța ceva și a face cu acest ceva ce-ți trece prin cap, fără ca nimeni să te poată opri. Responsabilitatea, obligațiile, datoria pe care proprietatea le poartă legate indisolubil de ea le sînt străine „capitaliștilor” noștri. Ei lăsau în urmă pe vremea lui Ceaușescu munți de cartușe de Kent și cafea stivuite în pivniță, congelatoare ticsite cu carne, videouri cu chintalul, acum lasă mercedesuri galbene, vile cu cît mai multe turnulețe poleite, Eiffel Tower din Slobozia... Sau chiar opere de artă, adunate după prețul de catalog, ca alternativă la băgatul banilor în case, aurărie, valuți.

M-am întors într-o altă lume decît cea pe care o lăsasem la intrare, atunci cînd am pășit din nou

în lumina de neon a după-amiezii newyorkeze. În zilele petrecute în America, privind oamenii grași și pufoși, mîncărurile uriașe, apetisante și avînd toate, de la mere la friptură, același gust, clădirile sclipicioase, fără patina timpului, gablonțuri gigantice căzute dintr-o dugheană extraterestră, trăisem un intens sentiment al artificialului, al surogatului lacom, al lumii false și, în ultimă instanță, inutile. Acum era un sens în toate. Tot cimitirul apretat, de sticlă și plastic colorat, își căpăta noima dacă din el înfloreau și rămîneau în urmă case ca aceea de pe Fifth Avenue. Stația terminus a Universului e pe Pămînt, pusă acolo de un Dumnezeu pitic...

Vă e frick?

Țara de sub Cruce (I)

Impresia atașată în mod obișnuit descoperirii unor meleaguri pe care calci prima dată e să constați că nimic din ce știai din cărți nu se verifică. Totul e prea mic, prea mare, prea întunecat, prea sclipitor, prea prozaic, prea năucitor sau nu e deloc. După cîteva zile în Israel, am băgat de seamă contrariul: locurile Bibliei chiar *există*, le regăsești la fiecare pas, cu vechile denumiri, toate situațiile descrise în Noul Testament sînt marcate pînă la metru pătrat. Există și ființe vii rămase din vremea aceea: în grădina Ghetsimani (ce fabulos sună! să stai în chiar grădina Ghetsimani) sînt măslini imenși, cu trunchiuri negre-cenușii, pietrificate, vechi de secole. Cel mai mare dintre ei, un soi de monstru vegetal, arată ca un saurian preistoric prins într-un șuvoi de lavă; se zice că era un puiet fraged în noaptea în care Iisus, înconjurat de soldații aduși de Iuda, îndeamnă pe unul de-ai săi, care scosese sabia și îi tăiase urechea slugii arhiereului, să bage sabia la loc, căci „cine trage sabia, de sabie va pieri".

Am parcurs Țara Sfîntă cu Biblia în mînă – o carte pe care pînă acum n-o citisem. Șocurile lecturii s-au succedat în serie. Dacă geografia Țării Sfinte e aidoma celei din Carte, Cartea nu e deloc aceea pe care o aveam în minte din auzite! E uimitor ce distorsiuni masive de sens și scoateri din context au suferit propoziții și fragmente din

Biblie prin transmisie orală de-a lungul veacurilor. De pildă, această frază celebră, „Cine trage sabia, de sabie va pieri!" (care eram convins, nu știu de ce, că îi aparține unui voievod dintr-o piesă de teatru) este un banal îndemn la nonviolență, știută fiind legea „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte" din Vechiul Testament. În schimb, *ceea ce urmează* acestei fraze este cu adevărat ieșit din comun, căci Iisus îi mai spune apărătorului său: „Sau ți se pare că nu pot să-l rog pe Tatăl Meu să trimită mai mult de 12 legiuni de îngeri în ajutor?" Ar putea să-L roage, dar nu-L roagă, pentru că întreg traiectul său existențial se desfășoară sub semnul împlinirii inexorabile a mitului. Spre deosebire de oamenii obișnuiți, care își străbat orbi segmentul de existență ce le este dat, Iisus știe cine este, de unde vine și unde se duce. El este elementul-cheie al unui plan divin menit să dezvolte în mentalul colectiv cea mai puternică armă de manipulare a tuturor timpurilor: mitul. Iisus ridică cu zilele vieții sale, cu vorbele, cu gesturile, cu clipa morții – așa cum alții folosesc mortarul și pietrele – o biserică de aer, nevăzută. Nici o clipă existența Mîntuitorului nu stă sub semnul hazardului: totul este măsurat, cîntărit, împărțit, de la primul pas, pînă la ultimul suspin, pe cruce.

„Săvîrșitu-s-a!" Adică, „mi-am îndeplinit misiunea, Doamne!" Și totuși, există un moment, un moment extraordinar cînd armura neomenească de vizionar, de precog, de telepat (ghicește gîndurile oamenilor înainte ca ei să le rostească) a lui Iisus își stinge strălucirea. În ultima noapte, în grădina Ghetsimani, discipolii adorm cu toții, deși făgăduiseră că vor sta treji, ca să-l vegheze pe

Învățător. Iisus rămîne singur sub stele, printre măslini, pomii tristeții. Îl năpădesc singurătatea și îndoiala. Știe că urmează chinul și moartea, știe că *așa trebuie*, și totuși, omul din el șoptește spre Dumnezeu : „Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta ! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești !” Este în acest strigăt o tragedie modernă, proiectată prin veacuri din acel an 33 după Hristos. Cea mai semnificativă mi se pare îngemănarea de sens cu geamătul lui Hamlet, prințul Danemarcei : „The time is out of joint ; o, cursed spite, that ever I was born tot set it right !” Este primul moment de umanitate intensă și tristă a Fiului Omului. Cel de-al doilea se consumă pe cruce, cînd Iisus, străpuns de cuie, șiroind de sînge, cu gura arsă de oțetul pe care soldații i-l dăduseră drept apă, geme din adîncul sufletului său nemuritor : „Eloi, eloi, lama sabachtani !” Înțelesul primar, vehiculat de-a lungul timpului și acceptat de simțul comun este : „De ce îi lași, Doamne, să mă tortureze și să mă ucidă, pe mine, Fiul Tău ?” La o privire mai atentă, o asemenea interpretare e fără sens, întrucît ea vine în contradicție cu condiția de actor conștient, într-un scenariu prestabilit, a lui Iisus : el știe foarte bine că trebuie să moară, și nu oricum, ci în chinuri și batjocură, pentru ca mitul să capete forță. Atunci ? Adevăratul sens al strigătului către Dumnezeu cred că este altul : pentru o clipă, durerea l-a învins pe Iisus și l-a făcut să uite de ce se află pe cruce. Pentru o clipă, din Fiul Domnului, n-a mai rămas decît un om în suferință. Sudoarea, sîngele, rănile, strălucirea soarelui peste pămîntul pietros al Ierusalimului sînt reale. Fără componenta umană

autentică, sacrificiul lui Iisus ar fi fost lipsit de forță, ar fi doar un truc : divin, dar truc. „Doamne, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit ?” – este strigătul de spaimă adevărată, omenească a unui Iisus golit de Dumnezeul care îl ajută să meargă pe apă, să tămăduiască leproșii, să învie morții. Pe cruce nu poate să moară Fiul Domnului, el este nemuritor, ci Fiul Omului. Dincolo de răni și de sete, chinul ultim e cel mai aspru : moartea fără Dumnezeu.

Țara de sub Cruce (II)

Ce-a însemnat „Mă spăl pe mîini” acum 2.000 de ani și ce înseamnă astăzi „Mă spăl pe mîini ca Pilat din Pont!” O deturnare de sens aproape completă. Cînd Iisus este adus în Gabatha (Piața cu paviment) pentru a fi supus judecății lui Pilat, mulțimea evreilor, manipulată de saduchei și farisei, strigă întărîtată „Răstigniți-l!” La provocările fariseilor, Iisus nu ripostează. Doar cînd unul dintre ei îl întreabă dacă e fiul lui Dumnezeu, el răspunde netulburat: „Da. Și voi sta la dreapta Tatălui”. Fariseul își smulge hainele urlînd: „Blasfemie!” Mulțimea cere din nou răstignirea lui Iisus. Este aici o pornire ucigașă care îi situează pe evrei sub nivelul psihoetic al amerindienilor – aceștia nu ucid nebunii, îi lasă să meargă pe unde vor. Or, Iisus poate fi calificat în situația respectivă cel mult ca nebun nepericulos. În subconștientul colectiv al mulțimii care cere moartea lui Iisus se află altceva, și anume *presentimentul insuportabil că Iisus nu minte, nu e nebun și chiar este fiul lui Dumnezeu*. Teama de acest adevăr, care ar pune în lumină cu iuțeala unui fulger toate viețile lor de viermi cufundați în mlaștinile cărnii, îi face pe evrei să dorească răstignirea lui Iisus. În clipa în care el își va da sufletul, vor răsufla ușurați: umbra lui Dumnezeu se va fi șters dintre ei, lăsîndu-i să recadă liniștiți în ticăloșia lor cotidiană. Faptul că Iisus este evreu îi ațîță și mai mult: cum adică,

unul cu nimic diferit de noi să fie?... O cu totul altă reacție are străinul de neamul lui Iisus, Pilat din Pont. Presimte și el că Iisus nu e un om obișnuit, dar reacția lui, ca a oricărui om de condiție sufletească și intelectuală înaltă, este empatică, nu agresivă. Le atrage atenția iudeilor în cîteva rînduri asupra omului pe care îl au în față. Mai gîndiți-vă!, le spune cînd ei îl aleg să trăiască pe tîlharul Baraba. Cînd constată că eforturile lui sînt inutile, Pilat cheamă să i se aducă un vas cu apă și, spălîndu-se, spune: „Mă spăl pe mîini de sîngele nevinovat ce va curge!” Înțelesul actual al expresiei este acela de suficiență, de lașitate, de fugă de răspundere; înțelesul inițial era aproape complet opus – *Pilat, deși este un înalt demnitar, încalcă protocolul, delimitîndu-se fățiș de o atitudine criminală după ce a făcut toate eforturile pentru a o împiedica*.

Trimiterea pe lumea cealaltă a lui Iisus de către semenii săi este, la urma urmei, firească. Nicicînd în istoria umanității nu a existat o asemenea prăpastie între logosul unui om și restul lumii. Leonardo da Vinci este, desigur, superior ca intelect tuturor trăitorilor pe Pămînt odată cu el. La fel Einstein sau Kant. Dar ceea ce spune Iisus este atît de orbitor *altceva* decît puteau pricepe contemporanii săi – să ne imaginăm de pildă cum ar fi reacționat răzeșii lui Ștefan cel Mare dacă le-ar fi vorbit Constantin Noica! –, încît nu rămîne decît ca el să fie suprimat potrivit străvechiului principiu omenesc: „Distruge ce nu înțelegi!” El poate fi distrus, nu însă și *sistemul de operare cu relee de timp* pe care îl construiește cu clipele vieții sale pe Pămînt. Acest software mitic este proiectat să

acționeze nu asupra mîinii de primitivi din Israelul acelor vremuri, ci asupra a generații succedate în secole. Secvența de decopertare a semnificațiilor ascunse în acest soft nu s-a încheiat nici în ziua de astăzi. *Generația care va înțelege complet și intim mesajul lui Iisus este încă departe în viitor*. Cînd se va naște, această generație va fi poporul ales – *un popor în timp*, nu în spațiu geografic.

Pînă atunci, eu, raționalistul sălbatic și disperat, fără alt dumnezeu decît kilogramul și ceva materie cenușie de care dispun, caut adierea lui Iisus în pustiurile Iudeei, pe malurile Mării Moarte, în verdeața întunecată și fremătătoare a Galileei.

Țara de sub Cruce (III)

Ierusalimul e plin de inși în redingote negre, cămăși albe, pantaloni și pantofi negri. Melon negru. Perciunați și cu bărbile netunse de cînd s-au născut, vin parcă direct din Praga lui Franz Kafka. La poalele Zidului Plîngerii, o alcătuire megalitică de 20-25 metri înălțime, ultrareligioșii își smucesc trupul în toate direcțiile, mormăindu-și rugăciunile. Într-o încăpere lipită de partea stîngă a bazei Zidului, plină cu tomuri legate în piei roșcate și negre, stilurile se diversifică: credincioșii sărută cărțile filă cu filă, stau proptiți cu capul în perete ori dirijează o nevăzută orchestră. La vederea a doi copii tunși ritualic și deja perciunați, care intonează și ei ceva cu ochii închiși, mă străbate un fior.

Am numărat la unul dintre practicanți 165 de fandări pe piciorul stîng, cu smucirea umerilor și a capului. După care am renunțat. Fizic vorbind, performanța este ieșită din comun: doar schizofrenicii sînt capabili să repete aceeași mișcare și aceleași cuvinte de sute, de mii de ori pe zi, cu energia demenței. În plus, temperatura la umbră (care umbră?) în acel Ierusalim de iunie bătea spre 40° Celsius. Așa *muncesc* credincioșii habotnici evrei, de parcă prin rugăciunile lor ar ține întreg Israelul să nu se prăbușească în Mediterana. Altceva nu fac. Trăiesc din ce cîștigă nevestele lor și din subvenții masive trimise de comunitățile

evreiești din SUA. Stupefiant este faptul că ei nu sînt cetățeni israelieni, nu recunosc statul Israel din considerente de dogmă religioasă, au ca acte de identitate pașapoarte americane. În afară de rugăciuni, mai fac ceva : copii, cîte 10-12. Folosesc pentru asta un cearceaf cu gaură, ca să nu atingă femeia – așa prevede protocolul religios. Presiunea demografică pe care o exercită asupra statului israelian e considerabilă.

Cea mai la îndemînă atitudine umană e să disprețuiești sau să urăști ce nu înțelegi. Și totuși, o percepție acută a ceva mecanic și crud mă împiedică să-i privesc cu detașare pe acești rabini negri. Am fost uluit să aflu din Vechiul Testament ce sărbătoare născută din cruzime sînt Paștele. Pentru a-i înspăimînta pe egipteni și a-i determina să elibereze din captivitate poporul evreu, Dumnezeu ucide toți întîii născuți ai oamenilor și dobitoacelor din Egipt. Evreii sînt învățați de Dumnezeul ăsta care aduce cu Himmler să sacrifice un miel și să ungă cu sîngele lui ușorii caselor lor. Astfel, cînd va veni îngerul morții să ia întîii născuți, ai lor vor fi cruțați. Asta celebrăm noi cînd ne îndopăm cu miel de Paște, un genocid de tip Auschwitz avant la lettre. Eu, unul, nu sînt în stare să deslușesc ceva folositor minții sau sufletului în povestea asta sinistră. La limită, mă rog, evreii au avut un ce profit, le-au scăpat copiii cu viață și au ieșit din robia egipteană, dar noi, goii, de ce mîncăm miel ?

De altfel, Vechiul Testament este plin de sînge. Omorul apare frecvent, ca o soluție naturală, pentru Dumnezeu și pentru oameni. Imaginea morții este de o *normalitate* teribilă. În Noul Testament însă,

conexiunea ei cu imaginea lui Iisus este cu totul stranie. În reprezentările timpurii ale lui Hristos răstignit, la baza crucii apare un cap de mort, o hîrcă. Ce să simbolizeze oare acest element? Moartea? Moartea lui Iisus? Nici gînd, apariția ei concretă, *hard*, ca rămășiță osoasă, vine în contradicție flagrantă cu ideea de Înviere, care nu este compatibilă decît cu moartea *soft* a Mîntuitorului. Și atunci?

Explicația stă în chiar numele dealului pe care are loc răstignirea: Golgotha, ceea ce înseamnă Dealul Căpățînii. În clipa în care Iisus își dă duhul pămîntul se cutremură, morții ies din morminte, cerul se umple de vuiet, iar Dealul Căpățînii se crapă dezgolind în adîncul său craniul lui Adam, primul om, îngropat acolo. Sîngele picurînd din rănile Mîntuitorului cade peste tigvă, *botezînd-o* și răscumpărînd astfel păcatul originar al lui Adam...

Țara de sub Cruce (IV)

Capacitatea de expansiune socio-economică a Israelului este miraculoasă. Cetățenii nici unei țări din lume nu pot afirma cu atîta tărie ca israelienii că patria *le aparține*. Noi, românii, sîntem odraslele Carpaților, Bărăganului, Dunării. Aici e invers, Israelul e creația evreilor. Cu o jumătate de veac în urmă, primii coloniști nu aveau în față decît nisipul, punctat de pietre și tufișuri prăfuite. S-a procedat cu sistemă: mai întîi s-au construit rețelele de conducte care străbat subsolul Israelului de la lacul Tiberiada, singura sursă de apă dulce a țării, pînă la punctul extrem sudic, Eilat, la malul Mării Roșii. În paralel, au apărut autostrăzile. Vreme de 10 ani, în Israel nu s-au construit case durabile, doar barăci. Abia după ce sistemul de transport al apei și rețeaua rutieră au fost terminate, s-au deschis marile șantiere. Fiecare metru pătrat de verdeață a fost adus cu camionul, plantat și udat apoi cu țevi de plastic deversînd jeturi minuscule, dar regulate, practic la rădăcina fiecărei plante. Splendizii palmieri din Tel Aviv nu aparțin zonei, sînt aclimatizați în crescătorii de pe malul Mării Moarte și aduși apoi în trailere imense. La fel portocalii, bananierii, florile. În fiecare dimineață, o escadrilă de Jumbo Jeturi pline cu bulbi de flori pleacă spre Europa. Deșerticul Israel a ajuns să dea dureri de cap Olandei pe piața horticolă.

În mod matematic, pe tot întinsul țării, acolo unde vezi mașini hodorogite, praf, mizerie și inși soioși fumînd în pragul prăvăliilor, cu privirile pierdute în zare, știi că începe un teritoriu administrat de palestinieni. Unde vezi verdeață, totul udat și îngrijit la riglă, sînt evreii. Acesta este un fapt. Așa-zisa problemă palestiniană este falsă: palestinienii nu știu ce să facă cu libertatea. În fîșia Gaza, de pildă, ei părăsesc dimineața blocurile mizere, ca de cămine de nefamiliști, pentru a se duce să muncească la evrei. Permisele de muncă acordate de israelieni nu sînt valabile decît cîte o zi. Seara, palestinienii se întorc peste frontieră cu sarsanalele pline cu alimente, haine, cosmetice. În teritorii, frumoase, sclipitoare sînt doar jeepurile negre, blindate și puștile-mitralieră ultimul răcnet – războiul pare mai la îndemînă decît munca.

Sigur, miliarde de dolari vin din America pentru evrei. Fără ele, poate că Israelul n-ar fi arătat așa cum arată astăzi. Bani însă, mai primesc și alții, și nu fac mare brînză cu ei. Spiritul întreprinzător, dinamismul, comunitarismul eficient al evreilor se simt peste tot. Sînt un popor neliniștit, care, orice s-ar întîmpla, nu „doarme”, nu e vegetal, nu se cufundă în tihna mortală a somnului de după-amiază. Duhul acesta viu își are, poate, matricea generativă într-o zisă a lui Iisus, la fel de prost sau deloc interpretată ca multe altele: „Căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua”. Spune Iisus: „14. Și mai este ca un om care, plecînd departe, și-a chemat slugile și le-a dat pe mînă avuția sa. 15. Unuia i-a dat cinci talanți, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui și a plecat. 16. Îndată, mergînd,

cel ce luase cinci talanți a lucrat cu ei și a cîștigat alți cinci talanți. 17. De asemenea, și cel cu doi a cîștigat alți doi. 18. Iar cel ce luase un talant s-a dus, a săpat o groapă în pămînt și a ascuns argintul stăpînului său. 19. După multă vreme a venit și stăpînul acelor slugi și a făcut socoteala cu ele. 20. Și apropiindu-se cel care luase cinci talanți, zicînd: Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată alți cinci talanți am cîștigat cu ei. 21. Zis-a lui stăpînul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău. 22. Apropiindu-se și cel cu doi talanți, a zis: Doamne, doi talanți mi-ai dat, iată alți doi talanți am cîștigat cu ei. 23. Zis-a lui stăpînul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău. 24. Apropiindu-se apoi și cel care primise un talant, a zis: Doamne, te-am știut că ești om aspru, care seceri unde n-ai semănat și aduni unde n-ai împrăștiat. 25. Și temîndu-mă, m-am dus de am ascuns talantul tău în pamînt; iată ai ce este al tău. 26. Și răspunzînd stăpînul său i-a zis: Slugă vicleană și leneșă, știai că secer unde n-am semănat și adun de unde n-am împrăștiat? 27. Se cuvenea deci ca tu să pui banii mei la zarafi, și eu, venind, aș fi luat ce este al meu cu dobîndă. 28. Luați deci de la el talantul și dați-l celui ce are zece talanți. 29. Căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua”.

Să facem abstracție de multiplele interpretări ce se pot da acestei parabole în planul credinței. Tehnic vorbind, este exprimat aici un foarte modern principiu managerial: cel care îngroapă banii, din

teama de a nu-i pierde, va pierde oricum. Banii își dau măsura întreagă a valorii numai dacă sînt în mișcare. „Frica lui Dumnezeu”, pe care o arată sluga ce îngroapă talantul, nu e deloc apreciată de fiul lui Dumnezeu. Nu e singura dată cînd Iisus contrazice flexibil și fecund dogma.

Țara de sub Cruce (V)

• În Valea Kidron, între muntele Măslinilor și zidul Ierusalimului sînt puzderie de morminte evreiești. Aici, spun textele sfinte, va avea loc Judecata de Apoi, care va dura cam 15 minute – cît intonarea unui anume psalm al lui David. Oameni practici, ovreii au vrut să își asigure un loc mai central, ca să fie judecați în prima urgență.

• Spre Valea Kidron privește din zidul Ierusalimului poarta dublă, oarbă, pe care Iisus a intrat pentru prima dată în oraș, la 12 ani – Poarta de Aur. A opta poartă a Ierusalimului, zidită. Ea se va deschide doar pentru ca Iisus să pășească din nou printre noi, cei ce ne vom gudura fiecare cu tigva la subsuoară.

• N-aș fi bănuit vreodată că există o legătură, alta decît cea omofonică, între ghenă și Gheena. Pe o altă latură a Ierusalimului, cea a vechiului templu al lui Solomon, se cască o rîpă adîncă și pietroasă. Aici se aruncau, acum mii de ani, gunoaiele de la Templu. Din cauza căldurii, resturile organice intrau în fermentație și se aprindeau, aruncînd spre zidul orașului limbi de flăcări sulfuroase și trîmbe de abur fetid. Acest loc, Valea Gheena, l-a ales Iisus pentru a zugrăvi Iadul celor ce-l ascultau. „Flăcările Gheenei” sugerează fals un chin totuși sacru, focul poartă semnificația purității, așa că Infernul poate părea multora asemenea unui gulag, în care fiecăruia din noi i

se oferă mort, cînd nu mai e nimic de pierdut, luxul moral de a suferi. Or, Iisus a situat foarte exact Iadul sub semnul *deșeului organic*, al gropii cu căcat în care zațul omenirii va să se sufoce veșnic în putoarea propriilor dejecții.

• Pe Via Dolorosa, drumul caznelor sale, Iisus se poticnește de mai multe ori sub greutatea crucii. Ca să fie mai greu de purtat, lemnul crucii fusese ținut în Scăldătoarea Oilor, să se îngreuieze de apă. Lipsită de sprijin omenesc, palma însîngerată a Mîntuitorului s-a sprijinit de zidul Cetății Sfinte. De locul acela s-au lipit în două mii de ani palmele a miliarde de oameni, din toate națiile, credincioși, cretini, hoți, curve, copii, ucigași, popi, turiști. Dornici, pentru o clipă, să se înfioare de căldura pietrei înnegrite, să se închipuie iisuși chinuiți de suferințe pe lîngă care cele ale Nazarineanului sînt fleac. Fiecare se simte Iisus în fața soacrei, a șefilor, a colegilor, a tuturor celorlalți, a lumii și vieții. El este cel cinstit, cel muncitor, cel bun, cel drept, el este sacrificatul pentru binele public, el este miliardarul crucificat de fisc, soțul nevoit să satisfacă 5-6 amante, ucigașul care întîmpină greutăți în muncă.

Puși unul peste altul, toți cei care și-au potrivit falangele pe zid de-a lungul veacurilor fac cam un kilometru cub de materie vie. Atingerea palmelor lor a săpat în piatră o adîncitură cam de 3 centimetri.

Viața se ieftinește

Un om bolnav, aflat în stare gravă, cu perfuziile în vene, a fost aruncat dintr-o Salvare. Grijulii cu imaginea României, asistenta medicală și șoferul l-au azvîrlit pe trotuar; dacă pica pe carosabil, s-ar fi întîmplat ca în Ruanda, unde vizitatorii străini transportați noaptea cu mașina de la aeroport înregistrează ușoare hurducături la trecerea peste cîte o „movilă” aflată pe asfalt. Oricum, nu sîntem departe de ziua în care și în România trupuri omenești vor zăcea pe străzi aidoma pisicilor și cîinilor storciți de mașini, fiind încărcați dimineața în mașinile de gunoi.

Și e firesc să fie așa. Trăim sub zodia eficientizării. Tot ce nu e rentabil, tot ce nu face față, tot ce produce pierderi trebuie dezafectat. Omul din Salvare ce beneficii producea? Era o vechitură de 52 de ani, poluantă, energofagă, care consuma doar ca să producă reziduuri. Cum a spus și unul dintre medicii care au refuzat să-l primească în spital: „Un boschetar cu acte”. Pentru a-l ține în viață, trebuia să dăm noi toți, contribuabilii, bani din buzunar. Asistenta și șoferul au executat o operație de asanare, și nu de lichidare, cum greșit s-ar putea înțelege. Și, de altfel, dl. Ciumara, ministrul de Finanțe, a spus limpede că trebuie să moară acum o mie, ca să scape mai tîrziu un milion; cred că d-sa poate fi satisfăcut că i se pune atît de repede concepția în aplicare.

Ca să facem uitat colectivismul comunist, musai să promovăm pe toate drumurile individualismul feroce. Astă-iarnă am deținut recordul european la inși fără adăpost morți de frig pe stradă. Dacă un om cade din picioare, dintr-o cauză sau alta, poate rămîne ore întregi întins pe caldarîm fără să bage cineva în seamă. Ce să mai vorbim de cazul în care e atacat! Prima grijă a celor din jur e să se îndepărteze, să se ascundă, să-și tragă pătura peste cap. În cazul ziaristului Octavian Andronic, nimeni, absolut nimeni dintre vecini nu numai că nu a intervenit, deși se auzeau strigăte disperate de ajutor și focuri de armă, dar nici măcar un telefon la poliție n-a dat. Cei care nu sînt în stare să se descurce singuri nu merită să trăiască. Bătrînii, bolnavii, neputincioșii, dezmoșteniții soartei sînt un balast care nu are ce căuta în noua lume pe care o construim. Cum a spus și dl. președinte Constantinescu la televizor: Ori învingem, ori pierim! Numai că nu vom învinge cu toții și nici nu vom pieri cu toții – numai unii dintre noi...

Cîndva, te-ai fi putut gîndi s-o întrebi pe femeia aceea de pe Salvare, Mariana, dacă, atunci cînd l-a luat pe nenorocit de cap sau de picioare ca să-i facă vînt, nu i-a trecut prin minte că are și ea un părinte, un soț, un frate. Acum, o asemenea întrebare dojenitoare este ridicolă pînă la grotesc: soții se înjunghie între ei, copiii își ucid părinții, frații își violează surorile. O ființă omenească poate fi stîlcită în bătaie, mutilată, ucisă pentru zece mii de lei sau un pachet de țigări. Sectele satanice, care au început să prindă rădăcini solide, n-o fac nici măcar pentru atît: tortureează și ucid doar din plăcere, din atașamentul pentru moarte, pe care-l

predică. O fabuloasă nepăsare în fața judecății lui Dumnezeu și a oamenilor plutește peste acest tărîm al omorului, în care se transformă inexorabil România.

Așa cum arată ultimele date ale Comisiei Naționale de Statistică, totul se scumpește întruna; *există însă și ceva ce se ieftinește* de la o zi la alta: viața unei ființe umane. Nu-ți mai rămîne decît să nu te îmbolnăvești, să nu rămîi singur și sărac. Nu-ți mai rămîne decît să te baricadezi în casă, să pui mîna pe topor, pe cuțit, ba, la o adică, și pe un pistol cumpărat de la basarabeni și să te aperi cum poți.

Asta înseamnă schimbare, asta înseamnă capitalism, vor spune unii. Nu e chiar așa. O fi America țara capitalismului nemilos, dar acolo, și dacă ar fi primit ordin de la Bill Clinton, o asistentă medicală n-ar fi făcut ce-a făcut Mariana Z. Acolo unde toate trotuarele au la intersecții scobituri ca să poată trece cărucioarele handicapaților, acolo unde discursurile oficiale sînt dublate de un translator pentru surdomuți, iar un alcoolic găsit pe stradă este cules, spălat și tratat pe spezele comunității, fapta Marianei Z. ar fi făcut, în cîteva minute, înconjurul unei Americi oripilate. La noi, medicii care nu l-au primit la spital pe nefericit au declarat că nu se simt vinovați în nici un fel.

Dar tot America este și țara unde polițiștii te pun cu mîinile la ceafă îndată ce li se pare ceva suspect, unde Justiția își face datoria cu strictețe, unde criminalii înrăiți sînt așezați cu grijă pe un scaun capitonat și li se face o injecție terminală în braț.

Oricît ar sări în sus tot felul de indignați de serviciu în materie de europenism și drepturile

omului, îmi exprim părerea că într-o țară cu posibilități financiare reduse, în care Poliția, Justiția și penitenciarele arhipline fac față din ce în ce mai greu unui fenomen infracțional devastator, *reintroducerea pedepsei cu moartea ar putea fi o soluție*. Nu în cazul primei infracțiuni, de orice natură ar fi ea : aici poate fi vorba de o întîmplare nefericită, de o înscenare, de o eroare judiciară. Dacă infracțiunea este ușoară, soluția executării pedepsei în colective de reeducare poate fi potrivită. Dar dacă un individ ajunge la a doua, la a treia, la a patra faptă penală, atunci el este cu siguranță *irecuperabil*. Pușcăria nu-l mai sperie în nici un fel, se duce acolo ca în excursie. Este o continuă sursă de criminalitate prin coruperea de tineri aflați la începutul „carierei". Atunci, individul în cauză trebuie suprimat. Un contraargument obișnuit este că experiența internațională a demonstrat că nu scade astfel numărul infracțiunilor. Nu aceasta este însă problema : dincolo de efectele mai mult sau mai puțin descurajante, *criminalul înrăit trebuie eliminat din organismul social*, ca un virus.

Poate așa să mai crească, cît de cît, prețul vieții pe la noi.

Dumnezeul neputinței

Mă uit uneori, cu un sentiment straniu, la muntele de scrisori care crește în biroul meu cu cîte un chil-două pe săptămînă. Gestul acestor oameni trezește în mine un soi de mirare a milei. Mi se pare de neimaginat să ajung să trimit o scrisoare unui ins de pe ecran sau din pagina ziarului – firesc, de vreme ce prea adesea mă obosește să comunic și cu cei aflați la doi pași de mine. Iar ca să încredințezi unei imagini sau unui pachet de cuvinte o durere, o bucurie, un necaz, un gînd ascuns din magazia ta interioară, doamne, ce infinitate dezgustătoare de pathetism, în sensul american al cuvîntului!

Credința acestor oameni că poți face ceva pentru ei este de necrezut. Case, moșteniri, divorțuri, șomeri, bolnavi, femei singure, bătrîni, eleve triste. Nu-mi scrie nimeni de bucurie. Nu-mi anunță nimeni vreo nuntă, vreun botez, totul e boală, moarte, sărăcie, lehamite. Și siguranța că eu sînt singurul care pot să le aduc sănătatea și bucuria, numai să vreau. Sînt multe scrisori în care nu mi se cere nimic, mi se spune doar: îți mulțumesc că existi. Îți mulțumesc pentru că pot să te văd, să te aud, să citesc ce scrii, atunci viața mi se pare mai puțin searbădă și fără rost. Sînt rîndurile cel mai greu de suportat.

După ce citesc așa ceva, îmi trebuie timp ca să fiu în stare să scriu din nou la ziar. Editorialele

mi se par de o crudă inutilitate: ce rost mai are să despici firul în paisprezece, să fabrici fraze penetrante, imagini greu de uitat și chiar să spui adevărul, cînd oamenii continuă să sufere, să moară cu zile, să fie crunt nedreptățiți, după ce din ziarul ars în flacăra zilei nu rămîne nici măcar scrumul? Apoi, mă înfior la gîndul că toți cei care îmi scriu ca unui dumnezeu ar putea lua contact într-o zi cu realitatea din spatele imaginii. Ce ar fi în sufletul lor dacă ar vedea că presupusul binefăcător atotputernic e un ins bolnav, chinuit de crize biliare, de aritmii cardiace, de stări depresive cu greu stăpînite ca să nu ducă la prăbușirea definitivă în sine? Un ins cu 5-6 procese în derulare, în care este dat în judecată pentru calomnie și insultă prin presă. Cu o căsnicie convulsivă. Cu rate la casă. Cu o Dacie care ruginește rapid. Un om incapabil să se bucure cu adevărat de ceva, care înaintează și el prin mîlul zilelor ca un somon contra curentului.

Banii altor oameni

Decenii de-a rîndul, comunismul ne-a tocat la creier cu filme „educative”. A doua zi după ce se ținea o ședință la CC, tovarășii artiști cinematografiști primeau ordin să facă un fim, două, trei, „din care să reiasă”... Pentru că executanții erau de cele mai multe ori niște ambuscați în cinema, iar temele propuse n-aveau nici o legătură cu ce se vedea limpede în jur, rezultatele mergeau de la comicul involuntar pînă la grotesc și greață – vă mai amintiți „Zile fierbinți”, în regia viitorului revoluționar și senator Sergiu Nicolaescu? Asta a dezgustat pe toată lumea de ideea „comenzii sociale” în cinematografie. A trebuit să vină filmul de sîmbătă seara de la Pro Tv ca să ne reamintim ce important poate fi rolul social al cinematografului ca artă populară. *„Banii altor oameni*”, un film cît toate programele și analizele FMI, BERD și Băncii Mondiale la un loc! plus un discurs silabisit prin ochelari de premiantul Ciorbea (premier e mult prea mult). Doi mari actori, bătrînul Gregory Peck, distins și impunător ca întotdeauna, și Danny de Vito, zvîrluga durdulie cu ochi de băiat rău și deștept, încarnează două simboluri a ceea ce se întîmplă *azi, acum, aici, în România*. Miza înfruntării lor, controlul companiei „New England Wire & Cable”. De o parte, Andrew Jorgenson, legendă vie a industriei sîrmei și cablurilor americane, evocă iscusința lucrătorilor companiei, spiritul de echipă,

măreția pionierilor industriei americane, care au lăsat în urmă cîte un pod, o cale ferată, o clădire, ceva palpabil, pe cînd astăzi America nu mai produce decît hîrtii și impulsuri electronice, „iar lumea e plină doar de avocați!" Ca un autentic capitalist de omenie, bătrînul Jorgy încheie în uralele acționarilor: „Poate că raportul dolar/yen se va schimba și America va avea nevoie din nou de cabluri solide și de fire bune! Atunci, noi vom fi aici, pregătiți!" În timpul discursului său, îmi defilau prin minte Dacia Pitești (o Dacie veche am și eu), Aro Cîmpulung, Sidex Galați, IMGB, CUG Iași, 1 Mai Ploiești, Tractorul Brașov și toate celelalte glorii industriale ale trecutei epoci. Sînt sigur că mulți dintre muncitorii, maiștrii, inginerii care și-au muncit tinerețea în aceste fabrici au oftat ascultîndu-l pe Andrew Jorgenson. Au fost vremuri cînd constructorii, siderurgiștii, petroliștii români umpleau Africa și Asia cu roadele muncii lor. Erau căutați și respectați. Aveau mîndria meseriei lor, chiar dacă Ceaușescu le lua 90% din valuta cîștigată.

Iar acum? Acum apare dl. Garfield, piticania necruțătoare din Wall Street, speculantul de acțiuni la bursă, care „nu produce nimic", și zice cam așa: „Amin. Asta mai lipsea să spună dl. Jorgenson ca să-și încheie rugăciunea. Căci, ați ascultat o rugăciune pentru un mort. Că faceți fire și cabluri bune? N-am nici o îndoială. La începutul secolului or fi existat ateliere unde se făceau bice pentru birje. Sînt convins că ultima companie care mai fabrica așa ceva făcea niște bice al naibii de bune, cele mai bune bice din lume. Nu eu sînt dușmanul firelor metalice produse de voi. Dușmanul vostru

este fibra optică! Uzura morală! Eu sînt singurul vostru prieten, pentru că vreau să cumpăr această companie moartă și să vă bag niște bani în buzunar, indiferent ce va produce: cabluri, tamburine, storcătoare de fructe sau balamale”.

Cam așa ar fi trebuit, dacă ar fi fost cinstiți, să vorbească muncitorilor industriali guvernanții acestei țări, încă din ianuarie 1990: „Sînteți harnici și pricepuți. Nimeni nu se îndoiește de capacitatea voastră de a face lucruri bune. Ați fost și trebuie să rămîneți coloana vertebrală a economiei românești. Pentru asta trebuie însă să înțelegeți, oricît de greu v-ar veni, că mai nimic din ce produceți în clipa de față nu se poate vinde la export. Cu tehnologiile pe care Ceaușescu a avut grijă să nu le mai înnoiască, produceți scump, lucruri depășite, risipind uriașe cantități de energie. Singurul proces care poate recicla cadavrul întreprinderii voastre este vînzarea-cumpărarea. În clipa în care va ajunge în mîinile cuiva interesat să producă lucruri vandabile, nu să vă dea salarii la limita subzistenței, ca să nu ieșiți în stradă, întreprinderea voastră e salvată. Nu și voi toți – va trebui ca mulți s-o părăsească. Șomajul adevărat, nu maimuțăreala pentru șmecheri, de acum, presupune tocmai *rămînerea fără slujbă a unor oameni capabili*. Care trebuie să se dovedească suficient de adaptabili în altă muncă.”

O întreprindere nu mai trăiește astăzi cît o viață de om. În Vest, chiar pentru cele bune, profitabile, se prevede de la bun început o durată de viață de maximum 20-25 de ani după care urmează fuzionarea, înghițirea sau dezmembrarea. „Părinții fondatori” ai societății respective sînt înlăturați

adesea, după numai cîțiva ani, de lupi tineri. Este un circuit natural: numai murind organismele se pot transforma în humus fertil.

Ceea ce trebuie să înțeleagă neîntîrziat muncitorul român este că, lucrînd în condiții dure, poluante, într-o mină sau o fabrică veche, care nu produce decît pierderi de sute de milioane pe zi, nu mai merită titlul de erou al muncii socialiste, ci pe acela de întreținut pe banii altor oameni...

Cristian Popescu, banii și Cristian Popescu

Există în viața unui debutant o clipă astrală, care-l confirmă sieși ca scriitor mai mult decît toate cronicile : așezarea coatelor pe pervazul Casieriei. Sînt un ins născut fără instinctul valorii banilor, așa cum alții n-au păr pe corp sau pigment în piele. Așa că nu mi-am dat seama decît după ce ieșisem de la „Cartea Românească", cam prin dreptul Liceului Sf. Sava, că suma era mare, era imensă, mult peste cît îmi închipuisem. M-a inundat o bucurie caldă, binefăcătoare : *Uite, domnule, ce scriitor mare sînt, oamenii mă apreciază, altfel nu-mi dădeau atîția bani*... N-am cheltuit nici un leu. Seara, cu bărbia sprijinită de masă, mă uitam la teancul de sute jegoase ca la zidul unui templu străvechi de prin Thailanda sau ca la tolele unui transformator gigant menit să mă lege de Univers. Nu-mi amintesc cînd a sunat telefonul, seara sau dimineața. Era femeia de la Fondul Literar, disperată, rugîndu-mă să înapoiez jumătate din sumă poetului Cristian Popescu, venit la ghișeu cu mai puțin de cinci minute după mine.

Așa m-am „întîlnit" prima dată cu Cristi. Debutasem practic în același timp, în '87, eu cu povestiri SF grupate sub titlul *Planetarium*, el cu *Familia Popescu* și *Cuvînt înainte*. Pînă atunci ne mai lovisem unul de celălalt prin alții : Cristi era întrebat de diverse june, prin taberele de creație,

în legătură cu ultima mea povestire SF, lucru care-l umplea de furie, iar pe mine mă opreau colegii de la centrul de calcul unde lucram să-mi spună șoptit că s-a vorbit de mine la „Europa liberă”. Eu conduceam cenaclul SF „Prospectart” de la Observatorul astronomic de pe Ana Ipătescu; Cristi, aveam să aflu, era acolo portar de noapte. Ne numeam absolut la fel: Cristian Popescu.

Eu mi-am adăugat numele tatălui, Tudor, tocmai pentru a mă deosebi de Cristi.

Banii au mai intervenit o dată, peste ani, în relația noastră, care se transformase de-acum în prietenie. În primăvara lui ’94 reușisem să-i public lui Cristi *Arta Popescu* la editura Societății Adevărul. Din prima noapte în care o citisem în manuscris mi se păruse o carte cu totul specială, inclasabilă, purtînd pagini categoric geniale. I-aș fi dat lui Cristi și zece milioane ca drepturi de autor, dacă aș fi avut de unde. Or, eu abia respiram ușurat că reușisem să trec prin consiliul de administrație o carte care știam că nu va face profit și mă pregăteam să mușamalizez cît s-o putea lucrul ăsta. N-am izbutit să pun pe ștat mai mult de 300.000 și i-am și spus că atît o să ia. Zis și făcut. În ziua plății, Cristi intră în birou la „Cultură” palid, lac de sudoare, tremurînd, cu o privire de om hăituit. „Barosane”, zice frînt, „m-ai omorît” – și se prăvălește pe un scaun. Abia atunci am băgat de seamă că avea un teanc de bancnote în mîna. „Ce-i, Cristi?”, zic înfiorat, „ce s-a întîmplat?” Lipseau aproape o sută de mii din cele trei. Impozitul și alte chichițe contabilicești. Cristi era distrus, la propriu, privea în gol, cu ochii lui mari, larg deschiși. Încleșta cu mîinile marginea biroului.

Nu mai știu de unde am reușit să fac rost de bani în cîteva minute. Mă grăbeam ca la salvarea unui înecat.

După ce i-am întins diferența, încet-încet și-a revenit. A pus toți banii la un loc, i-a bătut metodic de masă și pe lung, și pe lat, de cîteva ori, pe urmă i-a așezat în dreapta și a început să ia cîte o bancnotă. O netezea cu ambele mîini, se uita puțin la ea, parcă înduioșat, și pe urmă o punea în stînga. La primele s-a uitat și în lumină. A durat minute în șir această trecere a banilor dintr-o parte în alta, prin ochii lui Cristi. Imaginea m-a obsedat multă vreme, pentru că nu-i descifram înțelesul. Nu era în nici un caz vorba de cupiditate. Rar mînă mai spartă decît Cristi: l-am văzut dîndu-și ultimul ban pe bomboane de lux luate de pe bulevard, pe care le mai și împărțea rapid cu alții, deși a doua zi nu știa ce va pune în gură. În sărăcia lui lucie, venea la serviciu cu taxiul. Cînd a plecat de la noi, l-am rugat vreo săptămînă să facă o hîrtie, cîteva rînduri necesare la administrativ, ca să-i mai poată da niște bani la lichidare. „Barosane, nu știu, nu pot, fă-o tu”, aproape gemea ținîndu-se cu mîinile de cap. (Îi era din ce în ce mai rău.) Atunci am priceput.

Cristi n-a fost un boem. N-a ținut cu tot dinadinsul să bată cîrciumile, să fie sărac și singur, ca tot poetul. Structura lui fundamentală era a unui om puternic, a unui răzeș cu picioarele înfipte în pămînt. Un întemeietor de dinastie peste care a căzut, prin naștere, blestemul bolii. Boala era cea care îl împiedicase întotdeauna *să se lumească*. Ea era cea care îi producea un rău fizic cînd întîlnea mai mult de zece fețe omenești pe zi. N-am să-l

uit niciodată cum și-a smuls parcă o căciulă imaginară, trîntind apoi cu palma de masă : „Nu mă mai lasă chestia asta de pe capul meu" – îi jucau ochii în lacrimi. Dorința lui de socializare era uriașă – doar la Kafka am mai întîlnit o astfel de sfîșiere între sensibilitatea însingurării maladive si setea de a fi lumit. În ultimele luni de viață își dorea un copil.

Banii aceia, cei trei sute de mii de lei pe care-i avea de primit pentru cartea lui, erau legătura cu viața oamenilor, o punte de hîrtie pe care putea încerca să iasă din înspăimîntătoarea singurătate a camerei sale, a patului în care zăcea zile în șir, cu ochii înfipți în cîmpia nesfîrșită a pereților și a tavanului. Cînd vom fi din nou împreună, Cristi îmi va da înapoi însutit, cu dărnicia lui nemărginită, suta aceea de mii, din comorile cerului peste care îl voi găsi cu siguranță stăpîn.

Spălarea banilor

Lume „bună” și multă la Casa Vernescu. Politicienii și bisnismenii se ocupă de cultură cu blîndețe, ca de un leagăn de copii handicapați. Cuplurile de la mese sînt în general orientate în cîmp: Eugen Simion cu Fănuș Neagu, Octavian Paler cu Geta Dimisianu, Adrian Năstase cu Gabriel Țepelea. Caramitru prezidează. Urmează să vină președintele Constantinescu. În pragul sălii apare Ana Blandiana. În timp ce vorbim, privirea îi alunecă peste umărul meu și se face fixă și rece. „Cine-i ăla?” Întorc capul pe direcție: la o masă de prim-plan, umăr lîngă umăr, Dan Grigore și George Constantin Păunescu discută cu însuflețire. Evident, nu despre pianist era vorba. „E dl. George Păunescu, zic, atlet financiar și mare protector al artelor”. Blandiana scoate printre buze un fel de mîrîit, se răsucește scurt pe călcîie și pleacă, spunîndu-mi din zbor: „În cazul ăsta eu nu am ce căuta aici!”

Caramitru n-a făcut stînga-mprejur. A rămas în prezidiu și chiar a intrat în dialog cu dl. George Păunescu, sugerîndu-i să finanțeze deschiderea unui lanț de prăvălii de carte și artă pe cheiul Dîmboviței. Două atitudini perfect opuse ale omului de cultură față de omul cu bani. Prima tentație, din punct de vedere moral, este de a-i da dreptate Blandianei. Cum să stai de vorbă cu un om a cărui faimă e că a cumpărat jumătate din România prin

trucuri bancare, de conivență cu fosta Putere? Că e un fost securist greu din comerțul exterior? Mai ales cînd te numești Ana Blandiana.

Uneori însă, pentru a ajunge la adevăr și frumusețe, trebuie să faci abstracție de faptul că drumul care duce acolo nu e frumos deloc. Ca să existe, cultura are nevoie de bani. În general, ea nu este un domeniu al profiturilor, deci nu se poate autofinanța. Banii singuri (oricît de mulți) nu pot asigura permanența unui popor în istorie. Banii proveniți de la un mafiot sînt mai mult ca sigur murdari. Dar despre ce bani se poate spune cu siguranță că sînt curați? Ochiul acesta al diavolului este murdar prin însăși existența sa. *Singurul mod în care poate fi spălat este cultura*. În lanțul său de treceri dintr-o mînă în alta, banul se purifică doar atunci cînd face posibilă o operă de artă.

În țipătul culorilor, în unduirile marmurei, în matematica divină a sunetelor, în farmecul amețitor al cuvintelor potrivite de o mînă sau un glas omenesc, nu se mai simt mirosul sîngelui, geamătul sărăciei, șuierul ticăloșiei, spuma mizeriei umane.

George Păunescu i-a dăruit lui Dan Grigore un pian valoros de concert. Să-l ia, să nu-l ia? Eu zic că e bine să-l ia, chiar dacă imaginea celor doi, tîmplă fierbinte lîngă tîmplă, îmi va zgîria multă vreme creierul.

Suprarealismul socialist

Se întîmplă tot felul de lucruri. Puse la un loc, ele par a alcătui ceva ce s-ar putea numi *suprarealism socialist*, aplicat direct vieții și nu, pe ocolite, artei. Ca într-un vis sau ca într-o proză care ar fi putut fi scrisă acum 15-20 de ani, tovarășii și-au turnat pe ei costume Steilmann, au învățat cîteva cuvinte englezești, au lăsat de izbeliște Daciile negre și merg cu Volvo-uri în culori pastel. Dar totul pare un joc, o mimodramă a unei brigăzi artistice de profesioniști, în care toată lumea e înțeleasă cu toată lumea, în afară de tine. Din cînd în cînd, cîte unul se oprește și zice: „Vedeți, ăsta-i capitalismul! Asta-i economia de piață!”, făcînd, de fapt, postmodern, cu ochiul: „Dacă nu v-a plăcut comunismu'...”

Vineri s-a mai atins o culme, dintre cele noi. În urma discuțiilor privind rectificarea bugetului, s-a ajuns la concluzia că trebuie luate 7,8 miliarde de la Cultură. Conform unei tehnici cunoscute, s-a aruncat și praful de rigoare, mărindu-se salariile angajaților de la instituțiile naționale de cultură cu 25%. Nimic nou la prima vedere, de la Cultură s-a luat și se va mai lua, ea a fost și va fi bătaia de joc a oricărui guvern. Motivul însă este de data aceasta fabulos: guvernul are nevoie de bani ca să preia grîul de la producători. Carevasăzică, agricultura mușcă din cultură. Curat suprarealism socialist!

Pînă acum, de cîte ori se mai rășluiau niște bani de la Cultură, domnii finanțiști spuneau că sînt lipsuri mari, oamenii n-au ce da copiilor de mîncare, și la o astfel de replică ce să mai zici? Acum însă, pîine cel puțin este, din belșug, iar de la Cultură tot se iau bani. Bobul de grîu – și, cine știe, curînd, cel de porumb și sămînța de floarea--soarelui – a ajuns, prin mijlocirea guvernanților, un dușman mai periculos decît ciuperca Merulius Lacrymans pentru monumentele țării, căci de la fondurile de restaurare se va tăia, se pare, cel mai mult. Dacă prindem niște ani cu recolte bogate, vor putea fi văzuți istorici, restauratori, scriitori, oameni de artă îngroziți, cu ochii în lacrimi, de cîte ori trec pe lîngă o holdă nesfîrșită unduind sinistru în bătaia vîntului...

Dincolo de absurd, acest fapt ascunde o atitudine de maximă gravitate pentru soarta acestui popor – disprețul față de cultură. Comuniștii i-au urît uneori pe oamenii de cultură, i-au mai și băgat prin pușcării, s-au străduit mereu să-i manipuleze, să-i țină sub control, dar nu i-au disprețuit. Ba, dimpotrivă, la mulți activiști întîlneam un respect frust, dar autentic pentru artist și opera de artă. Politicienii de astăzi au parcă etajul superior al creierului retezat – dincolo de viclenia, de dibăcia de a se ține în șa și a acumula cît mai multe case, bani și mașini, mai e doar neantul și scîrba față de amărăștenii care zgîrie hîrtia, cîntă la diblă sau se schimonosesc pe scenă.

De la Valéry încoace știm că civilizațiile trăiesc ce trăiesc și după aceea mor și ele, aidoma oamenilor. Semnul cel mai sigur al declinului, al pantei care poate duce la scoaterea unui popor din

istorie – mai ales a unuia mic și bătut de soartă – este *reificarea*, obsesia obiectelor palpabile, dătătoare de standing social, cuplată cu dezinteresul pentru tot ce nu se poate vedea, pipăi, gusta, adulmeca în scopul unei utilizări imediate...

Asupra a ce se vor apleca urmașii noștri cînd vor privi înapoi spre aceste vremuri? Asupra statisticilor Văcăroiu? Vor citi romane despre rata inflației, vor studia monumente închinate macrostabilizării, vor asculta simfonia Victoriei, colț cu strada Paris?

Bune și astea, în ipoteza fericită că generațiile care vin vor mai ști să scrie, să compună, să sculpteze, să gîndească în românește...

Între cîine și hienă

Gazetăria este poate singurul domeniu de activitate din România unde funcționează legea concurenței autentice. N-ai reușit să obții informația la timp, n-ai reușit să iei o decizie corectă în regim de viteză, n-ai sesizat exact ce se întîmplă, ai avut un moment de ezitare – ești ras, ce n-ai dat tu, dă sigur concurența. E de ajuns să ieși de cîteva ori pe un prețios loc doi și ai zburat de pe piață. Așa ajungi un soi de automat pentru care totul, zîmbetul, țipătul, groaza, destinul, dragostea, sîngele, nu este decît informație. Ca și medicii, măsori nenorocirea: în cuadrați, în coloane, în minute. Îți înspăimînți familia și prietenii prin pragmatismul de gropar de precizie cu care evaluezi ceea ce pe ei îi emoționează profund. Ești bolnav după *live*, după viață, prinsă și înfiptă în insectar, un sunet, un dialog, o imagine, o declarație, o umbră trecînd peste un chip. Cînd nu ai viață proaspătă la dispoziție, o provoci să țîșnească, aidoma unui vampir. Te întrebi uneori în ce măsură mai ești o ființă umană. Asta-i meseria.

Asta-i meseria? Da, pînă la un punct. Căci există un prag dincolo de care pixul se frînge și videocamera se întoarce singură. E pragul care îl desparte pe gazetar de criminal, și pe care nu ai voie să-l treci, pentru că oamenii vor privi nu cu interes, ci cu scîrbă și furie ce faci. Gazetarul trebuie să fie cîine, lup chiar, dar nu hienă. Să te

duci acasă la o femeie care își așteaptă soțul plecat de dimineață pe avion, să întrebi fetița ce vrea să-i aducă tata și pe urmă să-i comunici femeii că soțul ei e mort, făcut terci între fiare încinse, să pui în același timp reflectorul pe fața ei, ca să nu scapi icnetul de vită lovită în frunte, să-i prinzi în obiectiv fiecare cută a durerii care îi schimonosește fața, ochii mărindu-se, lacrimile țîșnind, nu mai are a face cu gazetăria, ci cu nazismul. Ingmar Bergman, în „Oul de șarpe”, echivalează conturul viitoarei reptile hitleriste pulsînd sub coaja semitransparentă, pieloasă, cu o imagine: un medic, care mutilase și omorîse oameni în laborator, sparge în dinți o pastilă de cianură, nu înainte de a-și așeza în față o oglindă, ca să-și studieze pînă în ultima clipă faciesul contorsionat de strînsoarea morții. Dacă ziaristul trebuie să tindă spre condiția de medic al clipei, nu cred, nu pot să cred, că își poate dori gloria unui dr. Mengele.

De la „Noi muncim, nu gîndim!” la „Nu sîntem genii!”

„Nu sîntem genii”. În general, intelectualitatea românească a manifestat înțelegere, mai mult sau mai puțin mimată, pentru ieșirea în stradă a elevilor. Propoziția de mai sus s-a dovedit însă a fi prea mult, chiar pentru personalități de talia lui Octavian Paler sau Anei Blandiana. Respingerea n-a fost brutală, ea a luat mai degrabă forma mîhnirii precaute, a cugetării întristate. Faptul dovedește inapetența, chiar a unor intelectuali de marcă, în a efectua o operație primară pentru disciplina gîndirii – înainte de a-ți formula dezacordul față de ceilalți, sondează-ți interiorul, ca să știi care sînt motivele *reale, de adîncime*, ale poziției tale. Abia după aceea – dacă nu vei avea surpriza să constați că *nu mai e cazul* – poți să negi.

La urma urmei, „Nu sîntem genii!” aparține aceleiași familii simbolice ca și „Noi muncim, nu gîndim!” Cea din urmă zicere a incendiat literalmente intelighenția la începutul anilor ’90, reacțiile de indignare furibundă prelungindu-și ecourile pînă astăzi. Nimeni, dar absolut nimeni, nu s-a... gîndit!, sau nu a vrut să se gîndească, la posibilitatea ca această lozincă să însemne de fapt altceva decît spune interpretarea ad litteram. Asta tocmai datorită refuzului intelectualului român de a-și aminti *propria-i condiție* sub comunism, înainte de a-i înfiera pe cei care strigau că muncesc, nu gîndesc.

Sub comunism, intelectualul a fost un animal de seră. Problema *utilității* gîndirii lui în spațiul de referință al cetății a fost rezolvată de aparatul comunist în două moduri : sau respectivul era înregimentat în turma celor care slujeau ideologia oficială cu condeiul, pensula sau aparatul de filmat, sau, dacă nu accepta, era, în comunismul românesc timpuriu, curățat. Sub Ceaușescu, soluția suprimării fizice prin trimitere la Canal sau execuție a fost înlocuită cu una mult mai parșivă și eficientă : bine îngrădit, intelectualul se putea manifesta între anumite limite, astfel încît posibilitățile sale de a influența masele largi să rămînă reduse – la nivelul învățămîntului, direcționarea s-a realizat prin promovarea în prostie a celei mai presupus „apolitice" profesii intelectuale : inginerul. Majoritatea covîrșitoare a zisei intelectualități a acceptat în mod tacit acest *pact de sterilizare în plan social-politic*. Nici unul nu a avut curajul să-și cîștige pîinea spărgînd lemne și să iasă în stradă ca militant antitotalitar activ – ceea ce, în Polonia, Cehia, Ungaria, s-a întîmplat. *La noi, intelectualii nu au fost percepuți ca exponenți ai intereselor maselor*. Activitatea lor a rămas ceva îndepărtat și obscur, de genul „știință înaltă, dom'le !", fără nici o finalitate vizibilă în plan practic. Iată care sînt originile fracturii violente apărute după '89 între intelectualitate și mase. Acel „nu gîndim" poate fi interpretat și ca „nu ne pierdem vremea și viața în speculații, în înflorituri sterpe, de uz restrîns, poate frumoase, dar aflate departe de problemele presante pe care le pune realitatea zilei". Cum, la fel, acel „noi muncim" nu poate fi interpretat direct „sîntem niște roboți

bolnavi și ne mîndrim cu asta”, ci, mult mai plauzibil, în contradiscurs: „Viața pe care comunismul ne-a obligat s-o ducem, domnilor intelectuali, nu ne-a lăsat timp să ne cufundăm în stele. Lozinca noastră e supraviețuirea. Gîndirea cu care vă lăudați, domnilor intelectuali, nu credem că ne-ar fi de vreun folos în materie de supraviețuire”.

Iată de ce sînt de părere că acel celebru „Noi muncim, nu gîndim!” este, în bună măsură, *un sarcastic și disperat strigăt de ajutor al masei către intelectuali*. Nu reprezintă decît aparent respingerea sau ura – în adînc vibrează un apel dramatic: „Nu ne disprețuiți, coborîți printre noi, folosiți-vă gîndirea altfel, avem nevoie de oameni care să ne încălzească mințile și sufletele congelate în gheața roșie, nu de «elite»!”. Iar dacă acest pas nu se face, vina nu poate aparține decît intelectualului.

Cineva a făcut totuși pasul. Surprinzător și logic, aceștia sînt *elevii*, pepiniera viitoarei intelectualități a României. Comunismul a încurajat în învățămînt, pe toate căile, supraperformanța. Urmași ai stahanoviștilor de demult, „olimpioții” României, vedete ale Olimpiadelor internaționale pe discipline, erau selectați și stimulați ca material de propagandă pentru superioritatea sistemului comunist, nicidecum ca oameni în formare, pe care îi așteaptă o viață de trăit. Statisticile sînt cutremurătoare: aceste hipercreiere fragile, odată aruncate în stepa muncii în zadar, sau sufereau tulburări nervoase grave, sau cădeau în alcoolism, sau se izolau în existențe obscure, sau părăseau țara. Învățămîntul românesc a fost un învățămînt performant *în sine și pentru sine* – or, ca o învățătură să-și împlinească sensul, ea trebuie să

folosească la ceva. În lumea de după școală, aproape nimic din ce învățaseși nu mai făcea doi bani. Încercările de a întreprinde ceva cu adevărat creativ erau privite cu suspiciune – „ce urmărește ăsta, dom'le ?" Așa-zisa grijă față de „genii" a comunismului era grija față de „geniile de consum" : odată folosiți ca imagine propagandistică, respectivii erau scuipați cît colo.

Asta resping elevii României de astăzi spunînd în batjocură „Nu sîntem genii", în fața aberantelor măsuri vizînd învățatul de dragul învățatului, pe care le avansează Ministerul așa-zis al Educației Naționale. Evident că asta nu înseamnă „Sîntem tîmpiți și vrem să rămînem așa", ci, mult mai plauzibil, „După școală vrem să trăim în lumea reală, nu într-o rezervație, vrem să fim aproape de realitate, să avem un rost în angrenajul social. Dacă printre noi apar și genii, n-avem nimic împotrivă, dar nu acesta trebuie să fie scopul". Netarați de placa de fontă a mentalităților comuniste, elevii gîndesc corect : o civilizație – atenție, nu o cultură ! – se clădește cu cît mai mulți oameni normali, nu cu genii. Or, ca să închidem tot ce-am scris pînă acum într-un plan mai înalt, trebuie spus că România postcomunistă suferă de *un grav deficit de civilizație, nu de cultură*.

Mai mult ca sigur, intelectualilor ce se vor naște din actuala generație de elevi nu le va mai striga nimeni în față : „Noi muncim, nu gîndim !"

Despre sudura fontei

M-am întrebat de multe ori în ce constă farmecul d-lui Iosif Sava. Domnia sa este bombastic, prețios, hodoronc, solemn degeaba, repetitiv pînă la sațietate, bocitor cultural și multe altele de soiul acesta. Complet lipsit de umor. Ca moderator este static, bolovănos, fără nerv. Un perfect anti-star al talk-show-ului. Și totuși, deschid și eu nesmintit televizorul, ca toată lumea, cînd vine ora Seratei. Și nici n-aș fi capabil să refuz o invitație în emisiunea d-sale. Dincolo de restul metafizic al personajului, de chipul duhovnicesc plin de cicatrici invizibile unse cu toate alifiile iadului, explicația mi se pare de o teribilă simplitate. La toți, dar absolut la toți moderatorii care apar pe ecranele tuturor televiziunilor din România este vizibilă dorința de a părea mai deștepți decît interlocutorii. Preocuparea lor este să plaseze niște întrebări sau replici care să-i pună în valoare pe ei înșiși, nu menite să scoată ceva de la invitat. Iosif Sava este singurul care are șiretenia și tăria să pară mai prost decît celălalt. Debitează uneori niște enormități de-ți stă mintea, pe un ton de Socrate al cozilor la lapte. N-am auzit niciodată pe vreun invitat de-al său să-i spună rînjind: „Vă țineți de bancuri, domnu' Sava, hai să fim serioși!" Dimpotrivă, te năpustești asupra nadei, argumentezi, te agiți, te congestionezi, iar dl. Sava netulburat, drept răspuns, mai trîntește una, și

mai rămuroasă. Metoda e cu efect garantat și se bazează pe graba intelectualului român de a demonta prostiile limpezi, izvorîtă din teama subconștientă de aporiile alunecoase, de dilemele în lamă de cuțit, de relativizarea ineluctabilă care face ca nici o victorie intelectuală să nu pară deplină. Și uite-așa, vicleanul dl. Sava își face treaba, de foarte multe ori o treabă bună, iar invitatul pleacă cu orgoliul satisfăcut, nebăgînd sau nevrînd să bage de seamă că a fost manipulat.

Nici eu nu fac excepție. În serata de săptămîna trecută, avînd-o ca invitată pe d-na Adina Darian, dl. Sava zice la un moment dat : „Vorbeam de artă, doamnă !... Dar ce, cinematograful e artă ? Presa e artă ?" Pentru dl. Sava, ce n-are muză nu e artă. Cînd vorbește dl. Sava de artă aproape că vezi o pereche de manșete scrobite, niște pantofi de lac, un jabou revărsat peste reverul satinat. Dl. Sava amestecă sistematic arta cu bunul gust, cu cultura, cu manierele elegante. Or, domnu' Sava, i-aș fi spus eu dacă aș fi fost cu dînsul în emisie, arta n-are nimic de-a face cu toate astea. Arta există și în cinematograf, și în presă, și în sport, și în sudură, și în agricultură. Pentru că arta este unul din modurile de a fi ale însăși lumii.

Firește, e o prostie să spui : cinematograful e o artă. Dar e la fel de mare prostie să spui : pictura e o artă. Sau muzica. Există miriade de filme, picturi, piese muzicale care n-au nimic comun cu arta. Sînt pelicule impresionate, pînze vopsite, vibrații ale aerului. În clipa cînd unul dintre aceste suporturi materiale este artă, el transcende domeniul respectiv, filmul nu mai aparține cinematografului, tabloul nu mai aparține picturii, melodia

nu mai aparține muzicii. Se întîlnesc toate pe un tărîm unde sînt și răsărituri pe muchie de sabie, rotirea fulgerătoare a pisicii în aer ca să cadă în picioare, teorema Hamilton-Cayley, perla algebrei liniare, orgasmul, mecanica șutului lui Hagi, aripa vulturului tăind aerul, mîinile șoferului Geicuțu ghidonînd volanul la 80 km/h în curbe ca șoldurile iubitei la dans, fiul meu cel mare spunîndu-mi o ghicitoare: „Se ascunde sub pămînt, ca să scape de mormînt. Sămînța, tată”. Nu există spațiu privilegiat pentru artă ; ea poate înflori în orice ființă, în orice loc, în orice clipă a Universului. *Ea nu aparține omului, spre deosebire de cultură, care este un osuar al artei luat în stăpînire de om.* Dl. Sava pomenește de sute de ori de Mozart, îl știe pe dinafară, îl proslăvește în neștire. Dar ia să ne imaginăm că un ins asemenea Amadeusului lui Forman, adică vulgar, îngălat, zburlit, rîzînd isteric, ar da buzna peste dl. Sava. Prima grijă a distinsului om de cultură ar fi să-l dea afară. A doua, să se indigneze de ce vremuri trăim...

Nu întîmplător am pomenit de sudură în enumerarea de la început. Cel ce m-a făcut să simt fizic natura artei nu a fost Shakespeare, nici Beethoven, ci un bătrîn sudor cu care beam într-o cîrciumă sătească. Omul era vulgar, stupid, urît, lacom, toate amplificate de sărăcie. De-a lungul multor pahare de redeveu, i-am ascultat hîrîielile întărîtate despre una și alta. Deodată însă, chipul și vocea au început să i se schimbe. Alcoolul îi deschisese și ultima cămară a sufletului, acolo unde și gunoierii, și măcelarii, și ucigașii plătiți poartă o copie micuță și pură a propriei lor ființe. „Domnule, poți dumneata să sudezi fonta?” Am

ridicat din umeri. „Nu pot.” „Păi vezi? Nimeni nu poate. Numai eu pot. Dar știi cum?” „Nu știu”. A tăcut cîteva clipe, transfigurat, plin parcă de o lumină pe dinăuntru. Apoi a oftat adînc, cu ochii umeziți, a răsturnat solnița în palmă, a strîns pumnul și l-a desfăcut: „Cu sare. Fonta se sudează cu sare”. În clipa aceea semăna, nu știu cum, cu Laurence Olivier. Vreme de cîteva secunde am avut în fața ochilor sarea grunjoasă, murdară, ridicîndu-se într-un bețigaș alb ca laptele și trasînd pe metalul jupuit al mesei o curbă incandescentă. Pe urmă omul a aruncat sarea peste umăr și a redevenit parcă mai dezgustător.

Știați cum se sudează fonta, d-le Sava?

O formă de om

N-am crezut niciodată în critica de artă. Maximum de gest critic în domeniul ăsta e să iei pe cineva de mînă, să-l duci în fața tabloului sau statuii și să taci. N-am crezut niciodată în legătura dintre anatomie, biografie și poezie. Și cînd mă uit la ce e în capul meu din Traian T. am fehrma convingehre! (brațul sus, pumnul strîns, căciula brumărie pe ochi) că n-o să cred nici de-acum înainte: un gagiu, un șmenar, o formă de om, un șocîte livid, hrănit cu neon, o loază, un pește, un cap de ogar, implorîndu-ți suta prin closete de bar, chitit să-ți ia gagica de sub cot și să-ți sufle gingaș țigara din bot. Ce te faci însă cînd năvîrlia asta soioasă pune hîrtia și pixul pe masă? Te holbezi, mut și senin, ca un liber cretin, la arcul de poezie arteziană care îl podidește O. Re. Le. pe omul ăsta care nu există, poetul Traian Te. Și nu-ți rămîne decît să duci și pe alții, de mînă, în fața acestei picturi ca de Bach în limba română.

Literatură și agentură

Ne imaginăm de obicei agentul străin ca pe un ins diferit într-un fel sau altul de noi. Ceva musai să ne sară în ochi la el: fie ochelarii negri, fie o anumită paloare, fie felul cum își aprinde țigara sau își strînge gulerul trenciului. Insul este mai întotdeauna afabil, zîmbește des, e manierat, lăsînd să se ghicească în spatele acestei aparențe bine studiate momentul în care îți va înfige mîna în revere și pistolul în tîmplă. El vinde și cumpără informații, ucide teleghidat și este ucis cînd îi vine vremea. Nu știi niciodată de unde a apărut și unde se duce.

Cartea lui Stephen Koch, *Sfîrșitul inocenței*, spulberă aceasta imagine mitică, înlocuind-o cu ceva mult mai înspăimîntător: agentul este firescul însuși. Obișnuitul absolut. Omul de lîngă tine. Viața ta. Cunoști, să zicem, o femeie. Te îndrăgostești de ea, faci copii cu ea. Trec 10-15 ani. Uneori afli, alteori mori liniștit, fără să știi că femeia aceea era o „doamnă a Kremlinului", cuplată cu tine din ordin. Te aflai pe lista de personalități luate în vizor de apparatul lui Stalin. Erai un scriitor celebru, un gazetar de vîrf, un lider de opinie. În anumite momente, apparatul avea nevoie de opinia ta „antifascistă" sau „progresistă", o opinie ascultată de multă lume, care putea influența decisiv evoluția unor evenimente. Și atunci Emy sau Vera sau Nastasia ți se cuibărea în brațe, în timpul unei discuții în bucătărie, și își dădea și ea cu presupusul, cu drăgălășenia și inteligența

ei irezistibile. Îți spunea lucruri bine gîndite, formulate clar și sugestiv, avînd grijă să zică din cînd în cînd că vorbește și ea ca o proastă, că nu se pricepe, și să te sărute dulce. O priveai amețit, mut de dragoste, uluit că a dat asemenea noroc peste tine. Curînd, în incendiarele tale articole de ziar, în cărțile-șoc, în luările fulminante de cuvînt, se regăseau fraze întregi din gîndirea iubitei tale soții, în care aveai încredere ca în tine însuți... Apparatul îți modela astfel nu numai viața, ci și opera în interesul său. Koch descrie o performanță fabuloasă a agenturilor sovietice în cazul Sacco si Vanzetti : soției romantic-nevrotice a unui judecător la Curtea Supremă a SUA i se plasează un amant, un „băiat al Kremlinului". După ce îi sucește capul de tot, insul o influențează în așa hal încît ea, la rîndul ei, pledează în fața soțului pentru Sacco și Vanzetti, doi obscuri anarhiști implicați într-un banal furt cu omucidere. Rezultatul este o formidabilă luare de poziție a judecătorului, un ins altfel foarte dotat în meseria lui, care e pe punctul de a da peste cap mersul justiției americane.

Alteori, locul soției e luat de un vechi și bun prieten. V-ați cunoscut întîmplător, la o petrecere, și de atunci ați fost nedespărțiți decenii întregi. Viețile voastre s-au scurs fără ca tu să știi că el venise la acea petrecere cu poza ta în portvizit și fișa ta biopsihică știută pe de rost. Că primise însărcinarea să-ți fie „umbră" pentru tot restul vieții, ghidîndu-te fin, insesizabil, în direcția dorită de Centru.

Gîndul care se impune, pe cale de consecință, este, firește, abisal : cît, oare, din literatura, teatrul, filmul și gazetăria militantă a veacului XX se datorează autorilor celebri și cît soțiilor providențiale și prietenilor voitori de bine ?

Femeia nu e om

Există o zi a copilului. Există o zi a femeii. Nu există o zi a bărbatului. De o „zi” specială beneficiază doar ființele umane care nu au un statut ontologic deplin. În cazul femeii, decretarea unei „zile” nu înseamnă altceva decît confirmarea aserțiunii „Femeia nu e om” – un adevăr mult mai profund decît pare. Noțiunea de „om” se asimilează falocratic, de veacuri, cu cea de „bărbat”. Iar femeia este atît de deosebită de masculul uman, încît pare că aparține altei specii, eventual extrapămîntene. Gîndiți-vă la două femei care ajung să discute împreună, ferite de priviri indiscrete. Comportamentul lor obișnuit se schimbă brusc; oricît de diferite ar fi ca intelect, vîrstă și înfățișare, capătă parcă un aer comun, de specie, seamănă între ele, așa cum ni se pare că toate pisicile seamănă, sau găinile. Este imposibil ca ele să tacă. Doi bărbați care nu se cunosc, lăsați singuri într-o încăpere, pot tăcea minute în șir, fumînd sau privind pe fereastră; două femei în aceeași situație vor recurge imediat la limbajul și conceptele minimale de contact ale speciei lor. Aidoma unor agenți secreți, femeile au un cod de comunicare propriu numai lor. Și care exclude bărbații. Într-un anume fel, ele realizează acea „cosmic mind” dragă lui Arthur C. Clarke – o minte colectivă, un covor psihic în ale cărui noduri se află indivizii femele. Puțini bărbați, ființe cu mult mai individualiste, își închipuie că lîngă ei,

în pat, se află nu Ana sau Vicky, ci un element al unei rețele a gîndurilor, planetară, dacă nu și extraterestră.

Cu atît mai mult cu cît femeile, de fapt, *nu gîndesc*. Cu excepțiile de rigoare, la fel de dese ca pinguinii albaștri, ele *mimează gîndirea omenească*. Aidoma acelor „alien” din filmele SF-horror, ele împrumută cu rapiditate din jur expresii, fraze, prefabricate întregi de „gîndire” pe care le asamblează și le debitează cu însuflețire, fără a avea cea mai mică aderență psihică la ceea ce spun. Ce se află în spatele acestei fațade psihologice, n-a știut și nu știe nici un bărbat. Și, după părerea mea, nici femeia nu știe ce e cu adevărat în capul ei. Ce se derulează acolo din ce-a pus PROIECTANTUL, cu milioane de ani în urmă. Și, mai ales, în ce scop...

În numărul precedent al „Adevărului literar și artistic” scriam despre „doamnele Kremlinului”, agenți perfecți ai secolului XX, care trăiau în toată regula, decenii întregi, alături de un occidental celebru, pentru a-l influența din cînd în cînd în decizii importante, potrivit ordinelor șoptite de Centru. Viața însăși devenea astfel un procedeu de manipulare. De 8 martie, nu mă pot gîndi decît că aceasta este o viziune îngustă. Femeia este un agent, dar nu al Kremlinului sau Washingtonului. *Nu al unei puteri omenești*. De la sine înțeles, istoria umanității e privită ca o istorie a bărbaților. Bărbații fac filosofie, știință, istorie, politică. Bărbații inventează, decid, greșesc sau cîștigă. Femeile doar îi însoțesc. Viziune plină de înfumurare și suficiență specific masculine. Nici un bărbat nu are tăria să se gîndească la posibilitatea ca femeile să fie niște *supraveghetori-manipulatori*,

ca ele să fie cele care ghidează evoluția umanității, potrivit unor directive pe care le primesc prin grupuri necunoscute de neuroni din creierul lor. Sau, dacă acesta e un efort prea mare, ar putea Gigel să se gîndească măcar că femeia a fost înzestrată cu arma fecundității, mult mai eficientă decît inteligența pentru supraviețuirea în condiții ostile.

N-am înțeles niciodată de ce păcatul originar este considerat ispita cu mărul, aplicată lui Adam și Evei. *Adevăratul păcat îi aparține lui Dumnezeu și constă în crearea Evei, a femeii*. Dumnezeu îl făcuse pe Adam, omul, din țărînă și apă, după chipul și asemănarea sa. Adam se simțea foarte bine singur și identic cu sine. Creînd femeia din coasta lui Adam, adică prin *clonare*, Dumnezeu a executat o operație de inginerie genetică prin care a adus pe lume *celălaltul, diferitul*. În ce scop? Dumnezeu știe! Cum tot doar el știe de unde venim și unde ne ducem...

Așa că, stimate coleg, atunci cînd îți privești nevasta, sau amanta cu un dispreț afectuos, cu o tandrețe plină de superioritate, cum își pune în păr, la gît sau în urechi ce i-ai adus de 8 martie, cum se fîțîie în fața oglinzii, aparent fără nici un rost, cînd îți spui cu subconștientă mulțumire că ea e frivolă și proastă, și tu ești serios și inteligent, gîndește o clipă la hăul amețitor al frazei lui Iisus: Fericiți cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăția cerurilor. Mîntuitorul nu face decît să avertizeze astfel creierele noastre îngîmfate *că nu inteligența virilă este calea adevărată de comunicare cu Dumnezeu*... Greu de înghițit o astfel de idee, nu?

Cum spuneam, femeia e mai departe decît bărbatul de ceea ce se numește om. În schimb, e mai aproape de Dumnezeu...

Delete

Cum o să scrie, oare, Ileana Mălăncioiu poezie pe computer? Cum o să se împace creierul ei cu o conservă de creier? mă întreabă cineva zîmbind sceptic. Nu știu. Cine știe? Cine poate ști cum se naște un vers amețitor? Aidoma stelelor, neuronii marilor poeți mor explodînd în colosale supernove radiante, sori de-o clipă ai întregii bolți craniene. În cenușa lor rămîne poezia. La autopsie nu se vede nimic.

Și totuși, de ce nu s-ar putea naște literatura pe display?

Foaia de hîrtie este albă. Încă de la o-i, oi, cîmpul e alb și oile negre. Ecranul terminalului e invers, o fereastră neagră spre neant, traversată de șiruri albe. După ce e scrisă, foaia de hîrtie arată ca un peisaj după bătălie. Din loc în loc, cuvinte, sintagme, fraze întregi care au trăit cîteva clipe, au năzuit să se proiecteze în eternitate, pentru a fi apoi spintecate cu o mișcare mai mult sau mai puțin netă a creionului, pixului, stiloului... Cadavrele textuale rămîn pe hîrtie. Dacă nu e vorba de un holocaust, adică dacă scriitorul nu mototolește, nu rupe, nu arde foaia, ele mai păstrează speranța palidă că un istoric literar se va apleca peste secole asupra lor, readucîndu-le la viață.

Literatura scrisă de mînă este, deci, un lung șir de crime. Uneori îți pare rău, eziți îndelung înainte de a tăia un cuvînt și a-l înlocui cu altul; un fel de milă, ca față de un firav prim născut, te cuprinde:

e și el al tău, e sînge din sîngele tău albastru scurs pe pagină. Cînd sînt foarte obosit, scriu greu cu stiloul: am mereu senzația pierderii substanței vitale din mine. Dincolo de sensurile lor, cuvintele scrise de mînă sînt holograma ta – un grafolog priceput îți poate reconstitui sufletul din litere.

Tastatura și ecranul de computer nasc litere pe cît de fragile, pe atît de impersonale. Parcă nici n-ai *scrie* tu; parcă, de fapt, nu faci decît să reproduci un fragment dintr-un text atotcuprinzător, universal, care vine din partea din stînga sus a ecranului și se continuă indefinit prin dreapta jos. Iar cînd vrei să scapi de un cuvînt care trebuie să piară... O singură apăsare pe DEL e de-ajuns – strălucirea înghețată a cuvîntului condamnat se stinge fulgerător, dispare în negrul sideral al ecranului fără să lase cel mai mic reziduu. În acest crematoriu integral, cuvintele nu numai că dispar, dar e ca și cum n-ar fi fost...

PRINT. Cînd iese progresiv din imprimantă, textul în varianta finală, în sfîrșit redat hîrtiei, pare o urnă cu cenușă de gînd venind pe banda transportatoare a incineratorului.

Computerul e un ucigaș curat de cuvinte.

Noi, cei care sîntem dedați cu condeiul și așa o să murim, e firesc să-i simțim răceala străină, acel unheimlich al lui Freud. Dar de unde știm cum îl percep tinerii care vin și care par crescuți din consola albă și strălucitoare? Într-adevăr, poate că literatura, așa cum o știm noi, nu se poate scrie pe computer. Dar dacă ei vor face să răsară din adîncul întunecat al mașinii *o altfel de literatură*, diferită de ceea ce știm în același fel în care cinematograful diferă de frescele de la Altamira?

Par délicatesse, j'ai gagné ma mort

M-am apropiat de Cristian în clipa în care i-am simțit imensa fragilitate. La el, nici măcar zicerea lui Cioran „l'inconvénient d'être né" nu era dusă pînă la capăt – rămînea doar „l'inconvénient d'être". După moartea lui, am înțeles că greșeam. El avea puterea extraordinară de a fi slab. Cîndva, cu multă vreme în urmă, cînd nu ne cunoșteam, noi doi semănam mult. Ca și el, nu trăiam pe atunci decît pentru fantasmele din mintea mea, pentru lumile paralele mai adevărate decît viața și moartea. Nu mă interesa în nici un fel inserția socială. Habar n-aveam ce salariu aveam, nu citeam niciodată ștatul de plată. În vreme ce Cristi era paznic de noapte la Observatorul Astronomic, eu mă izolasem într-un centru de calcul la marginea Bucureștiului. Eram în stare să discut nopți întregi, golind scrumiere, despre o idee, despre o carte, năuceam cu speculații fizico-matematice femeile cu care se întîmpla să mă culc. Nu mă interesa cum sînt îmbrăcat, unde locuiesc și nici cît o să trăiesc.

Nu mă interesează nici acum. Dar într-un anumit moment, drumul meu s-a despărțit de al lui Cristi. Încet-încet, a început să urce în mine un fel de cîinoșenie cît se poate de necreștină. Am încetat să tratez mitocănia dibace, răutatea proastă, lăcomia, perfidia, arivismul sălbatic, cu un scuipat

din înălțimea condiției mele de marginal. Primind o palmă, n-am mai întors zîmbind cu dispreț și obrazul celălalt. Am început să lovesc. Niciodată pe la spate, niciodată cu ură, dar fără milă, precis, în punctele vitale. În jurul meu au început să se strîngă cadavre. Stropi din lichidul albicios cu care erau umplute mi-au sărit pe față și pe mîini, închegîndu-se într-un blindaj elastic și dur.

N-am avut tăria să rămîn slab pînă la capăt. Cristi a avut-o. Închis în batiscaful camerei de bloc din Drumul Taberei, a continuat să navigheze prin adîncurile oceanice ale sufletului său. A refuzat și cele mai simple conveniențe, compromisurile minimale fără de care, oricît de bun și talentat ai fi, nu poți răzbate. Nu făcea decît să respecte una dintre marile propoziții tarkovskiene : „fragilitatea înseamnă creație, naștere, forța împietrită înseamnă sterilitate și moarte.” Drept care a și declanșat o conspirație a răutății proaste, tăcerii criminale, printre domnii critici literari.

Cristi a fost o ilustrare vie, la propriu, a sintagmei „a trăi din scris”. Cînd scria, el nu se gîndea nici la virtualii cititori, nici la bani, nici la cronici, nici măcar la scris ca la o profesie. Scrisul era cel mai puternic dintre medicamentele care îl ajutau să trăiască. La limită, Cristi ar fi trebuit să umble mereu cu un bloc-notes în mînă și să scrie în fiecare clipă pe care o mai avea de trăit.

Orgoliul. Cristi știa cine este și ce face. Simțea acut diferența care îl ridica deasupra celorlalți, dar nu încerca să umilească pe nimeni, dimpotrivă, făcea risipă de jovialitate și spirit camaraderesc. Ceea ce nu înseamnă că orgoliul destinului marcat cu cruce de aur nu îl stăpînea în fiecare clipă.

Acest orgoliu se transforma însă într-o umilință supraomenească, absolută, în relația sinelui său cu Dumnezeu. Cristi era dincolo de trufia multor mari creatori și de fariseismul „darului divin" fluturat de alții. El se considera, în modul cel mai sincer, doar o slugă, un depozitar al mesajului dumnezeiesc, o păpușă de cîrpe mînuită de sfori venite de sus, din înalt. De aici izvora acea extraordinară comuniune cu moartea, care nu-și are înrudirile în literatura română decît în Bacovia și Ileana Mălăncioiu. Mi-l închipui pe Cristi stînd sub pătură și așteptînd cu o liniște surîzătoare și plină de vitalitate să înceteze formarea picăturilor de sudoare, tremurul ușor din articulații, smuciturile din piept și să înceapă acel zbor imens peste mlaștini înghețate și pline de lumină, care, n-am nici o îndoială, i-a umplut pînă la urmă inima de fericire.

Literatura română trece în momentul de față pe lîngă unul din vîrfurile ei : Cristian Popescu. Nu e însă de mirare că sînt atît de puțini cei care înțeleg prin iubire scrisul lui. Cristi nu poate fi cu adevărat admirat decît de cei care au în ei ceva din el. Dacă ești un critic inteligent, monden, cu succes la dame, atunci e firesc ca *Arta Popescu* să ți se pară „un almanah liric". Căci, dacă-ți place foarte mult Popescu, ceva nu e în regulă cu tine, e semn rău. Celor mai mulți le e pur și simplu teamă de Cristian Popescu.

Par délicatesse, j'ai pérdu ma vie. Par délicatesse, poate să spună Cristi, spre deosebire de Rimbaud, j'ai gagné ma mort. Și nemurirea, așa cum literele românești vor fi nevoite să recunoască, mai înainte de Apocalipsă.

Coperțile neantului

Cred că propaganda este un gen artistic. Sau, cel puțin, analizabil cu mijloacele criticii literare sau plastice. Cei care se grăbesc să o disprețuiască uită că orice întreprindere omenească trebuie analizată întîi de toate în raport cu atingerea scopurilor pe care și le propune, oricît de odioase ne-ar părea nouă. Auschwitzul trebuie văzut întîi de toate ca o fabrică a morții făcînd parte dintr-un sector industrial de profil. Au sens, în acest cadru, termeni ca randament, productivitatea muncii, organizarea producției, eliminarea timpilor morți, ba chiar și *întrecerea pe ramură*. Ținta propagandei este masa, nu oamenii. Or, masa este un organism diferit de suma ființelor ce îl compun, înzestrat cu legi specifice de comportare. Ele au fost enunțate clar și concis, pentru prima dată, după știința mea, de către Adolf Hitler.

Spre deosebire de propaganda nazistă, care-și definește niște termeni proprii, preciși și duri, și îi promovează cu obstinație, propaganda comunistă împrumută măști, simulează funcție de conjunctură atitudini complet străine ideologiei comuniste, se substituie unor valori umane fundamentale pe care nu urmărește decît să le distrugă. Aidoma unui invadator venit din adîncurile omului, comunismul suge și golește de substanță ființa și valorile umane, înlocuindu-le cu o masă alburie, cimentoasă.

Documentele prezentate în aceste pagini sînt dovezi fascinante ale capacității mimetice a propagandei bolșevice. În anii ’40, comuniștii români distribuiau manifeste, lăsîndu-le prin frizerii, prin trenuri și localuri, sub forma unor broșurele pe coperta cărora apăreau cele mai normale și nevinovate titluri. Acesta era gardul. Înăuntru însă, îndată ce dădeai prima pagină, sărea leopardul. În spatele lui *Gala Galaction – Pîinea noastră cea de toate zilele*, Editura Institutului biblic al Bisericii Ortodoxe Române, se găsea „Luptele economice în condițiunile războiului imperialist”, dincolo de *Luis Dumour – Un cuib de defetiști*, Ed. Alcalay, descopereai „Lupta contra troțkismului contrarevoluționar”, iar după pioasa copertă *Cuvinte de îmbărbătare*, de *Î.P.S.S. Nicodim*, patriarh al României, țîșnea „Către toți muncitorii și țăranii români!” În aceste broșuri mititele este inclusă toată tactica desfășurată de comunism vreme de decenii în România. Fiecare instituție a statului a fost mai întîi infiltrată cu oameni „de-ai noștri”. Lucrînd asiduu, aceștia reușeau într-un timp record să-i înlăture pe „reprezentanții vechii orînduiri”. Nimic din suprastructura socială nu a scăpat acestei invazii: sindicate, administrație, justiție, poliție etc. Academia Română mai păstra doar coperta, înăuntru era un muzeu pustiu. Biserica își ținea în continuare slujbele, dar popii erau care trimiși la canal, care convertiți la „dreapta credință” cu grade. Din manualul de istorie – doar coperta. Din Mihai Eminescu – doar coperta. Din sentimentul patriei – o copertă de lux, tipărită de Ceaușescu în culorile cele mai vii, pe cartonul cel mai bun. În spatele ei – mormîntul unui popor.

De aceea, lupta cu comunismul este mai dificilă decît cea cu nazismul. Comunismul nu atacă decît blindat în spatele coperților, pe care scrie întotdeauna altceva decît ce-i înăuntru. De altfel, cultura politică de profil a celor mai mulți „tovarăși de nădejde" era adunată din coperți și cel mult prefețe. Din însuși Lenin nu mai rămăsese textul viu, ci șiruri nesfîrșite de cotoare roșii, albastre sau cafenii, capitonînd rafturile din spatele muncitorilor cu gura. Comunismul era fundamental incompatibil cu cartea în întregul ei, cu orice carte, ca produs al inteligenței și sensibilității libere. A-l deschide chiar pe Lenin și a-l citi cu atenție însemna un atac mortal la adresa comunismului real.

Astăzi, după ce valul s-a retras, pe țărmul invaziei roșii rămîn tot coperțile, aidoma unor cochilii închizînd în ele vaierul nimicului...

Nostalgia artei angajate

Avem de toate în România zilei de azi : criză, mercedesuri, violuri, angrouri, spioni, inflație, demisii, hamburgeri, miliarde la noroc... Avem guvernanți minunați, pătrunși de rolul lor istoric, cocoșați de treburile țării, triplu sfîrtecați, prometeic, de chinul alegerii între eternitate, jilț și șpagă. Avem dantonei, cromwelluși, savonarole, bismărcuțe, leninași. Ceva ne lipsește, totuși, și e păcat.

Lipsește arta angajată. La propriu, cu stat de plată și carte de muncă. Se întîmplă atîtea lucruri dramatice, îmbibate de pathos, ethos și epos : restructurarea – ce baroc sumbru, anamorfotic, escherian mustește în sonurile acestea ! Remaniere – 10 negri mititei, simfonia destinului, cei 7 samurai, al 41-lea sînt desene animate pe lîngă tandrețea lugubră a plecărilor cu strîngeri de mînă și îmbrățișări vătuite, după așteptări devastatoare, care-i lovesc periodic pe locatarii Palatului Victoria. Imaginați-vă, de pildă, despărțirea ministrului furnalelor, rabotezelor, al vaselinei și păcurii, Călin Popescu Tăriceanu, de secretara sa, în decembrie anul trecut. Cum i-a aranjat ea, pentru ultima oară, cravata liliachie de mătase și reverele sacoului tutuniu, strivind o lacrimă în colțul ochilor. Cum s-a uitat domnu' Călin pe geam, privirea sa politică și virilă rătăcind peste acoperișurile Muzeului Antipa, peste creștetul statuii Aviatorilor, zăbovind o clipă pe creasta Arcului de Triumf, pentru

a se pierde în melancolia lichidă a Herăstrăului. Amurgul zeilor! Millenium! Armaggedon! Ce marfă pentru un Fellini, un Visconti, din așa ceva nici măcar Pița n-ar mai putea produce o nouă idioție pe peliculă!

Se pierd marile momente, marile nume, în vreme ce artiștii români împușcă un leu tot mai schilav și ard ce le dă Romgazul. S-a făcut pînă acum vreo pictură monumentală înfățișînd cabinetul Ciorbea în ora a noua a unei ședințe? Dar pe tovarășul Emil vorbind ziariștilor, în Airbus, deasupra Alpilor cu frunți de gheață? Sau măcar o acuarelă cu liderul Petrică suflîndu-i lui Moș Unu Mai ce mai are de zis și făcut la sesiunile comune ale Camerelor? Nu s-a făcut. S-a comandat vreun poem despre lichidarea Petromidiei, comutată în ultima clipă în privatizare pe viață? Un imn al reformei? O simfonie pentru intrarea în NATO? – sau, mai degrabă, un recviem? Ce splendide grupuri statuare ar putea împodobi piețele patriei – „Premier întinzînd reforma pe pîine”, „Polițiști căutîndu-l de țevi pe Măgureanu în Giurtelecul Hododului”, „Severin cu doi-trei spioni”, „Băsescu vînzînd barca reformei”, „Președinte complet scîrbit”.

Fără artă, lumea e doar umbră și scrum. Titani ai tranziției și reformei, munți ai gîndirii de partid și de stat, nu văduviți viitorimea de amintirea voastră nemurită prin artă! Și dați o pîine de mîncat și artiștilor, să nu se simtă abandonați, pe atîția-i arde pipota să mai aducă un omagiu, un prinos, ceva...

Imaginea asurzitoare

Un principiu psihofizic simplu spune că 5 obiecte este maximum ce poate percepe diferențiat creierul omenesc prin intermediul ochilor. Dacă această cifră este cu mult depășită, atunci nu se mai percepe aproape nimic, totul transformîndu-se – blocaj de protecție – într-un soi de pastă vizuală multicoloră. E greu de spus dacă dl. Andrei Șerban nu cunoaște acest principiu sau chiar a dorit să spoiască retina spectatorului cu așa ceva. Sincer să fiu, tot privind la... afluirile și defluirile ritmice de populații cu prapuri, ciomege, icoane, portrete care străbăteau scena Operei bucureștene, m-a dus gîndul la instructorii coregrafi ai „Cîntării României", care se ocupau cu mișcările de mase pe stadioane. Era bine dacă dl. Șerban angaja măcar unul, ăștia cel puțin știau, din instinct, principiul enunțat mai sus. Așa însă, un haloimăs de „simboale" de tot soiul invadează constant cîmpul vizual al spectatorului care, efectiv, nu mai știe unde să se uite. Imagini și semne românești, grecești, bizantine, orientale, creștine, moderne trimit la atît de multe, încît nu mai înseamnă nimic. Este un eclectism obositor, complet lipsit de efect în planul emoției artistice, rarele fragmente vizuale pregnante plastic fiind sufocate în aglomerație. Ceva totuși se realizează astfel : muzica lui Enescu este ocultată aproape cu desăvîrșire. Forța și gravitatea ei nobile, purtate de vocile remarcabile, ale

cîntăreților, reușesc rareori să străbată acest *imăginiș asurzitor* cu care nu au nimic comun.

Asta în ceea ce privește modalitatea de expresie. Cu adevărat grave sînt însă lucrurile la nivelul concepției generative a spectacolului. Dl. Șerban vrea un „Oedip” transformat în cronică politică a secolului XX, cu aplicațiune la realitățile românești (ideea nici măcar nu e nouă, a pus-o pe ecran Pier Paolo Pasolini în „Oedipo Re”). Pe rînd, pe scenă defilează baniere naziste avînd în locul zvasticii secera și ciocanul, o pînză uriașă cu chipul lui Stalin (A.Ș. menționează viclean doar în programul de sală, într-o notă de subsol cu caractere muscă, faptul că imaginea e luată din „Obosiți de soare”, extraordinarul film al lui Nikita Mihalkov, premiat la Cannes), Hitler care-și aprinde țigara, comisari cu ochelari negri, nimerim și într-o revoluție, apar minerii, nomenclatura, Statuia Libertății și cîte și mai cîte – cineva ar putea obiecta cu îndreptățire că lipsește Iolanda Balaș. Ca și cum toate acestea n-ar fi de ajuns, dl. Șerban trimite imperativ spectatorul la lectura caietului-program, unde domnia sa ne învață ce trebuie să înțelegem din ce vedem, subliniind cuvintele „cheie” : „oracolul de la răsărit”, „să pună la cale un puci”, „lupta pentru putere se ascute”, „Creon profită de vidul de putere”, „noua ordine, ultranaționalistă”, „noii nomenclaturiști, lacomi de devize”. Cam ca pe vremea cînd „uliul” era chiaburul, iar „porumbelul”, țărănimea derutată.

Să ne înțelegem : dacă dl. Șerban dorea să facă o operă politică, „să bată în ciocoi”, n-avea decît să și-o fabrice, nu era nimic de imputat a priori în asta, ba dimpotrivă. Ca să iei însă marca

înregistrată a tragediei grecești, să așezi peste ea prestigiul ideii de Enescu (ale cărui vorbe, cu adevărat emoționante, dl. Șerban și le încleiază în capul operei) și după aceea să dai drumul la un fel de iarmaroc hermeneutic de cel mai înalt prost gust (apar pînă și personaje cu carton SIDA agățat de gît), aceasta este o infracțiune, un delict estetic impardonabil. Ce are, ce poate avea sfîșietoarea dramă ontologică pură a lui Oedip, care vorbește de atîtea secole despre locul omului sub stele, despre infernul fremătător din noi, despre șansa ființei omenești de a deveni și a rămîne om (lucruri pe care Enescu le-a simțit în chip cu adevărat universal, punîndu-le în muzică) cu bicisnicele politici și ideologii care nu țin, iată, nici măcar un veac? Dacă impotența interioară a d-lui Șerban îl împiedică să aibă acces la asta, ar trebui ca legea să-i interzică a-și bate joc de ce nu simte.

Teatrul românesc are nevoie de pisici moarte

O pacoste bîntuie prin teatrele de pe la noi: opțiunea repertorială. Regizori și directori de teatru altfel stimabili par a avea o bizară afinitate pentru rebuturile dramaturgiei universale din toate timpurile. În unele cazuri, regizorul reușește să salveze situația păstrînd din piesa respectivă doar scheletul de vorbe (ușor amputat) și improvizînd pe deasupra, cu mai mult sau mai puțin succes. „Tamerlan cel Mare", în regia lui Victor Ioan Frunză, reprezintă o catastrofă desăvîrșită.

Este chiar o performanță să creezi un asemenea tămbălău scălîmb, o asemenea defilare de care alegorice gen 23 August, să pui actorii, împopoțonați care de care mai fistichiu („postmodehrn" vor zice pe nas unii critici), să-și răcnească tiradele pe silabe, ca la grupul logopedic interșcolar, să zbiere, să hăulească, să guițe, să horcăie, să dea din picioare, să se vînzolească prin sute de metri pătrați de mușamale, să se mîngălească cu sînge – fără să trezești nici cea mai palidă comunicare cu sala. Actorilor – Ovidiu Iuliu Moldovan, Maia Morgenstern, Florina Cercel, Gheorghe Visu, Leopoldina Bălănuță – nu ai ce să le reproșezi, dat fiind ce-au avut de jucat.

Poate fi pur și simplu proastă o piesă scrisă acum 400 de ani? Teoretic, da. Practic, se găsește totdeauna cîte un critic sau istoric literar care să-i

atribuie nu știu ce nepătrunsuri ascunse, nu știu ce virtuți precursoare, care se potrivesc foarte bine cu lucrarea de doctorat a respectivului.

Și asta încă n-ar fi nimic : jalea începe din clipa în care un Teatru Național se hotărăște să pună așa ceva în scenă cu bani grei. „Tamerlan cel Mare", de Christopher Marlowe, jucată pe la 1590, reprezintă acel tip de teatru pe care contemporanul lui Marlowe, William Shakespeare, îl trimite la lada cu vechituri a Melpomenei prin vorbele lui Hamlet : „O ! mă doare sufletul cînd aud cîte un gură-spartă cu căpățîna împerucată sfîșiind pasiunea în bucăți, făcînd-o zdrențe, spărgînd urechile galeriei care, în cea mai mare parte, nu-i bună decît pentru pantonime neînțelese și pentru gălăgie". Oricît am presupune că au reușit să aiurească (tot „postmodehrn") textul original autorii așa-zisei „versiuni scenice" (împănată cu sintagme ca „nici un milimetru" sau „construim în aer ipoteze"), e limpede că avem de-a face cu o dramaturgie rudimentară, lipsită de noimă, țipătoare, străbătută de paranoia plictisitoare a superlativelor. Foarte potrivită ca să-i facă să se holbeze pe tîrgoveții Angliei elisabetane. Odată ce acei spectatori de demult au dispărut, „Tamburlaine the Great" rămîne fără adresă. Concluzie cu atît mai dezolantă, cu cît subiectul – viața lui Timur Lenk – oferă posibilități dramaturgice deosebite cuiva care se documentează atent. Mă gîndeam, înainte de spectacol, cum va fi transpus Marlowe în piesă relația fascinantă între marele cuceritor și nepotul său, prințul-savant Uluk Beg, cel care punea să se graveze deasupra intrării în observatorul construit de el la Samarkand : „Regatele oamenilor pier.

Regatul cărților rămîne”. Sau întîlnirea dintre Timur și marele poet persan Hafiz, despre care „biciul lui Dumnezeu” auzise că ar fi scris : „Pentru alunița de pe obrazul iubitei, dau Samarkandul și Buhara”. Iritat, Timur l-a întrebat pe bătrînul Hafiz, adus tîrîș în fața lui : „Un an am luptat pentru Samarkand și Buhara, și tu le-ai da pentru o aluniță ? Cu ce drept împarți orașele mele ? Ce vrei să spui ? La ce vrei să ajungi ?” La care poetul a răspuns lăsînd să-i cadă halatul peticit și expunînd ochilor împărătești trupul său împuținat de sărăcie și bătrînețe : „Iată, stăpîne, ce-am ajuns făcînd asemenea daruri...”. Sfertodoctul Marlowe preferă însă umplerea fundalului din portretul lui Tamerlan cu un melanj de fantasmagorii exotice, fără nici o legătură cu realitatea, bazate pe o geografie și o onomastică manieriste, de bon ton în epocă (Timur vine dintr-o fabuloasă Sciție și a cucerit Africa !).

În montarea lui V.I. Frunză, singurele momente în care spectatorii cuplează cu scena Naționalului sînt cele de umor involuntar – Olympia îi spune unui Calyphas excitat, aburcat pe ea : „Stai ! Vreau să-ți dau un unguent...” Și continuă : „... care te apără de orice rană în luptă”. Același Calyphas (interpretat de Balázs Attila) ne vorbește cu un dulce accent unguresc, care vine ca un colac al absurdului peste pupezele zăpăcite răspîndite pe scenă. Doar tresăririle de talent ale scenografei Adriana Grand (coloanele și discul de neon orbitor), rămase cu atît mai stinghere, amintesc oarecum de poezia vizuală a remarcabilului „Satyricon”, pus în scenă nu cu mult timp în urmă de același Victor Ioan Frunză – uluitoare cădere într-un timp atît de scurt !

Asta, firește, dacă noțiunea de cădere a unei piese poate exista în teatrul românesc contemporan. Pe vremuri, erau pre-„vizionări” cu Dumitru Popescu sau Mihai Dulea în primul rînd de fotolii. Acum, tovarășii au dispărut, ceea ce e foarte bine, dar să însemne asta că dl. director al Naționalului, Fănuș Neagu, sau directorul artistic, dl. Mihai Ispirescu, trebuie să nu dea pe la nici o repetiție ca să vadă ce face totuși dl. Frunză cu cele 220 milioane de lei cît a costat „Tamerlan”, din care o bună parte sînt bani publici? Căci e greu de crezut că scriitorul Fănuș Neagu sau dramaturgul Mihai Ispirescu, oameni de gust, agreează producțiunea d-lui Frunză. Dacă totuși spectacolul a ajuns pe scenă, mai rămîne un singur agent sanitar care ar trebui să funcționeze : pisicile moarte. Bunul obicei al spectatorilor de altădată de a arunca pe scenă, cînd piesa nu le plăcea, cu pisici moarte, rotite îndelung de coadă, cu roșii sau ouă stricate, s-a pierdut cu totul. Sau, hai, nu pisici moarte, dar măcar un huo!, o fluierătură, ceva, orice, dar nu aplauzele sîrguincioase, chinuite, ritmate cu o jalnică grijă de a nu ieși din stereotipul protector, exersat atîta amar de ani prin sălile congreselor și plenarelor...

Du vivant plaqué sur du mécanique

O fată goală, îmbrăcată în lumini, întinsă pe spate, cabrată puțin pe o parte. Zeul apelor, Poseidon, drapat în albul scînteietor și sterp al divinității, ține în mînă o găleată pe care o înclină ușor ; apa curge mai întîi încet, într-un șuvoi subțire, aidoma unei șuvițe de spermă, înaintînd între picioarele fetei, de la glezne spre genunchi. Zeul face un pas și înclină mai mult găleata. Grosimea fluxului de fluid vital crește, avansînd spre sex. În loc să se oprească acolo, Poseidon mai face un pas și deșartă toată apa peste sînii, fața și părul femeii, ridicată într-o zvîcnire fecundă și frîntă apoi pe spate. Odată încheiată această posesiune integrală, zeiască, în care botezul se confundă cu însămînțarea, femeia rămîne întinsă pe scîndura scenei, scăldată în apă și lumini, aidoma unui fruct al Pămîntului...

Cele 50 de Danaide, acoperite din cap pînă-n picioare cu voaluri albe, strai de nuntă și lințoliu, îi așteaptă, ca niște statui oarbe, pregătite pentru violul nupțial, pe cei 50 de tineri Egipteni care le-au luat în stăpînire. Fiecare Egiptean, purtînd în mînă un felinar de hîrtie în care pîlpîie un bulb de lumină, apucă vălul lung al miresei, îl trage și asupra sa, îndoaie genunchii, coborînd odată cu ea. Scena cufundată în penumbră e plină acum de movile albe, cu forme translucide în centrul cărora se vede pulsînd grăuntele fluorescent. Cînd voalurile se ridică și Danaidele fug, Egiptenii s-au

transformat în mumii complet bandajate în alb, cu cîte o lamă sclipind cromat înfiptă în mijlocul hărţii de sînge care le ţine loc de faţă...

Nu ştiu dacă am reuşit, avînd la dispoziţie doar cuvintele, să vă transmit ceva din stările provocate mie, un spectator al „Danaidelor”, de *hologramele* lui Purcărete. Cred că cea mai mare greşeală care se poate face vorbind despre arta lui Silviu Purcărete este vehicularea *ideii de idee*. Silviu Purcărete este un *creator de stări*, nu un manipulator de idei. La el nu e nimic *de înţeles*. Totul – sunetele, muzica, trupurile, vocea umană – se subordonează naşterii hologramei născătoare de stare. Despre „Rugătoarele” lui Eschil, textul sursă, se spune că „reprezintă o dezbatere asupra dreptului de azil”, precum şi a „dreptului femeii de a-şi accepta sau nu pretendentul”. O fi, dar în ce face Purcărete nu e vorba neapărat nici de azil şi nici de feminism. Nu e vorba neapărat nici de antichitate, nici de modernism. Îndrăznesc să-l contrazic pe dl. Purcărete însuşi, cînd spune, cu plăcerea secretă a marilor creatori de a-şi disimula esenţa, „la anticii greci descopăr din ce în ce mai mult modernitatea cea mai şocantă”. Asta o fac regizorii sărmani de har, care îl transformă pe Sfinx în Stalin şi pe Oedip în azilant politic. Întrucît se adresează fibrelor sensibile, adînci şi neschimbătoare, ale umanului, „Danaidele” în montarea lui Purcărete ar fi putut fi jucată şi acum 2500 de ani, într-un teatru antic; s-ar fi bucurat, sînt convins, de acelaşi succes ca şi astăzi, iar criticii din acea vreme nu ar fi sesizat nici un fel de „modernitate”, ci doar valoarea.

Arta lui Silviu Purcărete nu poate fi tratată eficient cu mijloacele logosului şi raţiunii. Tablourile marilor pictori exprimă idei? Nicidecum (de unde

și inutilitatea unei bune părți din critica plastică). Ele sînt fotografii ale unui suflet, luate din diverse unghiuri, în anumite momente de timp, nebuloase de materie sensibilă în pustiul sideral al lăuntrului omenesc. Silviu Purcărete este un pictor nemulțumit de faptul că rama tabloului îl limitează în spațiu și mai ales în timp. El are nevoie de teatru *pentru a construi trecutul și prezentul unei imagini*. Așa bănuiesc că se și desfășoară procesul său de creație : mai întîi *vede* o imagine, apoi închipuie lucruri care să ducă la ea. Mergînd pe această cale, Purcărete realizează incredibilul : reușește, cu mijloacele scenei, să egaleze și uneori să depășească cinematograful în capacitatea de a desprinde spectatorii de realitatea scaunelor sălii.

Ar fi însă o altă greșeală să ne imaginăm că dl. Purcărete este el însuși emoționat atunci cînd creează în noi emoția estetică. Avem de-a face cu un mare poet „de cap”, în stare să genereze inefabilul prin meșteșug, în sensul care la vechii greci apropia *poiesis* de *techne*. Un exemplu tipic este splendida secvență a Danaidei în valurile mării, realizată prin agitarea de către Egipteni a unui uriaș patrulater de pînză albastră : generarea trenurilor de undă paralele, cu sincronizarea în antifază perfectă a succesiunilor de noduri și ventre, necesită cunoștințe inginerești de teoria propagării oscilațiilor în membrane. Un val de cuvinte din care majoritatea cititorilor n-au înțeles mai nimic – la capătul lor se află însă frumusețea unei mări de pînză mai frumoase decît marea... *Du vivant plaqué sur du mécanique*.

Acest lucru, interpretat ca „răceală inginerească”, s-ar putea să i se reproșeze la un moment

dat lui Silviu Purcărete. Acesta și faptul că „Danaidele” va putea fi exportată cu succes pe toate meridianele, în loc să rămînă, umil, dar sincer, să fie jucată numai pe plaiurile noastre. Vor fi doar probe de îngustime de spirit și izolaționism izvorît din neputință, ceea ce nu înseamnă că nu i se pot reproșa și altele, poate mai întemeiate. Nimic nu poate șterge însă un fapt: în spațiul cultural românesc de după Revoluție există un singur creator care o justifică deplin, dovedind că avea nevoie de libertate de expresie nu ca să se afle în treabă, ci pentru că știa ce să facă cu ea. El se numește *Silviu Purcărete*.

Cînd se încheie mileniul?

Titlul dat de noi unei pagini a ziarului, „Ultima Olimpiadă a mileniului doi”, a stîrnit o serie de controverse. Titlul se baza pe ipoteza că mileniul se încheie în noaptea de 31 dec. 1999 către 1 ian. 2000. În Larousse și World Almanac găsim însă că mileniul trei începe din noaptea de 31 dec. 2000 către 1 ian. 2001 – anul 2000 este considerat a face parte din mileniul doi. Aceasta este o *convenție* general acceptată. Convențiile nu se supun categoriilor de *adevăr și fals*; important este ca ele să fie recunoscute de toată lumea și aplicate cu consecvență unui domeniu, în cazul de față măsurarea timpului. Este evident însă că se poate lua în discuție un criteriu de *naturalitate* pentru convenții. De pildă, în cadrul unei convenții de notare a statelor lumii, putem să marcăm Canada cu identificatorul BXT; dacă toată lumea acceptă acest identificator și el este aplicat peste tot, vom ști să recunoaștem oricînd că un sportiv cu indicativul BXT pe piept e din Canada. Dar în ce măsură această convenție este *naturală*? Dacă o aplicăm tuturor statelor lumii, marcîndu-le deci cu identificatori arbitrari – VYT pentru Turcia, SUT pentru China etc. –, va trebui să umblăm cu un catalog la noi ca să ne putem descurca. Iată, deci, că o convenție de tipul BXT pentru Canada e posibilă, dar infinit *mai nenaturală* decît CAN pentru Canada.

Nu altfel stau lucrurile în cazul convenției de numărare care statuează sfîrșitul mileniului doi la sfîrșitul anului notat cu 2000. Ea este profund *nenaturală* ; mai mult, după cum vom arăta, nici nu e aplicată *consecvent*. Majoritatea oamenilor simt acest lucru fără a avea cunoștințe de matematică. Cred că aproape nimeni, în ciuda indicațiilor din Larousse și World Almanac, nu va sărbători revelionul de mileniu în noaptea de 31 dec. 2000 spre 1 ian. 2001. Explicația e simplă : pare natural, și chiar este, ca trecerea într-o unitate de timp superioară să fie percepută prin schimbarea identificatorului unității respective – pentru mileniul doi este „1" pe prima poziție cifrică din cele 4. Considerînd că mileniul doi (sau, mai exact, *al doilea*, distincție foarte importantă, după cum se va vedea) începe cu anul 1001 și se încheie cu 2000, rezultă că 999 din cei 1000 de ani ai mileniului au pe prima poziție cifrică „1", în vreme ce unul singur, 2000, are pe prima poziție „2". E ca și cum am pune laolaltă niște păsări și o piatră și ne-am strădui apoi să găsim o clasă comună pentru aceste obiecte.

Matematic vorbind, problema se reduce la numerotarea primului an de la momentul socotit origine a timpului, pe care îl vom nota cu t_0 – fie el nașterea lui Hristos sau începutul erei noastre. Faptul că acest an este *primul* ne îndeamnă spre soluția *aparent* naturală să-l numerotăm cu „1" – de unde începuturile de milenii în 1001, 2001 etc. Dar să testăm *naturalitatea* acestei convenții prin întrebarea : în „vara" acelui an prim, cîți ani trecuseră de la momentul t_0? Răspunsul este imposibil : un an întreg nu a trecut, ca să putem răspunde

„unul”, iar fracțiuni ale anului (luni, zile, ore etc.) nu putem defini, întrucît el este marcat din primul pînă în ultimul său moment de timp cu unitatea – „1”. Blocajul își are originea în *funcțiile* numărului. Numărul poate avea o funcție *ordinală*, atunci cînd ordonează o mulțime (primul om, al doilea om, al treilea om etc.) sau *cardinală*, cînd numără elementele unei mulțimi (un om, doi oameni, trei oameni etc.). În cazul convenției sus-amintite, „1” este dat de *primul*, adică de funcția ordinală a numerelor. E bună funcția asta, dar are o hibă: nu ia valori decît în mulțimea numerelor naturale N, adică pozitive și întregi. Nu putem spune „al jumătatelea” sau al „doi și trei sfertulea”, ci doar primul, al doilea, al treilea – 1,2,3,... Rezultă de aici că unitatea de timp *an*, în convenția aleasă, *nu este divizibilă*. Este, dacă vreți, un *atom de timp*, ceea ce, în mod evident, este absurd. Esența noțiunii de timp este dată tocmai de *infinita divizibilitate*, așa cum se poate deduce, de pildă, din celebrele antinomii „Ahile și țestoasa” sau „Săgeata”, ale lui Zenon din Elea – oricît de mic ar fi segmentul de timp ales, el mai suportă întotdeauna o divizare. Cuanta de timp, cărămida primordială, indivizibilă, a Timpului, este doar o ipoteză a fizicii moderne.

Funcția ordinală a numerelor este perfect aplicabilă mulțimilor discontinue, cu elemente pe care este lipsit de sens să le divizăm – e natural să vorbim de primul, al doilea sau al treilea om dintr-o mulțime și ca noțiunea de om să dispară cînd acesta este împărțit în două sau mai multe bucăți. Timpul însă este o entitate *esențialmente de natură continuă*, infinit divizibilă. Aplicîndu-i

funcția ordinală a numerelor, deci convenția cu „1" pentru primul an de la originea aleasă pentru timp, ajungem la rezultatul absurd prezentat mai sus.

Dacă însă numerotăm primul an cu „0", contradicția aceasta dispare. Putem defini submultipli ai anului (lună, zi, oră etc.) și putem răspunde la întrebarea anterior blocantă : în „vara" anului prim, cîți ani trecuseră de la momentul t_0? – trecuseră 0 ani și atîtea luni, zile, ore etc. Calea este deschisă pentru a construi corespondența biunivocă naturală a timpului cu *mulțimea numerelor reale*. În această convenție, naturală, mileniul unu (de fapt, să fim consecvenți ! – mileniul zero) începe cu anul 0 și se încheie cu sfîrșitul anului 999, mileniul următor începe cu 1000 și se termină cu sfîrșitul lui 1999. Este cumva explicabil că *nu* această convenție s-a împămîntenit – numărul 0 a pătruns relativ tîrziu în matematica europeană, el fiind conceput de antichitatea indiană.

Convenția cu „1" pentru primul an, pe lîngă că este nenaturală, așa cum am arătat, mai suferă și de *inconsecvență*. La împărțirea timpului în ore, ora primă este numerotată cu 0 ! La numărarea vîrstei omului, anul prim este numerotat cu 0, drept care orice ins normal la cap își sărbătorește mai special ziua de naștere cînd împlinește 40 de ani, nu 41 !

Cazul Garaudy

Roger Garaudy este unul dintre cei mai cunoscuți autori marxist-leniniști ai secolului pe cale să se termine. Volumele sale despre *Libertate*, *Umanismul marxist*, *Realismul nețărmurit* au versiuni bine cunoscute și în limba română. Vreme de aproape o jumătate de veac, cărțile lui au apărut în cele mai prestigioase edituri franceze, fiind traduse într-o grămadă de limbi. În anul de grație 1996 însă, bătrînul Garaudy se vede nevoit să-și tipărească o carte în samizdat, adică în regie proprie, atît în ce privește tiparul, cît și difuzarea – drumul spre editurile și librăriile franceze îi este barat. Singura care acceptă să-i preia tirajul este Librăria Română din Paris, Rue Malebranche, fapt care îi amintește lui Garaudy de Ceaușescu și de eforturile intelectualului de a rezista terorismului gîndirii unice.

Motivele interzicerii : acuzele de antisemitism la adresa acestei ultime cărți : *Miturile fondatoare ale politicii israeliene*. Într-adevăr, citind referințele din presa franceză, nu poți să nu ridici din sprîncene : *Le Monde* : „Un vechi *roșu* trecut de partea cealaltă a oglinzii : *brunii*" ; *Libération* : „Garaudy a pășit în tabăra antisemită" ; *La Croix* : „Naufragiul sinucigaș al unui om care ar fi putut fi martorul unei epoci". E limpede, ce să ne mai pierdem vremea citind cartea !, vor spune mulții, mult prea mulții care, într-o lume dominată de

produse mediatice, le înghit pe nemestecate drept pastile pentru prostie. Unii însă ajung să și deschidă cartea lui Garaudy. La capătul celor două sute și ceva de pagini, nedumerirea este completă: *care antisemitism*?, îți spui, cu tonul bancului cu „care capră?”. Garaudy susține, fără patimă, niște lucruri:

– percepția indusă publicului potrivit căreia evreii au fost principalele, cele mai numeroase, ba chiar singurele victime ale nazismului este un fals nociv care ocultează dispariția a milioane de ruși, polonezi, cehi, francezi, germani nevinovați și toate celelalte națiuni europene care au pierdut atîția oameni sub prigoana hitleristă;

– noțiunea de „genocid” aplicată de tribunalul de la Nürnberg realei tragedii evreiești din al doilea război mondial nu corespunde realității mai mult decît tragedia oricărei nații atacate de hitleriști. Garaudy afirmă că nu a găsit nici o dovadă convingătoare a funcționării așa-numitelor „camere de gazare”.

Nici nu era nevoie de asemenea complicații, arată Garaudy, întrucît oricum evreii mureau cu miile, alături de ceilalți deportați, din pricina foamei, frigului, epidemiilor.

Garaudy nu neagă nicidecum atrocitățile la care au fost supuși evreii de către naziști, *respinge doar caracterul ritual, sacrificial, atașat acestor crime*. Acțiunile lui Hitler au însemnat o crimă împotriva umanității, nu un pogrom, consideră Garaudy. Cifra împămîntenită cu privire la Auschwitz indica „6 milioane de evrei uciși”. Raportul sovietic pentru tribunalul de la Nürnberg a înlocuit-o cu „4 milioane”. În noiembrie 1990, Comitetul Internațional

pentru Auschwitz a decis, cu oarecare jenă, schimbarea plăcii comemorative – în loc de „4 milioane", „mai mult de 1 milion". „Nu e vorba de a face aritmetică macabră", scrie Garaudy, „un singur om ucis, evreu sau nu, înseamnă totul". Dar asemenea mistificări cifrice nu lovesc în nazism, dimpotrivă, *prin inevitabila lor demontare în timp pot induce generațiilor care vin ideea malignă că toate crimele hitleriste n-au fost ele așa de mari...*

– imaginea Holocaustului a fost profitabilă pentru toată lumea : pentru sioniștii evrei, care au putut iniția și accelera la maximum constituirea statului Israel, pentru americani, care făceau astfel uitate bombardamentele atomice de la Hiroșima și Nagasaki (300.000 de victime civile), pentru anglo-americanii care bombardaseră Dresda fără nici o noimă militară, ucigînd 200.000 de civili, pentru Stalin și Beria, care puseseră pe seama germanilor asasinarea la Katyn a miilor de militari polonezi. Nici Churchill, nici Truman, nici Stalin n-au fost trimiși pe banca criminalilor de război ! Este de un grotesc sumbru, consideră Garaudy, să vorbească despre genocid niște națiuni care au practicat exterminarea a 60 de milioane de indieni americani, a peste 100 de milioane de negri africani, uciși de negustorii de sclavi în căutare de pradă, și a milioanelor de ruși lichidați de propriul lor șef de stat. Hitler a avut de unde să se inspire ;

– conceptul de „selecție umană" a fost utilizat nu numai de Hitler (care plănuia deportarea tuturor evreilor în insula Madagascar sau în stepa rusă – ceea ce este, deja, monstruos), ci și de sioniștii evrei. Aceștia, arată Garaudy, au fost

dispuși la trocuri cinice cu naziștii, prin care numai evreii „utili”, tehnicieni, industriași, militari etc., erau salvați pentru a alcătui statul Israel „pe baze sănătoase”! (Ce să ne mai mirăm, deci, de lichidarea ulterioară, cu așezări cu tot, a țăranilor palestinieni!) Este esențială observația lui Garaudy că *sionismul politic evreiesc nu decurge nicidecum din credința iudaică pentru care autorul francez are respect, și chiar afecțiune, ci din naționalismele extremiste de tip european*;

– mitul de secol XX al Shoah-ului (Holocaust), alături de străvechile mituri ale iudaismului („pămîntul făgăduinței”, „poporul ales”, „puritatea sîngelui”) au dus la fondarea statului militar agresiv Israel, cum îl califică Garaudy prin prezentarea sîngeroasei sale istorii din ultimele decenii. Firește, observă Garaudy, totul în condițiile vărsării în Israel a nesfîrșite fluvii de bani din Germania și America. Lobby-ul sionist din SUA este descris ca atotputernic – „ministrul de externe israelian are mai multă influență asupra Congresului american decît asupra politicii din țara sa”. Nu mai puțin cel din Franța, din moment ce a putut determina ostracizarea unui intelectual ca Garaudy, pe baza așa-numitului „articol Gayssot”, după numele deputatului comunist care a propus în mai 1990 introducerea lui în legea presei din 1881: „*Vor fi pedepsiți* [...] *cei care vor fi contestat existența uneia sau mai multora dintre crimele contra umanității așa cum au fost ele definite de articolul 6 al Statutului Tribunalului militar internațional* (de la Nürnberg – n.n.) *anexat la acordul de la Londra din 8 august 1945*”. O stupiditate demnă de cel mai sumbru totalitarism – cum să emiți o

lege prin „circumstanțiere”, legînd-o de un moment și o viziune a istoriei care inevitabil se vor schimba în timp?! Cum să interzici aprofundarea prin cercetare științifică a adevărului asupra unui interval istoric etichetat prin „ucazuri”, de un tribunal de învingători, la puțină vreme după încheierea unui război distrugător pentru întreaga omenire?! Ceaușescu ar fi fost mîndru de această hotărîre a Marii Adunări Naționale din... Franța!

Roger Garaudy este un intelectual cu un anumit profil politic, vizibil de altfel în carte. Fost stalinist, antifascist, atașat amintirii Rezistenței, neagreînd dominația americană asupra Franței și nici unitarismul de tip Maastricht, profund nemulțumit de președintele Chirac pentru supunerea la G.A.T.T., pe care îl numește „diktatul american”. Antisionismul său este cît se poate de rațional – expediază cu dispreț la coș făcături de genul „Protocoalele înțelepților Sionului”, din care antisemiții citează de obicei cu nesaț. Evident, poți să nu fii de acord cîtuși de puțin cu unele din convingerile sale, care țin de un proces de gîndire tipic mai degrabă pentru activistul comunist din Europa de Est, dispus acum să se refugieze în naționalism. (De pildă, spune că nu este de acceptat că națiunea evreiască trebuia să aibă un stat al ei – de ce să nu aibă?! Pentru că astfel, spune Garaudy, a fost înlocuit Dumnezeul Israel cu Statul Israel. Da, și? S-au mai văzut în istorie cazuri de statalizare a unei credințe, fără ca asta să fie ceva a priori malign.) *Dar nici vorbă ca Roger Garaudy să fie antisemit*! Nu o dată, el își exprimă admirația pentru înalta valoare spirituală a poporului evreu, pentru forța și frumusețea credinței sale.

Atitudinea sa contestatară este *politică*, nu *rasistă*, nici *religioasă*. Cartea este ticsită cu citate și referințe, rod al unei îndelungate documentări, nici o afirmație nu este lăsată la voia întîmplării, iar concluziile sînt expuse metodic și cu calm, nu băgate pe gît cititorului.

În ultimă instanță, *Miturile fondatoare ale politicii israeliene* reprezintă un punct de vedere, o opțiune enunțată coerent, fără ură și părtinire, care se poate să conțină și neadevăruri. Reducerea la tăcere a lui Garaudy în mass-media *franceze*, nu prin contraargumente raționale, ci printr-o cenzură bolșevică în toată regula, nu poate fi o cinste pentru țara luminilor.

Istoria, mamă a adevărului

Primesc tocmai de la Harvard, de la Alina Mungiu, o carte de, să-i spunem, cu un termen din Asimov, psihoistorie – *România după '89 – istoria unei neînțelegeri*. N-am avut timp pînă în clipa de față decît s-o răsfoiesc, ceea ce nu poate înlocui, firește, lectura cu creionul în mînă, indicată în cazul unei lucrări cu alură științifică de felul eseului Alinei. Sînt multe pasajele în care e pomenit ziarul *Adevărul*. Le-am citit cu o uimire mai întîi amuzată, apoi îngîndurată. Să luăm un exemplu : „La sfîrșitul anului 1990, *Adevărul* era departe de a avea o situație înfloritoare și, ca și un alt cotidian bucureștean, *Tineretul liber*, a început să se îndepărteze tot mai mult de la linia puterii pentru a-și păstra publicul cititor, mai cu seamă cel al Capitalei, dar și al marilor orașe". E greu de imaginat o mai densă colecție de aiureli într-o singură frază ; fiecare cuvințel e la kilometri distanță de realitatea acelor zile, pe care se întîmplă s-o cunosc pînă la urzeală – *Adevărul* avea la sfîrșitul lui '90 o situație financiară bună e puțin spus (pe care o va pierde complet în privatizarea din '91), directorului de atunci, D. Novăceanu, i se cam rupea de publicul cititor, el avînd sarcini foarte precise, drept care, în esență, ziarul nu se îndepărta nicidecum de la linia puterii ; cu adevărat în pericol de a-și pierde publicul va fi *Adevărul* abia la jumătatea lui '91 (după debarcarea lui Novăceanu), tocmai

pentru că începea să se îndepărteze de la linia fesenistă, dragă majorității cititorilor săi etc., etc.

Dar nu asta este problema. Puțini sînt cei care rezistă tentației de a trata din auzite măcar un subiect, de sămînță, chiar cînd posibilitatea de a se informa e la îndemînă – așa că pînă aici am zîmbit. Pe gînduri am căzut din clipa în care am conștientizat schematismul, uscăciunea, geometrismul unor fraze care încearcă să descrie o realitate trecută. E prima dată cînd citesc despre un segment de istorie pe care l-am trăit îndeaproape și căruia îi știu resorturile pînă la amănunt. Ar trebui sute de pagini ca să redai complexitatea relațiilor politice și interumane din cadrul și din jurul entității *Adevărul* care au dus la evoluțiile înregistrate sec de istorie. Sigur că se pot identifica necesități și legități, dar și cantitatea de absurd, de umori, de hazard este imensă. Povestea *Adevărului* de pînă în martie ’91 este o piesă de teatru în toată regula, cu personaje bine conturate, cu intrigi, răsturnări spectaculoase de situație, travestiuri și demascări, conspirații și inspirații de ultimă clipă, colcăitoare povești de sex și ură, precum și un final teribil, de tragicomedie contemporană.

Și nici măcar această dramaturgie nu este adevărul. Adevărul e ascuns în lucruri cuantice, extrafine, imposibil de povestit, care mi-au rămas însă adînc întipărite în memorie : un schimb de priviri într-o dimineață, ruperea banderolei unui pachet de Rothmans, lumina unei anume seri, durerea din spatele ochilor, zăpada... Lucruri care vor muri odată cu mine.

Ce va rămîne – cartea Alinei și ale altora. Nu încetez a mă înfiora ori de cîte ori îmi amintesc

sintagma lui Cervantes „istoria, mamă a adevărului”, pusă într-o lumină orbitoare de Borges în „Pierre Menard, autorul lui Don Quijote” – singurul adevăr care ni se oferă e cel pe care-l naște istoria...

Americii i s-a urît cu binele

A merge în America e, astăzi, pentru orice român trecut de prima tinerețe, o călătorie în copilărie. Alături de puhoiul de lumină dînd năvală din URSS, tărîm al măreției fraterne și întîietății eroice în toate, trebuia să avem și un imperiu al răului, întins dincolo de Marea Tenebrelor, o zonă crepusculară străbătută de monstruoasele creaturi ale capitalismului. Ție-ți vorbesc, Americă ! la New York nu-s copaci și nu sînt ciori, doar negri în spînzurători, printre buildinguri mari, de piatră, stau buldogi grași pe bani și latră, călărind zgîrie-norii pe creasta lor nebună, strigoi yankei urlă la lună. Oricît de multe ai fi văzut și învățat în acești 8 ani de libertate, cînd armada de zgîrie-nori cafenii, argintii, roșcați se ivește brusc peste aripa Jumbo-Jet-ului în viraj, tot nu-ți poți stăpîni o tresărire...

Nu mă așteptam să dau în America peste exploatarea omului de către om, peste capitalistul buhăit și nemilos, morfolindu-și trabucul în colțul rînjetului, peste puterea banului înlocuind toate celelalte puteri în stat, peste umiliți și obidiți. Atîta minte am și eu în acest cap plin de cucuiele comunismului. Dar nici în ruptul zisului cap nu m-aș fi așteptat că voi fi silit să exclam, ca Marin Sorescu în burta chitului : totul e invers !

Economia americană merge în plin. Boom-ul ia pe toată lumea cu el, bogați și săraci. Șomajul e un concept de manual – în America de azi, numai cine n-are pur și simplu chef de muncă nu își poate

cîştiga onest un trai decent. Capacitatea de autorestructurare în regim de viteză a agregatului economic este formidabilă. Întreabă un american ce e aia reformă şi n-o să înţeleagă; *la ei reformă se face continuu, în fiecare zi, de cînd există America*. Cine stă, moare, e principiul fundamental al americanului cu ochii pe ceas.

Potrivit lui Marx, existenţa determină conştiinţa. Americanii trăiesc într-o ţară a belşugului, n-au probleme cu preţurile, cu pensiile, cu protecţia socială, cu asistenţa medicală, n-au nici una dintre problemele noastre presante. Ar trebui, prin urmare, să fie senini, raţionalişti, naturali, într-un cuvînt, nişte minţi sănătoase. Uite că nu sînt. Şi nu sînt în atît de multe şi buimăcitoare feluri încît tu, străinul călător, ajungi să te întrebi dacă eşti în toate minţile.

Să zicem că îi dau fiului meu două palme. Sau să zicem că nici măcar nu-i dau, dar nu vreau să-i satisfac cine ştie ce moft. Atunci, el se duce la ceea ce se cheamă Bureau for Child Abuse şi declară că l-am maltratat. Drept urmare, sînt arestat pe loc. Aţi citit bine, arestat, în toată regula, cu mandat şi cătuşe. După aceea începe ancheta şi poate dă Dumnezeu şi scap. Dar chiar şi atunci, imaginea mea ca profesor, avocat, ziarist, medic rămîne grav compromisă. Prima grijă a profesorilor, la şcoală, e cum să-i înveţe şi să-i încurajeze pe copii să-şi reclame părinţii. O distorsiune cu urmări incalculabile este introdusă astfel în relaţiile părinţi-copii. Aidoma unei dălţi, o astfel de prevedere legislativă poate sparge, ca pe nişte nuci, milioanele de celule familiale, ţesutul viu al oricărui stat şi, cu atît mai mult, al Statelor Unite ale Americii. Dacă îl cresc pe fiul meu în spiritul

credinței creștine, el nu are voie să se ducă cu Biblia la școală și să citească din ea pentru sine. Nu are voie să spună vreo rugăciune, nici măcar Tatăl Nostru, *ca să nu jignească pe cei de alte religii*. În Constituția Americii se spune că religia trebuie separată de stat. Acest *statement* își are cauza în faptul că mulți dintre emigranții care au populat America erau urmăriți pentru convingerile lor religioase. N-am reușit să înțeleg cum s-a ajuns de la această prevedere care garantează libertatea credinței, la interdicțiile uluitoare sus amintite.

Din vreme în vreme, printre copiii și adolescenții Americii metropolitane apar tot soiul de *mode*. Cum ar fi, de pildă, să vină înarmați cu pistoale la școală și să tragă în profesori și colegi. Cînd apar apoi pe ecranele televizoarelor, nu sînt cîtuși de puțin afectați. Par a avea satisfacția job-ului împlinit. Mai nou, teenagers fac copii. De ce? Așa e *moda*. Fete de 13-14 ani rămîn în mod deliberat însărcinate, dau naștere copilului, se joacă o vreme cu el, după care îl omoară din neglijență sau plictiseală. Nu ca la noi, din sărăcie, ci din amuzament: le plac păpușile vii. La televizor se duce o adevărată campanie de descurajare a nașterilor printre teenagers: unei perechi de 16 ani, ea și 14 ani, el, i se dă în grijă un dummy-child, un copil fals, din cauciuc și, la sfîrșitul unei zile, li se inventariază greșelile de îngrijire, filmate, care ar fi putut duce de zeci de ori la moartea unui copil în carne și oase.

Potrivit unor cunoscuți psihiatri americani, peste 50% din actuala generație de adolescenți a Americii sînt ceea ce se cheamă „emotionally disturbed".

Ce altceva poți să mai vezi la „News”, în „prime time”? Șeful îi spune unei subalterne „Ce țîțe ai!”, drept care subalterna îl dă în judecată. Și-l vedem în crucea telejurnalului pe avocatul respectivului șef, care argumentează foarte doct că n-a fost vorba de o hărțuire sexuală activă, ci doar de una contemplativă, cu nuanțe lirice. Slabă speranță, șeful o s-o pățească oricum. Pe urmă ne-o arată pe reclamantă – mărturisesc cu umilință și rușine că singura mea reacție mentală a fost „Mamă, ce țîțe are!”

Știți cum se zice acum la „negru” în America? Negrul ăla care atîrna în spînzurători în versurile lui Radu Boureanu? Se zice afro-american. Ba nu, ce troglodit sînt, așa se zicea pînă cu cîtăva vreme în urmă, pînă cînd au protestat asociațiile de luptă ale domnilor negri, că de ce „american” să fie întreg și „afro” prescurtat? Prin urmare, se zice, politically correct, *african-american*. Mai țineți minte decretul cu formulele de adresare al lui Ceaușescu? Sau grilele cu cuvinte interzise care apăreau la Radioteleviziunea Română înainte de ’89? Ei bine, la televiziunea americană n-ai voie să pronunți cuvîntul „black”. Deci, să fie limpede, nu e vorba de „nigger” sau „crow”, apelative insultătoare de pe vremuri, e vorba de termenul de dicționar pentru culoarea neagră. Tot ca pe vremea lui Ceaușescu, printre americanii neafricani circulă bancuri amare de genul: „Un copil, văzînd pentru prima dată două bivolițe, îi spune mamei: «Look, two black cows!», iar mama zice: «No, son, there are two african-american cows!»”

Pe africanii-americani, sau invers, îi întîlnești prin toate slujbele federale sau de stat prin care

nu se face mai nimic și se iau bani bunicei. De pildă, toate muzeele newyorkeze pe care le-am vizitat, și sînt cîteva, au pe post de paznici, casieri și îndrumători, în copleșitoare majoritate, niște namile negre care ard gazul cu un randament remarcabil. Iar cînd se întîmplă să-i întrebi ceva se uită la tine ca la o secreție albă și mestecă printre dinți, odată cu guma, niște cuvinte din care nu înțelegi mare lucru. La American Museum of Natural History mi-am scos legitimația internațională de jurnalist și i-am cerut gorilei (insulta de argou preferată a negrilor americani adresată albilor este „whonkey" – maimuță albă) intrare liberă sau măcar o reducere, cum mi s-a acordat peste tot în Europa. A mîrîit din înălțimea sutei de chile pe 1,90 m: „No discount. Full ticket!". Dacă nu-ți convine, șterge-o! O clipă mi-a trecut prin cap să-i șuier: „You damn' fuckin' nigger!" M-a oprit gîndul că niscai săptămînale de pe la noi ar fi mediatizat cu delicii incidentul, povestind despre ce-a făcut bestia rasistă Popescu în America.

Carevasăzică, o droaie de negri sînt ținuți prin sinecure bugetare ca să nu creeze tulburări de stradă – nici pe astea n-ai voie să le numești ca lumea „riot", ci „social unrest", neliniște socială. Între un negru și un alb este preferat în mod oficial și deliberat pe o funcție la stat negrul! – pentru că negrii au fost discriminați vreme de decenii. Fiapiștii PCR sînt răzbunați! Culmea-culmilor e că se fac în serie filme de „comandă socială" (da, chiar așa!) la Hollywood în care negrul bun, inteligent și drept, de meserie avocat sau asistent social sau doctor, apare mereu ca un fel de secretar de partid de la județ și-l lămurește pe albul turbulent să nu-și mai bată nevasta.

Stalinismul acestor „reglementări” legate de negri poate fi depășit doar de cele privindu-i pe evrei. Ferească Dumnezeu să exprimi, de pildă, o părere critică vizavi de nu știu ce producțiune a unui evreu – ești calificat îndată drept antisemit și puternicul lobby evreiesc se năpustește concertat asupra ta. Ca să nu mai vorbim de vreo nedumerire, cît de mică, formulată în legătură cu Holocaustul – cazul Garaudy, petrecut în Franța, e o copilărie pe lîngă represiunea mediatică și instituțională care se exercită asupra vreunui astfel de „eretic” în Statele Unite.

Asistența medicală pentru tot soiul de gunoaie umane este extraordinară. Boschetari, cărora asistentele nu le scot ciorapii și încălțările din picioare ca să nu se ducă și pielea, sînt internați, spălați, îngrijiți competent și pe urmă li se dă drumul în stradă, ca s-o ia de la început.

Homosexualii și lesbienele sînt cu milioanele. Ei spun că atîția au fost dintotdeauna, dar că nu s-a știut de ei, fiindcă trăiau în ilegalitate. În saloanele spitalelor newyorkeze sînt aduse turme de tineri superbi, cu hemoragie internă și anusul făcut ferfeniță – poți să bagi pumnul, spun asistentele. De altfel, o metodă de satisfacere între homosexuali se cheamă chiar „fisting” și constă în introducerea pumnului în rect și rotirea lui cu apăsarea prostatei. O alta, „shrewing” – introducerea în același loc a unui șoarece de cîmp legat cu o sfoară de coadă. Cei mai mulți sînt mîncați de SIDA pînă la măduvă – întrebați ce-ar face dacă ar mai putea trăi odată, răspund că tot asta. Femeile vin cu tot felul de inele de metal înfipte în labii, tăiate cu lama de ras, înțepate cu ace de seringă...

După cum se vede, situația cea mai încordată o are în SUA, în clipa de față, o persoană care este alb, bărbat, creștin, heterosexual. La fiecare pas, el poate fi dat în judecată de copiii săi, de negri, de femei, de evrei și de cui îi mai trece prin cap.

Ceea ce se practică acum în SUA pe plan social este un soi de „comunism" cu ciudate reflexe familiare celor care au trăit în anii '50 în Est. În America am înțeles un lucru important : interesul disproporționat al occidentalilor pentru diverse categorii de marginali din România, handicapați, copii ai străzii etc., *nu e rezultatul unei porniri în a ne denigra țara, prezentînd doar „aspecte negative", ci aplicarea asupra României a unui mecanism de gîndire pe cît de șui, pe atît de influent în chiar țara de unde vine occidentalul respectiv*.

Este evident că o astfel de protecție socială a diverselor categorii „defavorizate" nu poate funcționa decît în actuala situație de „boom" economic – apariția unei recesiuni poate spulbera totul, inducînd tensiuni sociale mai acute decît cele care se încearcă a fi evitate. Însăși stabilitatea federației Statelor Unite ar putea fi afectată, într-un proces similar celui care a dus la războiul de secesiune.

Și atunci, nu-ți rămîne decît să te întrebi : *cine a cîștigat, de fapt, războiul rece*? America, cea care se împotmolește în acest democratism „comunist" împins pînă la absurd, pînă la transformarea în contrariul său – terorizarea majorității de către minorități –, sau Rusia, unde se construiește acum pe căi dure, fără nici un scrupul legat de drepturile nu știu cărei categorii, cel mai feroce „capitalism" imperial ?

Condamnarea lui Descartes

Un tribunal din Paris, Franța, l-a condamnat pe scriitorul Roger Garaudy, 84 de ani, la o amendă penală de 120.000 FF pentru „punerea la îndoială a Holocaustului”. Acest fapt s-a consumat în țara care l-a dat lumii pe René Descartes, cel care atribuia *îndoielii* rolul de principiu ontologic și demonstrator al divinității: *dubito ergo cogit. Cogito ergo sum. Ergo Deo* (cel care m-a creat) *est*. Pe pămîntul rațiunii și măsurii, al deducției și extrapolării, în limba cea mai geometrizată a lumii, a fost pronunțată excomunicarea îndoielii ca instrument al gîndirii. A quoi bon avoir quitté Coasta Boacii? îți vine să cioránești melancolic; la ce bun să te mai duci la Paris, dacă după fecundele revoluții matematice ale unor Galois, Lagrange sau Poincaré, după logica biohazardului, întemeiată de Monod și Jacob, după Ecole des Annales, structuralism, Barthes și ’68, un tribunal parizian aruncă totul cu sute de ani înapoi, la nivelul lui „Crede și nu cerceta”?

Am scris despre cartea pentru care este condamnat Garaudy – *Miturile fondatoare ale politicii israeliene*. O carte coerentă, rațională, lipsită de patimă, cu care poți sau nu să fii de acord. *În nici un caz o carte antisemită*. Înainte de a fi condamnabil din multe alte puncte de vedere, *rasismul este invalidat de disciplina gîndirii*. Pentru un raționalist, valoarea de adevăr a

unei propoziții nu se schimbă în funcție de culoarea pielii sau forma nasului celui care a rostit-o. Firește, au existat și există inși ca acel ofițer german din „Lista lui Schindler” care, după ce o ascultă pe o tînără deportată evreică, arhitectă de meserie, cum contrazice cu însuflețire planurile de construcție prezentate de inginerii lagărului, spune gînditor: „Faceți cum zice ea. Are dreptate. Împușcați-o.” Roger Garaudy nu e unul dintre aceștia. Niciunde în paginile cărții sale nu apare ura sau desconsiderarea față de poporul evreu. El nu neagă nicidecum suferințele și pierderile uriașe de vieți omenești îndurate de evrei în al doilea război mondial. Ca om esențialmente de stînga, nu este și nu poate fi un apărător al nazismului. Ceea ce-i stîrnește îndoiala și reacția adversă este manipularea simbolurilor Shoah-ului (cuptorul, camera de gazare), în scopuri politice agresive, de către extremiștii din actualul aparat politico-militar al statului israelian. Garaudy respinge – argumentat – victimizarea excesivă, propagandistică, a evreilor prin comparație cu națiuni europene care au suferit pierderi egale, dacă nu chiar mai mari. I se reproșează părtinirea, pe motiv că s-a convertit la Islam, comițîndu-se astfel exact infracțiunea logică a condiționării adevărului de suportul său biologic, pe care o defineam mai sus, în cazul rasismului, și pe care Ralea a sintetizat-o în celebra exclamație: „La urma urmei, nu stau de vorbă cu o tuberculoasă!” Ca să nu mai vorbim de faptul că, gînditor religios profund, Garaudy exprimă un atașament deosebit pentru rădăcinile abrahamice ale celor două mari religii, iudaismul și islamismul.

Istoria cunoaște nenumărate exemple de rescriere – trecutul omenirii este, paradoxal, la fel de fluid ca viitorul. Printre istorici este răspîndită acuza de *whigism*, referire la năravul unor istorici englezi de la începutul sec. XIX de a rescrie evenimentele importante din istoria Angliei ca dovezi de activism benefic al mărețului partid whig... Avem și noi whigismele noastre – am uitat oare ce scria pînă mai ieri în cărțile de istorie cu privire la 23 august 1944? *Ce altceva decît anularea fundamentelor științei istoriei poate însemna o lege care interzice supunerea unui eveniment sau unei perioade îndoielii metodologice?*

Garaudy nu insultă, nu calomniază, nu disprețuiește – își îngăduie doar să se îndoiască. Poate că greșește – greșeala este și ea o noțiune indispensabilă caracterizării procesului gîndirii. Prin urmare, unui asemenea demers nu i se poate răspunde decît cu contraargumente – cu documente, cu filme, cu mărturii. Nu cu interzicere și condamnare. Procedee de altfel cu totul ineficiente, ba chiar producătoare de efecte inverse – la Tîrgul de carte de la Cairo, cartea lui Garaudy se vinde în neștire.

Ce trist, ce teribil de trist că tocmai Parisul, orașul luminilor minților omenești, n-a pătruns încă sensurile propoziției neamțului Martin Heidegger: *„Das Wesen der Wahreit ist die Freiheit” – esența adevărului este libertatea!...*

Forrest Park – film și cinematograf

În „Jurassic Park”, Steven Spielberg se folosește de computere pentru a recrea un trecut fabulos al vieții pe Pămînt. Vraja dinozaurilor vii, zei-monștri ai copilăriei noastre, călăuze pe drumul care duce departe de sex și moarte, ține loc de scenariu, de dialoguri, de actori, de film chiar, în sensul pe care l-a avut acest cuvînt după Georges Méliès. O sută de ani petrecuți în întuneric, în singurătatea colectivă din fața pînzei sînt anulați dintr-un condei – rămîne fascinația pură a locomotivei venind de pe perete. Tyrannosaurus Rex este trenul intrînd în gara La Ciotat. Mergînd pe acest drum, *mergem la cinematograf, dar nu ne mai ducem la film*. E un drum cu camioane gigant, cu benzinării părăsite, cu farfurii zburătoare, dar fără oameni. Nici măcar un schilod, un lepros, de sămînță. Omul este izgonit și pe această cale din centrul lumii, acolo unde, acum o jumătate de mileniu, l-a pus Renașterea.

Operația e dureroasă și nu lipsită de convulsii. Una dintre ele: „Forrest Gump”. Zemeckis este și el un împătimit al computerului, numai că îl folosește nu pentru a aduce în real fantasme științifice, dar pentru a fabrica realitate. În „Jurrasic Park”, paleontologul privește, în momentul filmării, cerul albastru al unei insule din Pacific. Prin procesarea imaginii pe computer se inserează pe cer un imens Brachyosaurus. În „Forrest Gump”,

John Fitzgerald Kennedy dă mîna cu aerul unde istoria contemporană consemnează că s-a găsit o femeie. Computerul îl așează în spațiul gol pe Forrest Gump și îi potrivește mîna în mîna președintelui, producînd astfel, pe cale artificială, gestul definitoriu pentru înțelegere și pace al umanității. Întreaga ființă a lui Forrest Gump este un protest tăcut, o răzvrătire zîmbitoare împotriva miliardelor de operații pe secundă, a biților, pixelilor, kilohertzilor. El îndrăznește să rîdă, cu hardware-ul său umed și încet, de computerul cu nume de fruct și să arunce în oceanul înghețat al megaocteților de memorii semiconductoare amintirile scălîmbe și strident colorate ale copilăriei sale.

Și chiar dacă nu va salva omenirea, Forrest Gump ne mai îngăduie, în pragul veacului doi al cinematografului, să ne ducem la film.

O Românie caracaleană

Am reținut din ultima carte, zisă roman, a lui Mircea Cărtărescu cîteva rînduri: „Cui îi păsa de UTC, de televizor sau de ziare? Cine făcea cel mai mic efort să înțeleagă lumea în care trăia? Magnetofonul, ceaiurile, discurile jerpelite, revistele porno erau realitatea. Unde era suferința?” Ele ar putea figura ca motto pentru acest „E pericoloso sporgersi” filmat la Caracal de Nae Caranfil și ajuns în fine pe ecranele românești după ce s-a plimbat pe vreo trei continente și a luat cîteva premii. Din cînd în cînd, în cinematografia română, ca, pesemne, în oricare alta, se produce o venire în fire, o dezmeticire. Ea apare după lungi perioade de bezmeticire, în care cineaștii se izbesc ca niște muște amețite de geamurile murdare fabricate de ei înșiși. Filmul de valoare nu este interzis acestor perioade, dar, cînd apare, este cumva năclăit de context, ca o piatră prețioasă în mîl. Cel mai tare se simte mîlul în reacțiile criticii, care refuză să trateze excepționalitatea ca atare, străduindu-se s-o afilieze zumzetului politic la modă. În gălăgia generală, o voce, de obicei a unui regizor de 30 și ceva de ani, spune deodată: „Alo, domnilor, de fapt, despre ce naiba vorbim noi aici?”

Tînărul Nae (33 de ani) se înscrie la cuvînt după Lucian Pintilie cu „Reconstituirea”, în 1970, și Mircea Daneliuc cu „Probă de microfon”, în 1981, pentru a rosti, încă din 1993, acest necesar: „Despre ce vorbim?”

Despre o Românie a anilor ’80 plină de torționari electronizați, ieșind din catacombe să hărțuiască cetățenii, despre grupuri de rezistență în munți conduse, eventual, de Nicolae Manolescu, Octavian Paler sau Gabriel Liiceanu, despre pactul cu Satana, semnat cu hemoglobină, într-un decor baroc? „Hai să-nnebunești!” cîrîie un personaj din film la auzul unor „texte” asemănătoare, dar de semn opus.

România caracaleană a lui Caranfil, un fel de fiică miserupistă a celei caragialene, sugerează o constatare mai de bun simț: în anii ’80, la noi era – în lipsă de altceva – mai mult timp pentru dragoste decît acum. Era pe-atunci o cotîrceală națională pe cinste, o, ce ploaie și ce vînt! Acum sîntem ocupați să ne împatronăm, să ne managim, să facem politică, afaceri, bani. După excitația video la liber, s-a dus amorul, a rămas violul. Iar Satana tinerilor de-acum 10 ani era un fel de Aghiuță, adică tot un drac, dar mai vesel.

Umorul țîșnește din scenele și dialogurile imaginate de Nae Caranfil ca un șuvoi cald și binefăcător. Rîzi cu lacrimi, sănătos, neintelectual. (Subtitrarea în franceză nu face decît să pună în evidență pierderile uriașe suferite de film prin traducere – cum să transpui într-o limbă de circulație ziceri quintesențiale pentru decenii din viața poporului român ca: „Fii cu ochii pe ea ca pe butelie!”?) Dacă ții cu tot dinadinsul, îi poți regăsi în acest rîs pe Truffaut, Menzel sau Kachyna, dar nu sub formă de firoscoase citate postmoderne, ci chiar alături de inima regizorului. Ceea ce nu înseamnă că nu avem de-a face cu o operă intens elaborată, prin jocul perspectivelor narative,

acest „Terțet din Caracal" – liceana, actorul, soldatul – amintind de „Cvartetul din Alexandria" al lui Durell, mai degrabă decît de liniarul „Rashomon".

O singură dată rîsul îngheață, dar e de-ajuns : cînd actorul Jean (Valentin Teodosiu) urlă în goana trenului, desfigurat de ură, la soția prietenului său, care nu vrusese să-i cedeze : „Bărbat-to spune bancuri politice pe scenă, tu ai relații cu străinii, o să vă torn pe-amîndoi de nu vă vedeți !..." Aici se văd coarnele diavolului cel mare, clocind în fiecare dintre noi, mai solzos și mai negru decît toate Securitățile și polițiile.

Aceasta e țara în care, peste cîțiva ani mai tîrziu, va fi „izbucnit" Revoluția. Dincolo de rîsete, acest film induce un adevăr crunt, care mă umple de durere : Revoluția din '89 a fost un accident, o paranteză în istoria noastră, o boală scurtă și violentă, provocată. Starea de revoluție nu reprezintă acest popor – de-ajuns să ne uităm acum în jur ca să avem confirmarea deplină.

A fost o vreme, a fost o viață, n-am fost eroi, dar e tinerețea noastră, spune melancolic muzica scrisă tot de Nae Caranfil (!) împreună cu Anton Șuteu, într-un tango perfect cu imaginea semnată apăsat de Cristian Comeagă. Ca la toți regizorii de primă mînă, nu numai actorii principali joacă bine (Marius Stănescu chiar excelent), ci și cei din planul doi, unde, de altfel, se întîmplă o grămadă de lucruri. Regizorul însuși este un bun actor, așa cum a dovedit-o în finalul premierei de vineri seară, pe scena cinematografului Scala, cînd s-a autoregizat într-un happening reușit : convorbire prin telemobil cu Nathalie Bonifay, actrița

principală, aflată în Franța, de unde s-a adresat publicului, emoţionată, în românește.

Un singur lucru ar putea fi „pericoloso" pentru cariera acestui „auteur" autentic: să creadă că siguranța de sine, de care nu duce lipsă, trebuie să se sprijine pe extirparea îndoielilor.

Un Pintilie de neuitat

Mi se părea că sînt o persoană ferită de un anume fel de ezitări, întrucît nu scriu decît ceea ce gîndesc și cred. Totuși, iată că dl. Lucian Pintilie mă pune la grea încercare cu această a sa „Vară de neuitat", ecranizare a „Salatei" lui Petru Dumitriu. Filmul are deja, după părerea mea, un orizont de așteptare nu prea fericit în România, generat de discuțiile, în absența „obiectului muncii", asupra prezenței lui la Cannes '94 („N-a luat, domne, nici un premiu!", „La Cannes și selecționarea e prețioasă"). Îmi îngădui deci să prevăd tipurile de reacție la nivelul cronicarilor precum și al diverselor tabere culturalo-politice:

1. „V-am spus noi că monarhistul ăsta fandosit și antiromân n-o să facă nici o brînză". 2. „La zenitul carierei sale, marele Pintilie se apleacă cu gravitate asupra unei răni istorice a acestor meleaguri, intoleranță, tragedie antică, jocul actorilor, imagini picturale, interetnic, Bosnia, Transilvania" etcaetera, etcaetera. Ambele, la fel de periculoase. Prima pentru că urmărește să-l desființeze pe marele creator care a fost și rămîne Lucian Pintilie. A doua pentru că îi poate da iluzia că a făcut bine ce-a făcut.

Sigur că se pot spune destule lucruri bune despre acest film. Cadrele sînt savant alcătuite, unele imagini sînt memorabile plastic: bulgăroaicele cu broboade negre, profilate pe deal ca o

emblemă a tragismului tracic, calul rozînd stănoaga în vreme ce căpitanul Dumitriu își bagă țeava pistolului în gură, nevasta căpitanului tolănindu-se goală lîngă baia de lemn din ogradă – de altfel, Kristin Scott Thomas joacă excelent, dominînd distribuția. Mai e și o scurtă apariție a lui George Constantin, care n-avea cum să nu fie memorabilă. *În rest însă, eu n-am reușit să văd altceva pe ecran decît pe regizor*. Nici o clipă înlănțuirea imaginilor nu m-a luat cu ea ca să mă ducă pe acel tărîm al trăirii mai intense decît viața și uitării de sine, care este singura țintă a artei cinematografice. Ritmul viu al „Balanței" e mort. Am trăit tot timpul cu teama că aparatul se va mișca un milimetru afară din cadru și-l vom vedea pe Lucian Pintilie cum dă indicații. Nimic nu se întîmplă în acest film pentru că *se întîmplă* și atît. Totul slujește unei demonstrații : curva unguroaică e neapărat comunistă de-a lui Bela Kun, roșiile sînt fleșcăite, căpitanul Dumitriu e „neamț" și cinstit (Claudiu Bleonț face unul din cele mai lipsite de relief roluri ale carierei sale), ofițerii din subordine, care vor să-i ia locul, sînt cruzi și lipsiți de scrupule, gîndacul în salată simbolizează, nu-i așa, crima, piatra care crapă oglinda venețiană e de fapt glonț ș.c.l. E plin de puști cehoviene peste tot, care musai să tragă la un moment dat. Pînă și un animal care traversează ecranul, așa, în dorul lelii, nu poate să fie, desigur, decît un șarpe. *Regizorul Pintilie nu vrea să se lase uitat nici o clipă*. Urmărim, de fapt, o ilustrare în imagini a unui soi de eseu-discurs al domniei sale, pe temele datoriei, omeniei, relațiilor interetnice, omului sub vremi. Or, continui să cred, și Lucian Pintilie nu

poate să nu fie de aceeași părere, că *stratul prim și indispensabil de receptare a unui film este acela care nu se adresează gîndirii, ci simțirii*. Rîsului, plînsului, emoției. Un ofițer român refuză, cu prețul carierei, să ucidă niște oameni nevinovați. Dacă acest lucru simplu ar fi reușit regizorul să ni-l apropie de suflet, dincolo de sensuri, simboluri și planuri superioare, abia atunci ar fi fost deschisă calea și pentru sensuri, simboluri și planuri superioare. De Apostol Bologa, personaj-pereche al căpitanului Dumitriu, aflat într-o situație comparabilă, mă doare și acum sufletul cînd îmi amintesc cum se pregătea să moară în „Pădurea Spînzuraților" a lui Ciulei...

De asemenea mi-e greu să nu fac comparația cu recent intratul pe ecranele românești „E pericoloso sporgersi". Acolo Nae Caranfil nu se sforțează să demonstreze nimic, nu *spune* nimic, pare că lasă lucrurile să curgă, sărutul e sărut și palma e palmă, tresari la ambele și abia după aceea vin analiza, radiografia, valorizarea intelectuală. Și, paradoxal, deși Caranfil nu face nici un efort să-și universalizeze filmul – argoul, personajele, situațiile sînt românești pînă la intraductibil – reușește o deschidere spre internațional mai mare decît Pintilie în epurata, geometrica și multilingva sa „Vară de neuitat".

Așa cum se știe, fără ajutorul lui Lucian Pintilie probabil că remarcabilul film al lui Nae Caranfil ar mai fi zăcut cine știe cît în capul încă tînărului regizor. N-am nici o îndoială că anvergura artistică a domnului Pintilie îl va ajuta să accepte adevărul ultim al condiției de bătrîn (?) maestru: dacă nu ești convins că într-o zi va trebui să înveți de la un discipol, atunci nu ești cu adevărat maestru.

Privirea „aristocrată”

Într-un interviu acordat cu cîteva zile în urmă unei gazete de perete, dl. Lucian Pintilie construiește cu privire la „O vară de neuitat” următorul sofism „de întîmpinare” : „*Părerea mea este că acest film reprezintă un act de curaj mai mare, decît, de exemplu, «Reconstituirea» sau «Revizorul». Pentru că, în vremurile de atunci, cel care încerca un gest de revoltă – culturală – avea de partea sa majoritatea. Unanimitatea chiar.* [...] *Acum, nimeni nu trebuie să-și țină gura și fiecare poate ataca tot ceea ce nu-i place în acest film. De aceea spun că, în ziua de astăzi, «O vară de neuitat» trebuie să dezlănțuie controverse mai puternice decît cele iscate de filmele anterioare*”. Dincolo de rîsul într-un dinte, pe care ți-l pot stîrni astfel de „fente” preventive, se află tristețea. Și cînd mai citești și ce zice același Pintilie în publicația de aleasă ținută culturală „Expres Magazin” : „[...] *Bănuiesc că filmul va avea succes, ceea ce nu înseamnă și unanimitate. Mi-aș dori mai mult ca niciodată ca filmul acesta să aibă unanimitate, pentru că asta ar însemna un alt nivel al conștiinței, pe care nu cred că-l avem deocamdată. Dacă ar fi, aș fi foarte mîndru ca român*” ! Carevasăzică, dacă cineva considera că „O vară...” nu face gaură în cer, n-are nivel. Dacă filmul va fi apreciat în unanimitate de către români, asta e o dovadă-beton că această etnie are o conștiință înaintată, iar dl. Pintilie poate fi mîndru, ca de niște elevi silitori. Dacă nu, nu.

Acestea fiind zise, știind deci ce-mi asum, mai zic o dată, și acum apăsat: „O vară de neuitat” e un film de uitat. Îl reprezintă nu atît pe Lucian Pintilie artistul, cît niște obsesii ale lui Pintilie-omul. În filmografia d-sale se pot distinge două tipuri de privire, net separate: privirea „dinăuntru” și privirea „aristocrată”. De cîte ori se află „înăuntru”, printre personajele sale, pe care le „simte” și le înconjoară cu o tandrețe crudă, dar extrem de atașantă pentru spectator, Pintilie realizează filme extraordinare: „Balanța”, „Reconstituirea” și acel minunat „Duminică la ora 6”, astăzi uitat de toți, că-i film cu comuniști. Alteori însă, regizorul alege alt punct de vedere, așezîndu-se deasupra și înaintea personajelor, ochiul său cinematografic privind parcă peste umăr, rece, „deștept”, livresc de multe ori, artificial întotdeauna și străduindu-se să fabrice, indiferent de subiect, un aer de „noblesse” distantă, viscontiană. Iată cît de inteligent, sensibil și cultivat sînt eu, Lucian Pintilie, și nu iat-o pe această femeie căreia i-a murit bărbatul sau pe acest bărbat care rîde gros, par să spună cu fiecare fotogramă „De ce trag clopotele, Mitică?”, „Salonul nr. 6” sau „O vară de neuitat”.

„Sînt oameni care îl acceptă numai pe acel Pintilie din «Reconstituirea» sau «Mitică». Bășcălios și argotic. Îmi pare rău, dar le pot spune că mai există și un altul, care se manifestă cînd vrea el și vede lucrurile în altă perspectivă. Asta e!”, mai zice dl. Pintilie în aceeași gazetă de perete. O fi, numai că acest din urmă Pintilie, „aristocratul” (nici o legătură cu bășcălia și argoul, elemente neesențiale) care, firește, are și el dreptul să trăiască și să se exprime, nu e un mare regizor...

Lasă-ne în durerea noastră, domnule Pintilie!

Occidentul a inventat sentimentul mecanic al ființei. Banda rulantă, simbolul clasic al muncitorului-robot, este născocirea lui Henry Ford, nu rodul meditațiilor lui Marx sau Lenin. Ea a fost preluată de sistemul sovietic și transformată în cu totul altceva. Ford avusese nevoie de bandă ca să mărească productivitatea muncii, ca să ridice calitatea pieselor, ca să cîștige, în fine, mai mulți bani. Scopul fiind maximizarea profitului, Occidentul a renunțat fără regrete la industrialism atunci cînd tehnologia computerizată și-a dovedit rentabilitatea mult superioară. Estul comunist a opus în schimb o rezistență îndîrjită schimbărilor ducînd spre postindustrialism și societatea informațională. Și asta pentru că sensul final al pulsației neîncetate a coloșilor alcătuiți din pistoane, biele, roți dințate, pompe, bolțuri, came, șuruburi era, în comunism, *nu profitul, nu producerea optimă a vreunui fel de piese, ci nașterea unui anumit tip uman*. Niciodată desprins de placenta sa metalică, de care îl va lega toată viața un cablu de tracțiune, acoperit de mîzga uleiurilor, vaselinelor și lichidelor de răcire, educat în spiritul unei adevărate mistici a mașinii-vii, acest făt al „timpurilor noi” făcea posibilă perpetuarea giganticei plăsmuiri împotriva naturii care a fost totalitarismul roșu. Nu Securitatea era apărătorul ei cel mai de temut, ci această masă oarbă de sclavi convinși că vor pieri dacă li se ia

mizeria metalică, fumegîndă și păguboasă în care muncesc și trăiesc. S-a spus că Ceaușescu a dat dovadă de amatorism și incompetență în politica economică. Fals : oricine trebuie apreciat în relație cu scopul pe care și-l propune. *Or, scopul lui Ceaușescu nu era optimizarea economiei, ci menținerea cu orice preț a unei ponderi sociale ridicate a proletariatului industrial, care să-i permită lui rămînerea la putere.*

Acestea sînt rădăcinile ideii care stă la baza povestirii lui Răzvan Popescu, după care Lucian Pintilie i-a cerut să facă un scenariu. Rezultatul : un film numit plat și neinspirat „Prea tîrziu”. Trama în care Răzvan Popescu încarnează ideea de mai sus este interesantă și neliniștitoare : un om, aparținînd bastionului celui mai înaintat al sinistrei munci în zadar din România ultimelor decenii, un miner, intră în subteran și nu mai vrea să iasă de acolo. Abrutizarea programată de cugetătorii Comitetului Central își atinge idealul : omul coboară în subom, redus la preocuparea de a-i da în cap semenului ca să-i ia hrana.

Urmărirea sobră și concentrată a progresiei acestei trame în spațiul sufocant al minei și împrejurimilor ei ar fi putut da naștere unui film extraordinar. Intervine însă regizorul, Lucian Pintilie, altoit și pe post de coscenarist. Contribuția sa principală la arhitectura acestui film a fost rezumată în șoaptă de o cetățeancă aflată pe rîndul din fața mea : „N-am văzut în viața mea atîtea...” urmează numele popular al organului sexual masculin la plural.

Într-adevăr, dl. Pintilie pare preocupat, prin prezentarea în plan american a unui număr

impresionant de fese bărbătești și penisuri, să mai însenineze oleacă fețele homosexualilor de pe la noi, puternic stresați de către Parlament. Pe lîngă acest demers umanitar, de pe peliculă se revarsă un șuvoi de trivialități greu de suportat : topografa Alina se spală pe ciuci într-un lighean, după consumarea unui act sexual, mațele revărsate ale minerului strivit sînt prezentate musai în prim-plan, cu o lumînare înfiptă în ele, cuvintele f..., p... și p... revin din trei în trei minute în gura personajelor, din cînd în cînd mai urinează cîte cineva, ba chiar se și bășește. Sînt departe de a fi un purist și deci nu consider că obscenul, trivialul, scabrosul nu pot fi folosite la crearea unei opere de artă. Cu condiția, esențială, ca ele să aibă o noimă, să fie imperios cerute de logica artistică a ceea ce se întîmplă pe ecran. La marii regizori, un trup gol e introdus în așa fel în imagine încît numai la pornografie nu te duce gîndul. Dl. Pintilie a încetat să mai aparțină acestei categorii. Toate, dar absolut toate scîrboșeniile din „Prea tîrziu" sînt nejustificate, stridente, puse alandala, fără să facă priză cu un corpus narativ și așa debil. Aidoma unei tîrfe ieșite de pe afiș, dl. Pintilie e dispus să-și dea jos chiloții în public, doar-doar o mai atrage atenția cuiva. Obsedat și la bătrînețe de geniul întunecat al lui von Stroheim, pe care n-are cum să-l atingă, dl. Pintilie uită lecția fundamentală a lui Griffith : în cinema, o umbră fugară pe un chip omenesc, un gest frînt la jumătate pot induce mai multă scîrbă tristă decît nu știu cîte cururi și mațe filmate în detaliu.

Asta la nivelul percepției vizuale primare. La nivelul story-ului, aiureala ia proporții buimăcitoare.

Clișeele occidentaliste (întreg personajul procurorului, jucat cu onestitate de Răzvan Vasilescu, pare decupat dintr-un film american prost) se mixează cu neverosimilități hilare (directorul exploatării miniere, presat psihic, mă-nțelegi, de ce va zice opinia publică, scoate un pistol baban și, cu gesturi de Sergiu Nicolaescu, îl pune lîngă ultimul pahar de whisky. De ce îl deranja faptul că subomul ucigaș va fi scos din mină, nu se înțelege neam), aluzii religioase ridicole (din mină ies vaci, se pronunță cuvîntul iesle, subomul e costumat aidoma lui Hristos înainte de răstignire) și un final ca pentru aurolacii care, firește, nu lipsesc nici ei : deși galeria în care se află procurorul și subomul explodează cu o flacără de parcă ar fi sărit în aer rafinăria de la Teleajen, procurorul scapă și pleacă cu fata în Germania !

Toate aceste gablonțuri pe celuloid sînt asezonate cu niște discursuri intelectualiste ale procurorului și directorului, scăpați parcă de la un curs de sociologie dintr-o universitate particulară neautorizată. Comparația cu „Iacob", capodopera lui Mircea Daneliuc, un film făcut în plină dictatură, cu aproape aceiași actori, tot în universul mineresc, este zdrobitoare pentru „Prea tîrziu" – în „Iacob" e doar Povestea, nici un discurs, nimic despre Securitate sau Ceaușescu, dar ce teribile reverberații stîrnește în tine !

Ca să fie sigur că-și vinde marfa, dl. Pintilie trage tare niște bidinele cu președintele Iliescu și mineriada, subiect „garantat" („Dacă vine opoziția la putere, îl execută, și cu proces, nu ca pe ălălalt"), ceea ce nu dovedește decît că „parizianul" Pintilie habar n-are care e starea de spirit a electoratului

din România – președintele va trebui să răspundă acum pentru situația în care se află România după ultimii lui 4 ani de mandat, mineriada e o amintire neagră, dar fără pondere electorală. Filmul va fi foarte apreciat, probabil, de „opozanții" care tîrguiesc în Amzei și ies să-și plimbe cîinele seara pe Kiseleff.

Dacă precedenta creație a d-lui Pintilie, „O vară de neuitat", m-a lăsat pur și simplu rece, în fața acestui „Prea tîrziu" nu mă pot opri să nu exclam cu jale : „Du-te, dom' Pintilie, că te-așteaptă la Paris, și lasă-ne pe noi în durerea noastră !"

Un gablonț lucrat cu laserul

Introducerea sau, mai degrabă, mizanplasul l-a făcut dl. Gabriel Liiceanu. D-sa văzuse filmul la Paris, așa că a putut să ne prevină cu un facies sumbru și un glas ca din beci că urmează „o tragedie ecorșantă”. Mînca-ți-aș!, am șoptit în bietul meu sine tulburat, în vreme ce dl. Liiceanu îi dădea înainte cu alte chestii, la fel de jupuitoare: chinuri, limite, metafizică, angoasă, România și iar tragedia.

După jumătate din „Asfalt tango”-ul lui Nae Caranfil, am descoperit cu o jenă infinită că, oricît m-aș fi opintit, nu eram în stare să mă cutremur corespunzător. Ba dimpotrivă, rîdeam ca un nesimțit. Și nu eram singurul. Dacă dl. Liiceanu ar fi fost în sală, m-aș fi bătut cu mîna peste gură și i-aș fi cerut scuze: „Nație de oameni neserioși, dom’ Liiceanu, nu știe să-și asculte filosofii”.

Eu, ca eu, dar mai trist pentru teoreticianul limitei e că, am ferma convingere, Nae Caranfil însuși a rîs mînzește ascultîndu-i predoslovia. În spatele posturii adoptate de dl. Liiceanu se întinde o jumătate de secol de cinematografie românească malformată. Ani de-a rîndul, sub presiunea dictaturii, filmul românesc nu a oferit decît o mare masă de idioțenii patente, înțepată ici și colo de cîte-o capodoperă. „Moara cu noroc”, „Pădurea spînzuraților”, „Reconstituirea”, „Iacob” sînt vîrfuri în deșert, construite pe opere literare garantate.

Înainte de ’89, ratarea unui film la noi se făcea în două feluri: fie regizorul ecraniza cu entuziasm directivele Secției de Propagandă, fie se refugia într-o pădure de simboale chisnovate, se scremea parabolic, „bătea-n ciocoi”, cu speranța că se vor găsi destui care să zică „e scris adînc”. După ’89 e, carevasăzică, invers, ca-n bancul cu exploatarea în capitalism a omului de către om, fenomen care în socialism e invers. Situația cinematografiei nu este, în liniile fundamentale, alta decît a socio-economiei: așa cum în viața economică lipsește clasa de mijloc, coloana vertebrală a societății, în cinematografia română lipsește fluxul de filme pur și simplu bune, bine făcute, accesibile, nu zgomotoase, nu estic-sfîșietoare, nu politic dărîmătoare. La temelia marii cinematografii americane stau filme ca „Mr. Smith merge la Washington”, „Extravagantul mr. Deeds” sau „Nu poți lua nimic cu tine pe lumea cealaltă”, comediile spumoase ale lui Lubitsch, filmele exuberante ale lui Frank Capra sau nemuritoarea „Casablanca”, capodopera alcătuită din clișee a lui Michael Curtiz. Sînt filme în care un băiat iubește o fată, unii oameni au noroc, alții nu, unii sînt bogați, alții săraci, lacrima și zîmbetul alternează rapid și, dacă doi îndrăgostiți se plimbă printre gunoaie, asta nu înseamnă neapărat o „ascuțită satiră la adresa politicii guvernului”. Filme la care umplu sălile și cei reprezentați de personajele de pe ecran. E greu să-ți imaginezi, de pildă, un film românesc despre șoferi, șmenari și curve la care să vină nu numai intelectuali care să se încrunte psihanalitic și să surîdă inteligent, ci și șoferi, șmenari și curve cărora să le placă filmul.

Filmul lui Nae Caranfil este pentru mine de o extremă importanță pentru evoluția noastră psiho-socio-cinematografică. Este al doilea film *cu România* (așa cum spui că *„e cu Alain Delon”*) și nu *despre România* : primul a fost „Probă de microfon” al lui Mircea Daneliuc. Este un kitsch, un gablonț lucrat cu laserul comandat de computer, de computerul sensibil din căpșorul lui Nae Caranfil, acest aerostat al inocenței perfide plutind peste arătările funambulești de pe teritoriul patriei ca, de pildă, vama privată de la Dunăre a lui Mucă Brumărel, unul din sponsorii filmului – „Douane Muca”, cum scrie pe generic!

Și fiindcă veni vorba de patrie, mergeți să vedeți acest film dacă nu credeți că sentimentul patriei poate fi exprimat, cu o intensitate melodramatică de cea mai bună factură, prin cuvîntul „căcat”.

Restitutio in integrum

Țărăniștii consideră că vital pentru viitorul României este să se restituie foștilor proprietari tot ce li s-a luat cu japca de către comuniști – pămînturi, case, păduri, ba chiar fabrici care nu mai există. Că, de va fi așa, dintr-o dată economia o să înceapă să meargă, nivelul de trai va decola, corupția se va sufoca și Occidentul ne va îmbrățișa. Și, oricum, chiar de nu va fi tocmai așa, legal și moral este să oblojim rănile trecutului, produse de violarea „dreptului sfînt al proprietății".

Toate astea sînt cît se poate de corecte, deși subsemnatului îi sună ciudat alăturarea *sfințeniei* cu *proprietatea*. Din cîte știu și mă duce pe mine capul, sfinții n-au alte proprietăți în afara rasei cenușii din pînză de sac. Ei nu au nimic din această lume, deși se consideră direct răspunzători în fața lui Dumnezeu pentru tot ce e în ea. Mi-e greu să mi-l imaginez pe Dumnezeu-tatăl ca pe un latifundiar al cerului și pămîntului, iar facerea lumii cred că e dificil de asimilat unei campanii de îmbunătățiri funciare. Iisus Christos, deși a *dat* totul tuturor, inclusiv propria viață, nu-mi amintesc să fi *avut* ceva. Dreptul sfînt al proprietății nu poate însemna decît a fi păstor peste întreg pămîntul și toată suflarea omenească, fără a poseda nimic. Am oarecari îndoieli că la acest sens se referă dl. Vasile Lupu cînd invocă sintagma în cauză, cu mînușițele încrucișate pe pîntecul său de egumen...

Dacă însă vorbim de dreptul *omenesc* la proprietate, atunci e altceva. Acest drept are la bază un instinct înscris în genele umanului, la fel de puternic ca și cel de conservare sau sexual. Reprimarea lui pe scară largă – ceea ce a încercat comunismul – duce la aberații monstruoase.

Și atunci, hai să facem restitutio in integrum. În chiar termenii în care se exprimă d-nii țărăniști cu privire la proprietate. Adică pe baza dreptului sfînt, nu omenesc, și, dacă e să fie in integrum, atunci chiar in integrum să fie!

Eu, unul, nu cunosc decît un drept sfînt, în sensul definiției sus-amintite: dreptul la viață. O trăiești, dar nu ești proprietarul ei, pentru că ea aparține lui Dumnezeu.

Să zicem că d-lui Ion Popescu-Răcoasa i s-a luat casa în anii ’50. Dl. Răcoasa a plecat apoi în America, unde a trăit pînă în ziua de azi, cînd se întoarce să-și ceară proprietatea înapoi. E posibil s-o redobîndească. În tot acest timp, subsemnatul a trăit în România. Mai exact, a supraviețuit. Statul comunist nu i-a naționalizat nici o casă, întrucît n-a avut nici una. Asta nu înseamnă că a scăpat acțiunii principiului leninist: „de la fiecare, indiferent cît are, trebuie luat ceva”. Faute de mieux, i s-au luat bucăți de viață. Cei mai frumoși ani i-a trăit într-un soi de pîclă sîngerie străbătută de răcnete răgușite. Nu era capabil să stea la cozi. Nu mai suporta să vadă străzile, casele, fețele oamenilor. N-a știut niciodată dacă salamul pe care îl mînca, dacă se întîmpla să-l găsească, era sau nu cu soia, dar febra rece a moleșelii îngrețoșate, intrată în el ca un cancer, nu-l părăsea niciodată. Ghemuit în mijlocul unui nesfîrșit amurg

de toamnă tîrzie, tînjea cu toată ființa să fie pămînt, iarbă sau măcar asfalt sub picioarele trecătorilor. Decembrie ’89 l-a trezit ca dintr-un somn de sute de ani într-un mormînt criogenic.

Mr. John Popescu-Răcoasa își cere casa înapoi. E dreptul său. Dar n-aș avea și eu, și alții de teapa mea, dreptul *sfînt* să ne cerem anii morți înapoi, dacă e vorba ca statul comunist să restituie *tot* ce-a furat? N-avem dreptul să cerem să ni se șteargă arsurile amare, paloarea fără moarte de pe chip, crepusculul înghețat din privire, să nu mai vedem repulsia și mila voastră, a celor care n-ați fost *acolo*, *atunci* și nu știți?...

Dl. Popescu-Răcoasa poate să-și recupereze casa. Poate păși prin vechile odăi, poate pipăi pereții, poate plînge în voie pe terasă, printre umbre așezate în scaunele de răchită. Noi nu mai putem primi nimic drept recompensă, nici în bani, nici în natură. Dați-ne acum o vilă cu nu știu cîte camere; ne vom plimba prin ea tăcuți și stingheri, ca printr-un muzeu aproape de ora închiderii. Îndopați-ne cu mîncărurile cele mai fine, cu băuturile cele mai scumpe; o să vomităm totul. Purtați-ne în limuzine cu girofar – vom cere să înceteze, dacă se poate, cîrîitul acela intermitent. Puneți-ne în brațe toate femeile frumoase ale lumii; în orgasm, ochii noștri vor rămîne netulburați și triști ca un lac japonez. Totul e demult și prea tîrziu.

Dl. Răcoasa o să-și recapete casa. Pentru noi, rana vie a timpului mort nu se va închide decît în restituția finală. In integrum.

Duhoarea sufletului

Credeam că, tot străbătînd zeci de mii de kilometri prin această lume pentru a reuși să mai fac un pas de cîțiva microni prin deșertul alb-cenușiu, străbătut de ueduri sîngerii, al înșelătorului meu creier, am învățat ce înseamnă treptele profunde ale destrucției umanului. Am văzut făpturile înveșmîntate o viață într-un unic sac cenușiu, haină și giulgiu, molfăind între gingiile vinete scovarga cafenie și zgrunțuroasă, singura lor hrană într-o zi, mereu fierbinte, a Orașului Mort din Cairo. Am intrat în vizuinile circulare din pereții cartierelor roșcat-lugubre ale Șanhaiului, unde sărăntocii zac aliniați în nișe succesive, cîte 30-40 de familii, aidoma unor pupe într-un fagure, abia pulsînd, așteptînd să le crape învelișul hidos de carne și să răsară nimfa triumfătoare a scheletului. Am trecut printre sutele de mii de pakistanezi, srilankezi, filipinezi refugiați în deșertul irakian de teama trupelor lui Saddam, singura avere a acestei turme omenești fiind o sticlă cu apă din care beau și își spălau anusul după ce se ușuraseră, cîte zece mii odată, ciuciți cu capul în pămînt și mîinile atîrnînd, ca un trib pierdut rugîndu-se în pustiu. Însă oricît de adînc mi s-ar fi întipărit pe scoarță aceste imagini, viziunea Indiei le-a măturat cu forța unui taifun.

În India, mizeria este definitivă, halucinantă, fundamentală, intrată pînă în fibrele cele mai intime ale existenței. Un slin atotcuprinzător

acoperă hainele tuturor – par abia scoase dintr-un depozit de lucruri rămase de la morți, fie că e vorba de un înalt funcționar, fie de ultimul paria – praful amestecat cu apă și rugină unge ca o păcură pereții caselor, trotuarele, mașinile – cele mai multe, fabricate pe vremea lui Mahatma Gandhi. Un miros devastator, dulceag, de carne arsă de curînd ți se înfige în gît ca o gheară. Pe străzi te pipăie continuu, moi, cafenii, vermiculare, degetele cerșetorilor, înoți prin rîuri de degete, în vaierul nesfîrșit: „Sir! Sir! Sir! One rupee! One rupee! Sir! One rupee!" Slum-urile, niște șiruri de cocini joase, din carton asfaltat, zdrențe și baligă de vacă ejectează din cînd în cînd ființe stranii, oameni mergînd pe mîini și picioarele curbate invers, auind nostalgic, ca niște păsări--reptilă. Față de asemenea apariții, guzganii care țîșnesc de peste tot par ceva apropiat, familiar.

De fiecare dată cînd reveneam în hotel mă spălam cu furie, pînă cînd mi se înroșea pielea. După două zile de India, mi se părea că am atins limitele suportabilului. Mă înșelam.

Noaptea, moscheea Hadji Ali, albă și iluminată feeric, e un soi de perlă a Bombay-ului, azvîrlită pe o insulă legată printr-un dig de țărm. Aveam să parcurgem acest dig ziua în amiaza-mare, cei cîțiva care ne-am încumetat. Veneam acolo din mileniul III, dintr-un cartier science-fiction al imensului Bombay (12 milioane de locuitori), înțesat de colosale construcții futuriste din metal și sticlă, pe care lifturile exterioare, transparente, urcau și coborau ca niște rachete. Ne obișnuisem oarecum să pendulăm între priveliști de super-occident și imaginile mulțimilor de zdrențăroși

tolăniți pe trotuare și pe plajele Oceanului Indian, într-o nesfîrșită torpoare.

Cele 36°C la umbră mă făceau să mă gîndesc că zona civilizației occidentale s-a putut închega, probabil, și datorită alternanței anotimpurilor. Cînd afară e tot timpul cald, primul element al civilizației, casa, nu mai este presant. Și atunci nu te mai ridici în două picioare, zaci pe plajă privind valurile. L-am întrebat pe un oficial indian cît e la ei șomajul, de vreme ce inflația e 3%, aproape ca în Germania. N-a înțeles. Care șomaj? Noi avem mari probleme cu recensămîntul, cum să-i mai numărăm și pe cei care nu muncesc? Zeci de milioane de indieni n-au nume. Se nasc pe o bucată de caldarîm și mor tot acolo. Dimineața, vin basculantele și îi culeg, ca să-i ducă la crematoriu. Nicăieri în lume nu întîlnești asemenea ieftinătate a trupului omenesc – hectare de mîini, capete, picioare, mațe se prefac în fum în fiecare zi. Mirosul cărnii arse acoperă întreaga Indie, ca un clopot străveziu.

Primul pas pe betonul digului de la Hadji Ali mi-a anulat orice gînd, oricît de întunecat și melancolic. N-a mai rămas din mine decît un soi de stîlp cu senzori, deschis pînă la durere spre tot ce era în jur.

Mai întîi, oceanul. Pe o distanță de 25-30 m în jurul digului, apa era un soi de melasă cafenie, alcătuită din fecale înspumate, resturi de alimente, cutii de metal și carton, lături, mucuri de țigări, oase. Tot acest covor al scîrbei se ridica și cobora în pulsul valurilor, trimițînd peste dig rafale de duhori asfixiante. Copii ciocolatii țîșneau din cînd în cînd din cloacă, țipînd fericiți, în vreme ce își înlăturau plăcile de mizerie rămasă pe cap. Un

muzeu al groazei se înșira în stînga și în dreapta noastră. Oameni de o slăbiciune incredibilă, totuși oameni, ridicau fără vlagă spre noi mîini ciunte, cu toate cele 10 degete lipsă, tunse de lepră. Doi inși, fiecare cu cîte un singur picior, culcați pe o parte, față în față, urlau un soi de incantație, pe rînd, cîteva vorbe unul, cîteva vorbe celălalt, izbindu-și capetele de beton. Alții, nemișcați, în picioare, ca niște statui, țineau mîna întinsă în față pentru cerșit, privind undeva, spre granița dintre sus și înainte, cu ochii îngropați în fantasticii ciorchini alb-violacei ai leprei. Alții zăceau prăbușiți pe spate, abia respirînd, cu trupurile năpădite de insule ca niște conopide albe ale aceleiași atotputernice boli. Cu spatele sprijinit de un stîlp, o fată de 10-12 ani dormea acoperită din cap pînă în picioare cu un giulgiu negru, fin și atît de transparent încît se distingeau ochii albaștri ai fetei. Respirația ei ridica ușor și cobora voalul negru – părea o crisalidă din care urma să-și ia zborul fluturele morții. La capătul digului, la intrarea spre moschee, pe grătare uriașe se prăjeau hălci de carne de berbec, șașlîkuri, chiftele negre. Mirosul lor năprasnic, amestecat cu duhorile care veneau de la mlaștina otrăvită din jur și de la rănile leproșilor (miroseau a mucegai umed), totul cufundat într-o arșiță demențială, nășteau o miasmă cum nu cred că mai există pe Pămînt. Nu se auzeau vorbe distincte, doar un suspin nesfîrșit, de joasă frecvență, făcea aerul să vibreze surd, cutremurător.

Încleștasem fălcile și picioarele îmi tremurau. Amestecul de spaimă, scîrbă și milă cu care priveam acele ființe e greu de descris. Mi-au căzut ochii pe profilul unui bătrîn care avea în loc de

picioare un soi de crengi rășchirate pe piatră, trupul său părînd curmat de la mijloc cu o lovitură de ciocan. Avea, în schimb, trăsături de o noblețe uluitoare: nasul puternic, vulturesc, barba asiriană, înspicată, buze cărnoase, dar ferm conturate, ochii cruzi și singuratici, de fiară, răsărind de sub turbanul siniliu. Ținea în brațe un copil și privea largul oceanului, aproape întors cu spatele spre noi, cei care i-am fi putut da de pomană. Nepăsarea plină de forță din ochii acelui rege-tată al digului, al iadului, căci în iad ne aflam, mi-a adunat în piept un pumn de lacrimi gata să țîșnească.

De fapt nimeni nu cerea cu adevărat pomană pe digul de la Hadji Ali. Asta îi și deosebea net de cei din alte colțuri mizere ale lumii. Gesturile cerșitului erau încete și fără țintă, mai degrabă făcînd parte dintr-un ritual, decît urmărind să obțină ceva. În jumătatea de oră cît i-am observat, nici unul nu a primit nimic. Erau un soi de fundamentaliști ai cerșitului. Prețul pe care îl pun pe viața lor pămîntească este inexistent. Singura realitate, caldă, vie, adevărată este pentru ei moartea, pe care o pregătesc cu grijă, zăcînd, prin non-acțiune. Nu vor nici măcar să se tîrască pînă la Benares, pe Gange, unde vin în fiecare an milioane de bolnavi, bătrîni și schilozi, ca să-și sfîrșească viața în apele fluviului sfînt – poartă sigură spre Nirvana. Așteaptă acolo, pe metrul lor pătrat de stîncă de pe dig, să moară și să se reîncarneze într-o existență mai bună. Aș fi vrut să-l întreb pe unul dintre ei: „Cine ești?” Mi s-a spus că a făcut această experiență un ziarist englez. A primit drept răspuns cuvîntul „om” în hindi.

Încă de la New Delhi, ceva mi s-a părut ciudat în aerul Indiei. Arăta translucid, ca și cum ai fi privit mereu printr-un geam, și înconjura toate contururile cu un halou fin, strălucitor, de gaz nobil. După Hadji Ali, am înțeles că aerul Indiei geme de suflet, e dens ca sudoarea picurată din subsuorile lui Shiva. Oamenii nu sînt decît pseudopodele acestei meduze diafane care calcă India – marele suflet, mahatma. Ca europeni, ne apărăm cu sălbăticie casa, pămîntul, bunurile, sîntem dispuși să plătim oricît pentru a ne îngriji trupul, pînă la ultimul neg și ultima bătătură; umorile, ideile, trăirile noastre sînt totul pentru noi, cu ele începe și se sfîrșește Universul. Pentru milioanele de indieni fără adresă și nume, nu numai că trupul nu există, dar ei nu posedă nici măcar un suflet propriu, individual; sînt trăiți de arătarea străvezie, colosală, pe care o poți desluși uneori în aerul amurgului indian...

Timp mort

Unu

Conturarea treptată, în penumbra unei dimineți vineții de toamnă tîrzie, a interiorului unei garsoniere. La început, imaginile au un aer oniric, nepămîntean. Se clarifică încet, ca la reglarea obiectivului unui aparat optic. Imagine sepia, de fotografie veche. Predomină culorile metalizate, maro și verzui friguros. Pe perete, un tablou reprezentînd un soi de Prinț imbecil, cu umeri imenși, ca niște aripi strînse, șolduri foarte înguste și un cap mic și amorf, un bulgăre de plastic ocru. Mobilă simplă, severă, funcțională.

Maria în pat, culcată pe spate, plapuma trasă pînă la gît, ochii deschiși. Cîteva zeci de secunde, ea privind nemișcată. Cap de intelectuală fără iluzii, 25-30 de ani, genul care nu se pierde în fața unui asalt grobian sau a unei înjurături. Stă singură pentru că e un caracter tare, care nu se mulțumește cu orice, nu pentru că ar tînji și n-o ia nimeni. Dă plapuma la o parte și se ridică din pat. E îmbrăcată cu o salopetă bleumarin, de fîș, pentru schi, cu bretele și un pulover verzuliu, tricotat ; ciorapi groși, gri. Iese din cadru. Camera rămîne fixată încă 15-20 de secunde pe patul cu plapuma dată la o parte. Se aud un soi de uguituri, piuituri, gîjîituri, mieunături prelungite, hăulite.

Prim-plan pe țeava curbată de la chiuveta băii, care tremură, vibrează, scoate acele sunete, dar

nici un strop de apă. Închide robinetul, pune dopul și toarnă apă dintr-o găleată de plastic roșu, pînă umple chiuveta. Își dă bretelele de pe umeri, scoate pulovărul, scoate bluzele de pe ea. Dezbrăcată pînă la brîu, începe să se spele cu mișcări bărbătești, muncitorește, pe față, la subțiori, în urechi. Se șterge cu prosopul. Se spală pe dinți. Ia cu paharul apă din găleata de plastic, ia apa în gură și scuipă. Pasta amestecată cu sînge, pe suprafața apei din chiuvetă. Gros-plan: figurile descrise de particulele în suspensie.

Maria pe balcon, cu un halat gros de molton roșcat, de spital, pe ea, ia un salam dintr-un cîrlig bătut în perete, se întoarce în bucătărie, taie cîteva felii pe un fund de lemn. Totul – și camera, și bucătăria – trebuie să aibă un aer de austeritate mîndră, de sărăcie ordonată. Taie pîine. Decojește feliile de salam și mînîncă ținînd felia de salam într-o mînă, felia de pîine în cealaltă. Se uită la ibricul cu apă, sub care pîlpîie o flăcăruie albastră, aproape invizibilă. Dă ibricul la o parte, stinge „focul" și își freacă un ness cu apă rece, turnată dintr-o sticlă de lapte.

Ea într-o rochie groasă, gri, pe gît, în fața oglinzii, pieptănîndu-se. De la radio se aude muzică. În clipa în care se aude: „Aici București. Ora exactă..." și începe radiojurnalul ceaușist, ea închide radioul, se duce în hol, își pune cizmele și paltonul și iese. Prim-plan cu închiderea broaștei automate.

Doi

De partea opusă, de pe palier, un tînăr cu un soi de laibăr pe el și cu o servietă veche în mînă își încuie și el ușa.

– Săru’-mîna.

– Bună dimineața.

Nu trebuie să existe nici cea mai mică umbră de comunicare între cei doi. Evoluează perfect paralel, deși toate datele par să contrazică această situație. Nici un zîmbet sau cîte un zîmbet sec, mecanic. El cheamă liftul. Vine liftul. Mai sînt două persoane înăuntru, care coboară de la un etaj superior. Doi bătrîni, un el și o ea, figuri decrepite, dar nu grotești. Bătrîna are o navetă-sacoșă de sîrmă, cu sticle goale de lapte. Bătrînul – o sacoșă sinilie, murdară. Nimeni nu spune nimic cît durează coborîrea. E un bloc turn, cu șaptesprezece etaje. Bătrînii îi privesc însă insistent în ochi pe cei doi tineri, care sînt absolut abulici și impenetrabili. Această secvență se va repeta cvasiidentic.

Trei

Ea merge pe stradă, într-un cartier jegos, un ghetou tip Rahova. Blocuri verzi și albastre, jupuite, cu dîre lungi, negre, tomberoanele răsturnate, gunoaie multicolore, vii, împrăștiate în jerbe înghețate. O haită de cîini, care se va ține după ea la cîțiva metri în urmă. Privirile cîinilor, goale, lipsite de obiect. Din cînd în cînd, ea întoarce capul, la limita fricii, dar cîinii nu grăbesc pasul ; totul e ca într-un menuet. Trecători rari, fețe metalice, întunecate, înfundate între umeri. Un bîzîit, care devine tot mai puternic, mai insistent. Cîinii care se opresc și ridică boturile spre cer. Trecătorii care se opresc și ridică fețele spre cer. Se oprește și ea și se uită la cer. Brusc, un elicopter imens, kaki, țîșnește de deasupra unui bloc. Burta lui sinistră de pește mort. Se oprește 15 secunde deasupra lor. Filmare de sus a oamenilor înlemniți, privind.

Elicopterul pleacă. Oamenii ies din transă, merg mai departe. În privirile lor n-a fost groază, iar acum e un soi de regret ciudat.

Stația de troleibuz. Lume multă, tăcută. Oamenii stau absolut nemișcați, înlemniți, ca într-un stop cadru. Nimeni nu joacă pe loc de frig, nu se mișcă în vreun fel. Vine troleibuzul. Se înghesuie toți pe scările deja pline. Ea face o scurtă tentativă, dar renunță. Vine al doilea. Reușește să urce. Eforturi, înghesuială, fețe crispate, dar nici un sunet, în afara gîfîielilor și icnetelor. O secvență de 10 secunde cu fețele împietrite ale celor din troleibuz, în hurducăielile vehiculului.

Patru

Maria trece pe lîngă monumentul din Piața Romană – un Tudor Vladimirescu cu sabia scoasă.

Aleile spitalului, chiar aleile Spitalului 9, foarte cinematografice iarna, cu copaci descărnați și stoluri de ciori care împînzesc crengile. Maria înaintînd spre un pavilion. Un stol imens de ciori, care își ia zborul de pe crengi la trecerea ei.

Vestiar. Își scoate paltonul. Îl pune pe umeraș, în dulapul metalic, gri. Își pune halatul. O colegă, care are o oglindă pe suprafața interioară a ușii, se piaptănă.

– Nenorocitu' dracului ! A luat toți banii din casă și nu l-am mai văzut de două zile. Da' apare el cînd îi termină. A dracului să fiu dacă nu-l arunc pe scări ! Îi pun hainele la ușă ! N-ai 500 pîn' la leafă, Meri ? De fapt, cre' c-o să ți-i dau și mai devreme...

Maria caută în poșetă și îi dă.

– Merci, dragă ! trebuie să plătesc întreținerea. Japița nu dă nici un ban în casă !...

Camera asistentelor.

– Bună, Flori!

– Salut voios de pionier!

Maria ia foile de observație de la salonul ei, aflate într-un rastel de lemn, în mape de plastic. Se duce în salon. Cîțiva bolnavi sînt deja în paturi, alții mișună pe culoar și prin salon. Unul linge clanța, aruncînd priviri furișe în jur. Altul se bărbierește concentrat pe brațe, cu un aparat de ras electric. Din cînd în cînd își sărută mîinile, privindu-se în oglindă. Altul pune talpă după talpă, în picioarele goale, ca și cum ar măsura o distanță. Altul se bălăngăne, cu genunchii strînși la gură, lîngă pat, scoțînd un soi de vaiet continuu. Cum o văd pe Maria, fug cu toții, fiecare la patul lui. Maria aruncă la capul fiecărui pat, la picioarele bolnavului, mapa de vinilin cu foaia de observație.

Intră profesorul cu suita. Primul pat: un bătrîn cu capul lăsat într-o parte, privind în gol. (Toți bolnavii vor fi cu paltoanele pe ei, li se văd pantalonii de pijama, sau cu halatele groase de molton roșcat, unii și cu mănuși tricotate pe mîini.) Chipul bătrînului exprimă o milă nesfîrșită pentru ceva sau cineva numai de el văzut.

Profesorul (sînt și cîțiva studenți în suită), răsfoind foaia de observație:

– Melancolie de involuție. Observați faciesul tipic, de clovn trist, colțurile gurii căzute, privirea fără obiect. Antidepresive.

Trece la patul următor. Aici, bolnavul, o figură ascetică, stă culcat pe spate, dar la o palmă de cearceaf și pernă, într-un echilibru incredibil.

– Stare discordantă. Pernă psihică. Contracția poate să dureze ore întregi. Haloperidol, Plegomazin, Romparkin, Diazepam.

Patul următor: un bătrîn, culcat pe burtă, cu fața pe o parte, privind fix pe fereastră.

– Psihoză depresivă, rebelă la tratament. Mianserin – două tablete seara. Hidroxizin – în cursul zilei.

Individul cu mîinile rase stă calm, solemn, cu mîinile pe lîngă corp, cu paltonul și căciula pe cap, așteptînd.

Profesorul:

– Să trăiți, tovarășe Secretar General! Ce mai faceți, tovarășe Secretar General?

Individul – în jur de 60 de ani – răspunde cu calm, cu dicție, vorbește cu căldură, foarte normal:

– Mulțumesc, bine. Dar poporul român se află într-un mare pericol. Și intern, și extern. Eu v-am spus că granițele trebuie închise! Cu gard de sîrmă ghimpată de doi metri și zece. Și să treacă curentul prin el. Și trebuie montate niște lasere pe vîrfu' Omu, ca să bată toată țara. Îi nimicim pe toți cu arma laser! Am vorbit cu chinezii, ne aruncă ei din satelit substanțe și-i atacăm pe toți cu ele.

Studenții chicotesc. Profesorul:

– Așa e, tovarășe Secretar General.

Aparte, peste umăr:

– Psihoză paranoidă. Delir de interpretare.

Ajung la cel care continuă să se legene, cu genunchii la gură, străbătut de scurte tremurături și un vaiet continuu.

– Agitație psihomotorie. Floanxol.

Maria:

– N-are farmacia.

– Pune-i Modecat.

– Nu e.

– Da' niște volți sînt la farmacie? Sînt. Să-i dăm, ce să facem?

Patul următor : Tînărul. Un tip la 20-25 de ani (în orice caz, trebuie să se observe că e mai tînăr decît Maria), cu o cicatrice vizibilă la cap, apatic, privire goală, dar figură nu total lipsită de expresie.

– Depresie rebelă, după traumatism cranio-cerebral, cu amnezie profundă. Fără orientare temporo-spațială timp de un an și jumătate. Nici un element de recunoaștere a realității. Antidepresive.

În tot acest timp, Maria stă la o măsuță în salon și scrie medicațiile.

Pat lîngă fereastră. Omul e chircit, pare foarte înspăimîntat, e destul de tînăr, plînge.

– O să mă omoare, domnu' doctor ! Umblă să mă iradieze. I-am văzut. Tot o să mă omoare. Sînt băgați peste tot, domnu' doctor !

– Delir de persecuție. Plegomazin. Neuleptil, Mianserin – seara. Stai liniștit, maistre ! O să ne omoare pe toți, nu numai pe matale. Prea te crezi buricul pămîntului...

Profesorul se oprește cîteva clipe, se uită pe fereastră la parcul dezolant al spitalului.

Cinci

Maria și Tînărul în parcul spitalului, pe o bancă. Aburul răsuflărilor. Ea poartă halatul roșcat de molton peste halatul alb de spital. El e învelit în palton. Ea scoate două prăjituri „foietaj", cu rahat, învelite în hîrtie albă, din buzunarul halatului.

– Vrei ?

El ia cu același aer absent, nu autist, dar parcă buimăcit, de om abia trezit din somn. Mănîncă amîndoi o vreme, tăcuți.

– Cum te mai simți ?

El dă ușor din cap:

– Bine, cum să mă simt altfel decît bine? Nu mă doare nimic. Vorbește fără s-o privească. Maria:

– De s-ar termina odată cu frigul ăsta uscat, să înceapă să ningă... El o privește puțin, apoi se uită din nou în gol:

– Nu știu ce-nseamnă „să ningă”...

Ea privește în sus:

– Cad fulgi, apă înghețată din cer. Se așează peste tot în straturi albe. Totul devine alb.

A terminat de mîncat și el, a mîncat mult mai încet. Maria:

– Cînd eram mică, zăpada mi se părea o substanță prețioasă, risipită fără milă... și fără rost. Mă înduioșam întotdeauna cînd vedeam o bucată înnegrită, rămasă prin vreun colț unde nu ajungea soarele, primăvara... E ca ploaia, numai că e albă și fulgii cad încet.

– Ploaia știu cum e. Dar nici stropii de ploaie nu cad repede. Adică nu atît de repede cît ar cădea dacă n-ar exista frecarea cu aerul, care să echilibreze atracția gravitațională. Altfel, ploaia ne-ar găuri capetele, ca o rafală de mitralieră...

– Chiar așa?...

– Nu știu. Sînt lucruri care urcă așa... la suprafață... și dintr-o dată mă trezesc cu ele în minte.

Undeva, în fața lor, e o grămadă de frunze uscate și ude care ard cu un fum alb, murdar. Imaginea lor, din spate, cum stau pe bancă, cu fumul izvorînd dintre ei, prin contopire în perspectivă. Vocea ei, din off:

– Mergem?

Se ridică amîndoi.

Șase

Clarificare treptată de imagine, ca la trezirea Mariei din somn. Oameni, case, cerul cu niște norișori albi, o femeie apărînd scurt și zicînd: „Ți-am spus?" Zidul întunecat al unei case vechi. Tencuială înverzită, cioburi, pietre. Un maxilar cenușiu de bovină mare. Un pîlc de oțetari. O maimuță mică – macac rhesus – cu electrozi înfipți în cap, rînjind. Un detașament de pionieri la o serbare. Un cîine care bea de la o țeavă, din care țîșnește apa. Un copil de un an merge sprijinindu-se de gărduțul de fier al unui mormînt. Un morman de cărți aruncate pe pămînt, într-o curte. Găini ciugulindu-le și un porc amușinînd. Un schelet imens, un animal preistoric, pe o pajiște. Niște copii jucîndu-se printre coastele lui. Variază claritatea – atît a imaginilor, cît și a benzii sonore. Ecrane de televizor cu perdeluțe vișinii. O adolescentă goală, cu părul pubian de-abia mijit, în penumbră. Un bătrîn, vizibil pe moarte, într-un fotoliu – costum negru, cravată neagră – vorbind cu pauze foarte mari: „Să nu-i crezi niciodată... Și să nu te apropii de ei, fără să te gîndești că vei fi atins și tu... Pericolul cel mai mare este să faci rău, crezînd că faci, pe căi ocolite, binele. Să nu mai știi cine ești. Așa că mai bine pleacă. Du-te cît mai departe și nu mai privi vreodată înapoi..."

Un front de șerpi avansînd pe pista unui aeroport, în noapte.

Tînărul, pe scaun, în penumbră, cu o cască, „un coif" arătînd ca un sistem electronic integrat, privește pierdut înainte. La aprinderea luminii, clipește obosit. Maria îi scoate casca. Maria întreabă,

așezîndu-se lîngă el, după ce a apăsat și răsucit niște butoane pe cască:

– E tatăl tău?

El clătină negativ din cap.

– Atunci cine e?

– Nu știu.

Profesorul, intrînd cu mîinile în buzunarele halatului:

– Ei, cum e? Ai recunoscut ceva, tinere?

– Da, parcă... Am locuit cîndva în casa aceea, în copilărie. Și pe fată o știu de undeva.

– Nu face eforturi prea mari. În cazul dumitale trebuie atinsă o masă critică a imaginilor și atunci totul poate să revină brusc și total, ca un șoc, care să te copleșească. Așa că doar privește, fără să te chinui să-ți amintești. Mda...

Profesorul se întoarce pe călcîie și iese.

Șapte

Maria iese pe poarta spitalului.

Maria trece pe lîngă monumentul lui Tudor Vladimirescu cu sabia scoasă, din Piața Romană. Are o viziune: un tînăr cu o gaură de glonț în frunte, livid, cu sîngele șiroindu-i pe față, avansează prin mulțime. Nu-l vede decît ea, ceilalți îl ignoră. Maria, uluită, îngrozită. Tînărul dispare. Maria privește amețită în jur. Se sprijină de peretele unui magazin, apoi începe să-l pipăie, ca și cum s-ar îndoi de consistența lui. Gros-plan pe porozitatea zidului.

Seară gălbuie, întunecată. Maria se așează la o coadă. Filmare îndelungă, insistentă, a cozii: chipuri. Nimeni dintre „codași” nu scoate o vorbă. Brusc, rumoare. Un bătrîn înalt, deșelat, sărăcăcios îmbrăcat, iese din coadă și zbiară:

– Da, ai fost înaintea mea ! Toți ați fost înaintea mea ! Luați-le voi pe toate și mîncați pînă crăpați ! Na, luați-le și pe astea !

Bătrînul scoate din punga de plastic galbenă un borcan de compot, pe care îl aruncă pe asfalt, două pîini pe care le aruncă în oameni și o pungă de plastic cu tacîmuri de pui într-o apă sîngerie, care se răspîndesc pe asfalt. Fulgerător, apar doi indivizi care îl iau pur și simplu pe sus. Bătrînul îngheață de groază, nu mai scoate nici un sunet. Chipurile cozii se orientează din nou spre înainte. Chipul răvășit al Mariei. Liniște.

Opt

Maria pe Podul Grand, în înserare, privind evantaiul șinelor de cale ferată pierzîndu-se în zare. Reclama cu CONSUMAȚI PEȘTE OCEANIC. Acord lung de saxofon.

Nouă

Seară. Maria întorcîndu-se acasă. În spatele ei, ochii cîinilor avansînd constant. Același joc ca dimineața, în întuneric. Zgomot de elicopter.

Zece

Gros-plan pe broasca automată care se închide. Maria închizînd ușa. Se repetă cvasiidentic scena cu vecinul de palier și bătrînii din lift.

Unsprezece

Vestiarul spitalului. Maria își scoate paltonul, îl pune pe umeraș, își pune halatul. Vocea colegei cu împrumutul de 500. Imaginea pe chipul Mariei.

– Nu, Meri, am și eu mîndria mea ! Da' ce crede el ? Că mă călărește cînd vrea și cum vrea ? M-am

săturat, dragă, a devenit mai agasant decît Turdeanu. Și pe urmă, toată povestea aia cu Geta Niță... Așa că i-am zis-o clar – știi cum le zic eu: Ai vrut rahat, acum ia-l și mănîncă-l! Un bou, ce vrei?! Un bou ca toți bărbații!...

Închiderea ușii dulapului metalic.

Doisprezece

Scenă filmată de sus, din elicopter, cu zgomotul elicopterului amortizat. Maria și Tînărul în parc, pe aceeași bancă. Vocile lor se aud din off.

Maria: – Știi, cîteodată mi-e frică de toate: de oameni, de case... Mi-e frică și, în același timp, mi se par – cum să-ți spun? – ireale, ca un decor în spatele căruia se află altceva. Sau ca și cum aș sta tot timpul într-o vitrină și aș privi în stradă... Și am senzația că nu depinde decît de mine să trec dincolo. Că nu trebuie decît *să nu cred*, cu destulă tărie... Mă gîndesc de multe ori la tine, la ce trebuie să simți atunci cînd nu știi cine ești, cînd trecutul ți-e alb, gol... cu rare frînturi fără înțeles și aproape că te invidiez. E ca și cum te-ai naște a doua oară...

Treisprezece

Biroul Profesorului. „Casca memoriei” poate fi văzută într-un colț. Profesorul se uită pe fereastră și vorbește. Apoi, se plimbă prin camera evident goală și vorbește singur. În partea stîngă, jos, a ecranului apare: *PROF. Petre Datcu, 53 Aa 481*.

– Substratul biochimic al memoriei nu generează o organizare a amintirilor, a imaginilor în stivă cronologică. Accesul la ele nu poate fi decît aleator. Și nu găsim acolo imaginea unui obiect,

ci amintirea lui, urma lui, care se modifică continuu în timp. Pe urmă, însăși percepția inițială a realului, care se petrece conform piramidei lui Janet... Sîntem obișnuiți să considerăm realitatea ca fiind alcătuită, în egală măsură, din tot ceea ce ne înconjoară, ceea ce trăim, ceea ce gîndim. Din punct de vedere psihologic însă, totul se ordonează după grade diferite de realitate. Cele mai reale pentru noi sînt corpurile, obiectele. Imediat după aceea, pe un prețios loc doi, se află psihismul propriu, cît și al celorlalți, care-l poate eclipsa uneori pe cel propriu. Urmează evenimentele prezente. Apoi acțiunile. Apoi senzațiile. Viitorul îndepărtat și trecutul îndepărtat. Ultimul război mondial este mai puțin real decît cafeaua băută la prînz. În sfîrșit, pe ultimul loc se situează produsele fantazării, ale visului cu ochii deschiși. Plăsmuiri ale aceleiași facultăți pe care romanticii o numeau reverie...

Discursul va fi cu pauze între fraze. Plimbarea va fi ca prin fața unei camere fixe. Intră Maria, dar nu se vede în cadru.

– Iertați-mă, domnule Profesor...

– Da, Maria, ce-i? Ce s-a întîmplat?

– Domnule Profesor, așa cum v-am spus, azi aș vrea să plec mai devreme. Am o problemă de rezolvat.

– Bine, du-te. Cînd pleci, spune-i lui Chiroiu să treacă pe la mine.

Paisprezece

Maria, în fața curții unei clădiri sinistre, cenușii, cu milițieni la poartă. Este legitimată și lăsată să intre. Cînd deschide ușa să intre în clădire, se

pomenește față în față cu un alt tînăr împușcat între ochi, care tocmai iese. Se dă speriată la o parte. Tînărul iese pe poarta instituției, fără ca vreunul dintre milițieni să-l bage în seamă.

Maria, într-o antecameră fastuoasă, barocă, așteptînd singură, cu poșeta pe genunchi. O femeie scoate capul pe ușă și strigă, ca și cum s-ar afla cel puțin douăzeci de persoane acolo:

– Udrea Maria!

– Da, eu sînt.

– Poftiți.

Femeia îi vorbește și o privește pe Maria ca o soră pe un bolnav incurabil intrat cu analizele la doctor.

Interior sobru, capitonat, directorial. Un tip elegant, grizonat, distins, la vreo 40-45 de ani. Poartă o garoafă roșie la butonieră. Se ridică de la birou, o întîmpină, îi sărută mîna.

– Minculescu mă numesc. Luați loc, stimată domnișoară. O cafeluță?

– Nu, mulțumesc.

Individul ia un pachet de țigări Dunhill și îi oferă, ridicînd căpăcelul:

– O țigară atunci...

– Nu, mulțumesc, nu fumez.

Individul se așază și își aprinde o țigară.

– Bine faceți. Eu nu mă pot abține. Am încercat de nu știu cîte ori să mă las. Am un prieten chirurg, care mi-a spus că o bucată dintr-un plămîn de fumător – să mă scuzați! – pute pur și simplu. M-a speriat în toate felurile și degeaba. Sînt complet lipsit de voință.

Maria tace.

– Da, scuzați-mă. Deci, cu ce vă putem fi de folos?

– Știți dumneavoastră foarte bine.

Uimire sinceră, bine jucată de către insul distins.

– Mărturisesc că nu-mi dau seama despre ce-ar putea fi vorba... Se ridică și se duce la biroul pe care se află deschis un dosar.

– Deci : Udrea Maria, 31 de ani, asistentă medicală, psihiatrie. Ați făcut un curs la Praga. Asistenta preferată a profesorului Datcu. Sînteți tînără, sînteți drăguță, realizată profesional. Ce vă poate aduce la noi, care sîntem o instituție birocratică și plicticoasă?

Ea stă cu mîinile pe poșetă, încrîncenată.

– Domnule... nu știu care vă e gradul. Să știți că vă pierdeți vremea. Subalternii dumneavoastră mi-au refuzat de trei ori cererea de vizită. N-am venit aici cu speranța că o să mi-o aprobați dumneavoastră, dar nu plec pînă cînd nu-mi dați un răspuns. De ce? Vă rog să-mi spuneți de ce.

– Uite ce e, dragă Maria...

Ea se strîmbă ca de mere acre:

– „Domnișoară” suna mai bine, credeți-mă.

– Bine, domnișoară Maria. Deci, după regulile instituției căreia îi aparțin, cred că vă dați seama că nu vă datorez nici un răspuns.

– Dar nu sînt liberă să călătoresc, conform legii, oriunde doresc în lumea asta?

– Ba da, dar nu aceasta este problema. Deci, repet: deși nu vă datorez un răspuns, din pură simpatie pentru dumneavoastră, să încercăm să lămurim cîte ceva. De pildă : cîștigați binișor acolo, la clinică, nu?

– Nu văd nici o legătură.

– Nu vă pripiți. Nu înțelegem de ce, avînd în vedere cît cîștigați acolo (ridicare de sprînceană), continuați să locuiți într-un cartier periferic. Dar,

mă rog, e treaba dumneavoastră. Dar de ce v-ați refuza un concediu la Viena, la Paris sau, poate, la Praga? – ar fi o romantică întoarcere în timp...

– Nu știam că mai există orașele astea pe lume...

– Există, de ce să nu existe? Doar n-au dat hunii peste ele. De ce nu faceți, deci, o cerere în acest sens, și eu vă promit că voi face tot ce-mi stă în putință ca să vi se aprobe. Plus valuta necesară, ca să reprezentați cu cinste țara.

Ea rîde scurt, icnit.

– Domnule...

– Minculescu, domnișoară, cu permisiunea dumneavoastră.

– Da. Domnule Minculescu, sînteți fenomenal. Dumneavoastră și instituția dumneavoastră. Vasăzică, eu vă cer să-mi aprobați o vizită la Timișoara, un oraș al Republicii Socialiste România, și dumneavoastră îmi propuneți Parisul, Viena...

– Sau Praga, dacă doriți. Nu v-ați gîndit că putem fi, pur și simplu, generoși?

Pauză.

– Domnule Minculescu, eu nu doresc decît să petrec o săptămînă la Timișoara. V-am spus că am și rude acolo.

– Da. O verișoară care-a murit.

– Asta o spuneți dumneavoastră.

– O spune miliția din Timișoara.

– Mai rău.

Minculescu se ridică de la birou și se uită pe fereastră, trage din țigară, o stinge într-o scrumieră, vine lîngă Maria și se așază pe măsuța dintre fotolii. Tonul e cald, plin de tandrețe.

– Spuneam, dragă domnișoară Maria, că nu asta este problema. În loc să umbli hai-hui, ar

trebui să-ți pui mai degrabă problema întemeierii unei familii. Nu mai ești, totuși, chiar foarte-foarte tînără...

– Nu înțeleg ce vă privește pe dumneavoastră...

Fulgerător, Minculescu îi înfige mîna în bărbie și strînge, boțindu-i buzele în formă de „o". Ochii ei rămîn la fel.

– Ai dreptate, cățeaua dracului, nu mă privește! Dinspre partea mea poți să-ți bagi și-un vibrator în cur. Da' nu ne mai regula la melodie cu Timișoara asta a ta, că și răbdarea noastră are un sfîrșit! Ai noroc cu limbistu' ăla bătrîn de Datcu, altfel de mult puneam noi șaua pe tine. Crezi că ți-ar strica vreo doi ani de reeducare? Ă, ce zici?

Ea îi dă mîna la o parte cu un efort.

– Nu mă sperii, domnule! Eu nu vreau decît un răspuns scris, în care să se indice motivul sau motivele pentru care mi se interzice să-mi vizitez rudele din Timișoara.

Minculescu se duce, se așază la birou. A treia ipostază: rece, profesional, la obiect.

– Vrei răspuns scris. O să-ți dăm. Și o să începem cu faptul că ți-ai împins soțul la sinucidere. Pe urmă că, la Praga, în vara lui '83, l-ai cunoscut pe un anume Herbert, germano-american de felul lui... vrei să-ți spun și ce-ți șoptea cînd îți băga limba în ureche?

Ea se încordează ca o lamă de cuțit. E pe punctul de a izbucni în lacrimi. Tremură. Întinde mîna încet. Minculescu are o abia sesizabilă reacție de retragere, dar se stăpînește. Ea îl atinge pe obraz – dar nu-l mîngîie, îl pipăie, ca atunci, în Piața Romană, zidul.

Cincisprezece

Maria, în amurg, pe podul Grand, privind evantaiul șinelor de cale ferată cum se pierd în zare. CONSUMAȚI PEȘTE OCEANIC. Acord lung de saxofon.

Șaisprezece

Gros-plan pe mîinile rase cu mașina electrică. „Secretarul General" și le sărută în grabă. Vizita de dimineață a Profesorului în salon. Unii dintre bolnavi s-au schimbat, dar diagnosticele sînt aceleași, ca și medicațiile prescrise. Profesorul ajunge la „Secretarul General".

– Frig al dracului, așa e, tovarășe Secretar General ? A venit iarna...

– Nu mi-e frig. Nici dacă mă tai nu simt. Scoate brusc mîna dreaptă cu o lamă de ras de sub pătură și-și crestează fulgerător, de cîteva ori, mîna stîngă.

– Vedeți ? Nu mă gîndesc decît la pericolul prin care trece țara !

Profesorul, blînd :

– Tovarășe Secretar General, dați-mi-o mie. Nu trebuie să vă faceți rău, să vă puneți sănătatea în primejdie... Avem cu toții nevoie de dumneavoastră. Nu aveți dreptul, tovarășe Secretar General !

Încet, îi ia lama și i-o dă Mariei.

– Aș vrea să știu și eu cine mama dracului i-a dat lama ! (rostește printre dinți). „Secretarul General" îi face semn Profesorului, care își apropie urechea de buzele lui.

– Ăla nou, din patul de la perete... E spion, să știți !

Profesorul îl bate pe mînă :

– Fiți liniștit. Lăsați pe mine. O rezolvăm.

Se încheie vizita. Ies pe coridor.

– Maria! Tot personalul de pe etaj să vină la mine în birou!

Șaptesprezece

Maria împreună cu Tînărul, pe aceeași bancă, în parcul spitalului, filmați din spate. Vocea lui, gravă, rostind rar cuvintele, cu pauze și întreruperi.

– Uneori aș vrea să fiu o piatră. Sau o frunză. Să fiu încrustat în zid și să privesc lumea. Ce simte o piatră cînd o lași singură? Vii, pleci, gîndești, ești trist. Dar ea ce face în tot acest timp? Cum de nu înnebunește? Nu înnebunește pentru că e fericită. Să fii paralizat, să zaci nemișcat într-un fotoliu de invalid toată viața și să nu te poată sili nimeni să te ridici. Să fii pămînt, stîncă, nisip, să dormi pe fundul mărilor, cu miliarde de tone de apă deasupra ta, în întuneric, în liniște... (Pauză.) Dar nu pot. E ceva în adîncul meu care se zvîrcolește dureros, clipă de clipă. Gîndește-te ce înseamnă să lipești țeava armei de tîmpla unui om și, mai ales, a unuia inteligent. Vei vedea în ochii și pe chipul lui mult mai mult decît spaima. El moare și știe că moare. Știe că va putrezi și că va continua să putrezească. Că nu vor rămîne decît oasele. Și că nici asta nu-i de ajuns: se vor dezagrega și ele, ajungînd praful de sub tălpile unei brute cretine care clocotește de viață. Anotimpurile vor curge pînă cînd nu vor mai fi anotimpuri, stelele or să strălucească pînă cînd se vor stafidi sau vor crăpa și ele, iar ceea ce a fost cîndva el va picura dispersîndu-se prin treptele materiei, pînă la atomii cei veșnici și fără memorie.

Dacă te uiți bine, vei întrezări speranța, firavă, aproape inconștientă, că, poate, cîndva, atomii săi rătăciți în cenușa stelelor se vor închega din nou sub cerul unei planete, pentru a colecționa alte apusuri și răsărituri, pînă cînd cercul rece al țevii altei arme i se va așterne pe tîmplă...

Optsprezece

Maria, în salon, distribuind medicamentele pe noptierele bolnavilor, dintr-o cutie de lemn. Se așază pe patul celui indicat drept „spion" de „Secretarul General". Îl privește cîteva clipe. Insul are cearcăne imense, maronii, și e străbătut de mici tremurături. Maria îi spune cu voce scăzută :

– Spune-mi, te rog, de ce i-ai dat lama ?

Individul o privește întîi neutru, apoi în ochi începe să i se citească o ură imensă, disperată. Spune șoptit :

– Pentru că îl urăsc ! L-ai auzit cum vorbește ?

Maria îl privește lung și spune :

– Dar e doar un nebun ; ca și dumneata, de altfel...

Insul mai păstrează pentru cîteva clipe expresia dementă, apoi fața îi devine brusc cea a unui om normal. Șoptește, perfect lucid, funcțional :

– Dumneata n-ai să mă torni. Știu că n-ai să faci asta. Te rog din suflet, du-te pe strada Aviator Zorileanu numărul 4 și spune că Pepi e bine și că poate Revelionul următor o să-l petrecem împreună.

Fulgerător, din nou faciesul de nebun. Începe să urle :

– Lasă-mă-n pace ! Pleacă ! Luați-o de-aici ! Luați-o de-aici !

Maria se ridică și iese, sub privirea cercetătoare a „Secretarului General".

Nouăsprezece

Profesorul Datcu, singur în biroul lui, profilat pe ecranul de redare a amintirilor. Pe ecran se derulează următoarea serie de secvențe (în partea de jos a imaginii apare – PROF. DATCU 13 Aa 42) :

O maimuță mică, specia macac rhesus, cu electrozi înfipți în cap, rînjind și zbierînd, într-un decor de laborator. Imagini de la înmormîntarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. O poiană în pădure în care ninge cu pagini arse. Un taur cafeniu în iarbă, într-o dimineață aburoasă de primăvară. Femeia care a apărut în primul set de secvențe și a zis : „Ți-am spus !”, într-un interior, în penumbră. Vocea Tînărului : „Singurul motiv pentru care aș vrea să mă îmbolnăvesc de o boală incurabilă e că atunci aș putea să-i alung din jurul meu pe toți cei care mă sufocă pretinzînd că mă iubesc, și în primul rînd pe tine”. „Ți-ai pierdut mințile...”. „Nicidecum, ăsta e ultimul lucru pe care o să-l pierd. În rest, da, probabil că o să pierd totul”. Femeia, alergînd razna printr-o fabrică : secții, poduri rulante, pasarele, birouri. Tînărul, într-un fotoliu de dentist sau de cosmonaut, cu ace de transfuzie înfipte în venele ambelor brațe, continuate cu tuburi groase, translucide, pulsante, care alimentează o mașinărie colosală, acoperită cu rugină și mușchi. Vîrfuri de munți strălucind în soare. Cîțiva elevi în uniformă aruncîndu-l pe altul în apă. O fată cu ochelari groși, rîzînd. O mînă deschizînd ușă după ușă, într-un bloc, încă nelocuit. Doi pisoi mici, abia născuți, lîngă malul unei ape limpezi, imediat sub oglinda apei, încercînd să iasă la suprafață, cu țipete neauzite, dînd din

lăbuțele minuscule, ca doi cosmonauți în imponderabilitate. Un băț care-i apasă din cînd în cînd, ținîndu-i în apă.

În tot acest timp, se va auzi glasul profesorului Datcu:

– De obicei, sînt întrețesute și intensitatea variază. În cazul acestui subiect, se observă o anume influență a ceea ce i se întîmplă în prezent asupra imaginilor extrase din trecut. Atît asupra grupării, cît și naturii lor. Multe sînt false amintiri, fără corespondent real sau unul foarte deformat, asta dacă nu convenim să definim prin „amintire" o imagine a gîndului, nu a realului. Vizualizînd aceste imagini, subiectul se descoperă pe sine într-un mod care nu este accesibil nici celei mai lucide și cinice introspecții. Află cu adevărat cine este, nu cine crede de obicei că este. Eschimoșii intoxicați cu spirt alb halucinează cobre, deși n-au văzut în viața lor așa ceva.

Se duce să-și toarne o băutură răcoritoare.

– Pentru un om lipsit de amintiri, lumea arată straniu. Apare o afecțiune psihică, pe care aș numi-o ontită – continua îndoială în consistența, în realitatea universului înconjurător. O intensă senzație de simulare, de artefact. Credința că totul poate fi modificat printr-o convulsie momentană a eului. Un principiu antropic guvernînd realul (pauze mari între toate frazele).

Spre sfîrșit intră, bătînd ușor la ușă – Profesorul nu aude – insul distins, care se așază pe un scaun fără să-și scoată paltonul. Prin deschizătură se vede garoafa roșie la butoniera costumului. Spune:

– Foarte interesant, domnule Profesor. De ce nu înregistrați ceea ce spuneți?

Profesorul, deloc surprins:

– Nu-i nevoie – o faceți voi mult mai bine. Voi sînteți cureaua mea de transmisie către posteritate.

Insul distins rîde și îl bate pe umăr pe Profesor.

Douăzeci

Niște haine puse de Maria pe patul din salon al Tînărului. El se îmbracă în hainele de oraș și iese din salon, urmărit de privirile de orfani la gard sau curios tîmpe ale nebunilor. Doar cel de la perete îl privește normal și schițează un zîmbet: „La mulți ani!" îi spune. Tînărul răspunde și pleacă stingherit.

Douăzeci și unu

Maria și Tînărul – prin București, seara, pe lîngă monumentul lui Tudor Vladimirescu. Intră într-un magazin și cumpără o sticlă de șampanie.

Douăzeci și doi

Maria și Tînărul, pe o stradă din București, caută numărul. Maria îl lasă pe Tînăr să aștepte și intră printr-o curticică, se duce și sună la o ușă, de mai multe ori. Într-un tîrziu, ușa se deschide (e prevăzută cu lanț de siguranță) și apare un cap agresiv de femeie tînără. Maria spune:

– Bună seara. Iertați-mă că vă deranjez, nu vreau decît să vă transmit un mesaj de la cineva... Pepi e bine, vă urează la mulți ani și speră că Revelionul viitor îl veți petrece împreună.

Femeia ripostează cu brutalitate:

– Ce Pepi?! Nu cunosc nici un Pepi! Ai greșit adresa, cucoană!

Perplexitatea Mariei.

– Da... ? Atunci, vă rog să mă scuzați. La revedere și sărbători fericite.

Se întoarce și pleacă. Ea și Tînărul, îndepărtîndu-se pe stradă. Filmare din casă. O mînă feminină, care dă perdeaua la o parte. Se văd pe fereastră Maria și Tînărul, care se îndepărtează. Un plînset stăpînit de femeie.

Douăzeci și trei

Maria și Tînărul, prin cartierul ei. În spatele lor – cîinii. La un moment dat, zgomotul elicopterului, din ce în ce mai puternic. Lumina unui reflector căzînd conic din cer, la cîțiva metri de ei. Apoi se stinge ; zgomotul se diminuează. Se mai aprinde o dată reflectorul, mai în față.

Douăzeci și patru

Garsoniera Mariei. Farfurii cu mîncare pe masă. Sticla de șampanie, pahare. Ei doi pe sofa, sub tabloul Prințului, se uită la televizor. Ea cu capul pe pieptul lui. De la televizor se aude muzică populară. Apoi, televizorul filmat din spate, semiprofil. Lumina care pulsează pe fețele lor. Se aude : „Cu prilejul Anului Nou, vorbește Secretarul general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu”.

Vocea lui Ceaușescu : Dragi tovarăși și prieteni ! Cetățeni ai Republicii Socialiste România !

Încheiem acest an cu satisfacția datoriei împlinite, cu rezultate însemnate în dezvoltarea economică și socială a patriei. În condiții grele, determinate de embargoul nedrept impus României de ONU (accent pe ultima silabă), în spatele căruia se află

coaliția forțelor imperialiste, țara noastră a străbătut o nouă etapă importantă pe calea consolidării orînduirii sale socialiste, a progresului și civilizației, a ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Au continuat să se dezvolte industria, agricultura, celelalte ramuri ale economiei naționale, au sporit avuția țării și venitul național. Au fost obținute, de asemenea, realizări importante în domeniul învățămîntului, științei și culturii – factori de cea mai mare însemnătate în asigurarea progresului general al societății noastre socialiste. Toate aceste realizări reprezintă o puternică ilustrare a superiorității orînduirii noastre socialiste, a caracterului profund științific, realist și mobilizator al planurilor și programelor noastre de dezvoltare economico-socială, a capacității creatoare și forței poporului român de a învinge orice obstacole și greutăți și de a acționa într-o strînsă unitate, sub conducerea partidului, centrul vital al națiunii noastre, pentru ridicarea continuă a patriei sale, libere și suverane, pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație. În condițiile în care conducerile unor țări socialiste, lăsîndu-se atrase de promisiunile mincinoase ale Occidentului, își împing popoarele pe un drum greșit, care nu poate să ducă decît la dezastru, poporul român urmează neabătut calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism.

Dragi tovarăși și prieteni ! Cetățeni ai României socialiste !

Începem Anul Nou cu un program cutezător și de mare perspectivă, care va asigura intrarea României într-o etapă nouă...

Sună telefonul. Maria se duce și răspunde. Ceaușescu nu se mai aude aproape deloc.

– Alo, da!

– Săru' mîna. La mulți ani cu sănătate și împlinirea tuturor dorințelor! Cum se mai simte?

– Cine să se simtă? Cine-i la telefon?

– Ei, asta-i bună! Nu vă enervați! Tocmai în noaptea de Revelion... Pe urmă s-ar putea să vă meargă rău tot anul. Nu voiam decît să vă întreb: dînsul e mulțumit?

– Domnule...

– Adică, vreau să spun, la muie i-ați luat-o? Așa, pîn' la cotor, la meserie, cu ochișorii dați peste cap...

Ea trîntește telefonul, după un moment de năuceală, și rămîne cîteva clipe crispată, privind în gol. Sonorul tăiat complet. Apoi se întoarce pe sofa, dar nu se mai așază cu capul pe pieptul lui, îl pipăie pe față, așa cum a pipăit zidurile și pe insul distins. Iarăși chipurile lor în pulsația televizorului.

Vocea lui Ceaușescu:

– Situația internațională a continuat să se mențină gravă și complexă, ca urmare a existenței de numeroase conflicte și stări de tensiune în diferite regiuni ale globului, a adîncirii crizei economice și înrăutățirii situației țărilor în curs de dezvoltare, a politicii de forță și de amestec brutal în treburile interne ale altor state. După ce a suferit agresiunea armată a imperialismului american, poporul irakian muncește cu eroism pentru a repara distrugerile produse de bombardamente. Puse la cale de agenți străini provocatori, luptele care amenință să dezmembreze Republica Socialistă

Federativă Iugoslavia, țară vecină și prietenă, trebuie să fie un permanent semnal de avertizare pentru România. După lovitura de stat de la Moscova, imperialismul american și cel sovietic și-au dat mîna pentru a impune o politică de dominație și dictat. România trebuie să se ridice ferm în apărarea fraților din Basarabia, împotriva manevrelor de forță ale trupelor Rusiei, care, ca de atîtea ori de-a lungul vremii, sînt gata să cotropească pămînturile locuite de români din moși strămoși.

Pentru a-și păstra independența și suveranitatea, România trece prin clipe grele. Cu toate acestea, intrăm în Noul An cu hotărîrea de a întări conlucrarea cu forțele democratice înaintate de pretutindeni, cu toate popoarele care doresc pacea, pentru a contribui la triumful rațiunii, la politica de dezarmare, securitate și destindere, la asigurarea viitorului liber și independent al poporului nostru, al tuturor națiunilor lumii.

Vă urez din toată inima, dragi tovarăși și prieteni, noi și noi succese în muncă și viață, un An Nou fericit, plin de satisfacții și bucurii, împlinirea tuturor dorințelor de mai bine, multă sănătate și fericire.

La mulți ani!

Trec secundele ultimului minut al anului. Miezul nopții. Se aud zgomotele a tot felul de pendule. Afară izbucnesc petarde. Maria tresare ca împușcată.

Douăzeci și cinci

Maria, ziua, trece de monumentul lui Tudor Vladimirescu, o ia pe Ana Ipătescu. Lume multă.

Deodată, doi tineri care se reped pe mijlocul străzii, cu o pînză pe care o desfăşoară şi aleargă cu ea. Pe pînză scrie cu alb pe roşu, ca pe pancartele de defilare : SÎNTEM CONDUŞI DE UCIGAŞI. Apucă să alerge vreo 30 de metri. Vine miliţia şi tabără pe ei. Ghionturi, bulane, smulgerea pînzei. Maria priveşte scena. Cei de pe trotuar nu întorc capetele, îşi văd de drum. Un elicopter care apare brusc deasupra, la joasă înălţime. O singură femeie, tînără, în hanorac verde, cu părul blond şi chipul livid, groaznic tumefiat, se uită la scenă. Maria o priveşte cîteva clipe, apoi se năpusteşte în busculada miliţieni-manifestanţi strigînd : „Lăsaţi-i în pace ! N-au făcut nimic !" Încasează un bulan năprasnic în spinare.

Douăzeci şi şase

Maria în dubă, împreună cu cei doi tineri, în cătuşe. Doi miliţieni. Maria întinde încet mîinile spre faţa unui miliţian, care pare un manechin de ceară. Miliţianul o plesneşte violent peste faţă.

Douăzeci şi şapte

Secţia de miliţie. Aşteptare. Feţe patibulare, miliţieni şi delincvenţi. În sfîrşit, Maria este introdusă în biroul unui ofiţer bătrîn, dar care nu e decît căpitan. Ofiţerul stă la birou. Îi face semn să se aşeze pe scaunul din fata biroului.

– Stai jos, tovărăşico. Numele, prenumele, profesia.

– Udrea Maria, asistentă medicală.

Ofiţerul se uită prin actele ei.

– Mda... Nu prea pari adunată de pe stradă. Ce-ţi veni, domle ? Ţi s-a urît cu binele ?

Maria tace cîteva secunde, apoi răspunde:

– Mi s-a părut că nu e cinstit. Tinerii aceia nu făceau rău nimănui. Voiau doar să spună ceva.

– Lasă-i p'ăia! Io te-ntreb pe dumneata: îți dai seama ce putea să se întîmple?

Maria ezită din nou:

– Nu știu, nu m-am gîndit.

– Ee, păi cum să nu te gîndești? Ești femeie cu carte. N-ai venit ieri de la coada vacii. Copii ai?

– Nu.

– Ei, vezi?...

Se ridică de la birou și ia un album din dulap. Îl pune pe birou și-l deschide. Stă lîngă Maria în picioare și îi răsfoiește albumul, care conține fotografii color ale unor cadavre însîngerate, întinse pe asfalt în poziții nefirești. Pozele sînt înfiorătoare.

– Ia uite aici! Toți ăștia au traversat prin loc nepermis. Nici ei nu s-au gîndit cînd au călcat de pe trotuar pe carosabil.

Maria întoarce capul șocată.

– Nu-ți place, ă? Te cre' și io...

Se așază la birou.

– Ascultă la mine, tovărășico, că-s om bătrîn și-am văzut multe! Mașina-i mașină și omu'-i om! S-a fărîmat, gata. Ce să-i mai faci? Cataplasme de pămînt pe piept?... D-aia locul mașinii e pe carosabil și locul omului e pe trotuar. Că legile nu sînt așa, de florile mărului... Ai priceput, tovărășico?

Maria și căpitanul se privesc lung. Ofițerul spune:

– Zi cu gurița matale, să nu zici p'ormă că nu ți-am spus: ai priceput?

– Da.

Căpitanul scrie ceva într-un bonier, rupe foaia și i-o dă.

– Mergi mătăluță la casierie și-ți plătești amenda. Costă mai puțin decît un coșciug. Liber!

Maria ia bonul și iese.

Douăzeci și opt

Maria pe stradă, seara tîrziu. Strada e aproape pustie. Undeva spre Magheru, mergînd spre Universitate.

Seara, la spitalul-clinică. Bolnavii în paturi, în salon. Fiecare cu ocupația lui. Se aud pași bărbătești, cadențați, pe coridor. E clar că sînt mai mulți bărbați. „Spionul” și „Secretarul general” ciulesc urechile. Tînărul nu pare să bage de seamă. Intră insul distins, însoțit de două gorile. Poartă pe umeri halate albe, fără mîneci, legate la gît, peste costume. Securistul face semn din cap spre „spion”. Unul dintre cei doi haidamaci îl înșfacă și-l scoate din pat. Omul vrea să-și ia papucii, își trage halatul pe el. Insul distins și celălalt se duc la patul Tînărului. Insul distins face semn din cap. Gorila îl înșfacă pe Tînăr. Intră pe ușă profesorul, agitat.

– Ce s-a întîmplat? Ce dracu' faceți aici?

Insul distins zîmbește afabil.

– Nimic deosebit, dom' profesor. Medicina nu e infailibilă. Sînt și cazuri în care metodele dumneavoastră nu dau rezultate. Așa că dați-ne voie și nouă să le încercăm pe ale noastre.

Profesorul se sufocă de furie.

– Cum îți permiți?... Am să telefonez imediat ministrului! Legea nu vă dă dreptul...

Insul distins clătină din cap.

– Dom' profesor, dom' profesor... Sînteți un om de știință, ce naiba, chiar credeți că am venit aici de capul meu?... Ministrul matale e arestat de acum un ceas. Pentru înaltă trădare...

Profesorul se așază pe patul unui bolnav, privind în gol. În clipa în care gorila vrea să-l ducă pe Tînăr, se ridică.

– Nu mi-l lua, te rog. E un caz special, absolut inofensiv. E esențial pentru studiul meu asupra memoriei... O muncă de atîția ani. Te rog...

– Dom' profesor, văd că nu pricepeți că vi s-a făcut o favoare enormă...

Profesorul dă din mînă.

– Rahat! N-aveți decît să mă luați cînd vreți. Nu asta-i problema. Dumneata poți să înțelegi că aici e vorba de un interes științific major?

Insul distins tace.

– Lăsați-mă să-i fac măcar ședința asta, ultima, pentru care l-am pregătit...

Prim-plan cu tînărul, care îl privește intens pe insul distins.

Maria în Piața Universității. Privește cerul înstelat, asfaltul, zidurile. Se duce lîngă zidul Universității, îl pipăie. Obiectivul pe negrul zidului, se cufundă în el, apoi se retrage. Maria dispare în gura metroului.

Douăzeci și nouă

Cadru în întuneric pe o străduță care dă în Magheru. Frunzele copacilor mișcate de vînt. Nu se aude decît foșnetul frunzelor. Obiectivul coboară încet pe o țeavă de armă, apoi arma întreagă, apoi soldatul, apoi soldații. Fețele lor, în noapte. Brusc, se activează banda sonoră. Soldații vin în pas alergător, în formație, pe străduță. Din fața lor se retrag în fugă manifestanți, în special tineri, în blugi și scurte. Strigăte de „huo”, fluierături, rap-rap-ul cadențat al alergării soldaților. O voce:

„Hai, Mihaie, mai repede, că ne trage ăștia v'un glonț în cur!". Aparatul îi urmărește pe manifestanți, îi părăsește, intră pe străzi liniștite și iese la statuia lui Rosetti, de unde o ia în sus, spre Universitate. Lume pe trotuar, lume pe carosabil, circulînd în toate sensurile. Grupuscule de inși care stau de vorbă. Strada care duce spre Biblioteca americană e barată de inși în combinezoane negre, cu scuturi albe și bastoane. Piața Universității. Același peisaj. Lume care se duce ca să aibă de unde veni. 6 Martie blocat de scutieri în albastru și tanchete. Spre Piața Unirii se circulă liber. Tineri și puștime, așezați pe treptele lungi de la Inter, mulți cu lumînări în mîini. Se aude scandarea: „Poenaru Bor-dea! Poenaru Bor-dea!"

Insert. Imaginea unei școlărițe superbe, în plină amiază, care își scoate bentița și își scutură pletele. Zona de contact a manifestanților cu scutierii, în mijlocul cărora este un tab și în spate alte taburi – în dreptul Interului, puțin mai sus de Inter. Firma SOCIETE GENERALE. Se strigă: „Jos Ceaușes-cu!". Mult mai rar se aude și „Jos comunis-mul!"

Trec mașinile de pompieri în viteză, stropind mulțimea în stînga și în dreapta, cu pompieri care dau la tulumbă, pe acoperișurile mașinilor. Urlet general, dar carosabilul se reocupă imediat.

Insert. Ceaușescu inspectînd niște ruine, după cutremurul din '77, se văd niște pompieri în cadru.

Prim-planuri cu cîte un securist tăcut, infiltrat în mulțime, care se uită. Pe 6 Martie, în dreptul statuii lui Mihai Viteazul – cîțiva tineri care discută cu un tabist ieșit prin tambuchiul tabului.

– Hai, dom'ne! Dă-te jos și hai cu noi!

– Nu poci! rîde sec tabistul.

– De ce, dom'ne?

– N-am ținută de seară. Asta de pe mine e numa' bună să intre douășpe gloanțe în ea.

Tineri, loviți cu bastoanele și îmbrînciți în dube, lîngă rondul de la Arhitectură. Fata blondă, în hanorac verde, lovită și călcată în picioare de milițieni: „V-a intrat discoteca în cap, futu-ți cristoșii mă-ti de bagaboantă! Nu-ți place la muncă, jarteaua dracu'! Vrei libertate, să te fuți, las' că-ți dăm noi libertate!"

S-a format baricada: microbuze, mașini, lăzi, mese de metal de la restaurantul „Dunărea".

Vine un Tir care se adaugă baricadei. Urale, aplauze. Se reiau lozincile cu și mai multă însuflețire. În rondul de la Universitate, unde e zona mai „rece", un bătrîn cu niște decorații pe palton stă și se uită. Vin niște tineri ducîndu-l pe un altul în brațe. Capul i se bălăngăne o clipă, inert. Trec spre Colțea. Moșul, care stătuse în priveală, se uită lung după mort, se hotărăște și o ia cu pumnul ridicat spre baricadă, strigînd: „Jos Ceaușes-cu!". Lozincă generală, urlată, asurzitoare, copleșitoare: „Moarte lui, moarte lui! Moarte Dicta-torului! Moarte lui, moarte lui! Moarte Dicta-torului!"

Un curent de inși care se cam cară, spre rondul de la Universitate. Un ins care trece prin mulțime și zice: „Ehe, am început să ne împuținăm...!" Un altul, urcat pe baricadă, care urlă în portavoce: „Nu ple-căm! Nu ple-căm! Știți ce ne așteaptă dacă nu pică realesul. Nu vă fie fri-că, Ceaușes-cu pi-că!" Alt ins, care ia portavocea: „O să vă vorbească acum fiul unei vechi ilegaliste!"

Insert. Grafică tip anii ’50. O siluetă subțire de femeie văzută din spate, alergînd oblic, printr-un vîrtej de frunze duse de vînt.

Lume care pleacă. Un zăngănit, niște puști care împing un container de metal pe rotițe, adus de la magazinul „București” sau „Victoria”. Aplauze. Lumea se oprește, mulți se întorc.

Insert. Imagini cu Nicolae și Elena Ceaușescu în mașină deschisă, aplaudați de pe margini, în plin soare.

Se strigă din nou cu vigoare. „Jos Ceaușes-cu! Jos Ceaușes-cu!”. O coloană scurtă, rectangulară, de inși care vin ca la manifestația de 23 august, pe Republicii. O cotesc la rond, spre baricadă. Strîngeri de mîini, îmbrățișări : „De unde sînteți ?” „Din Pantelimon”. Voce din off : „Unde sînt, domne, muncitorii ? De ce nu vine douăștrei augustu’ ? Ar trebui să meargă cineva să-i anunțe”.

Cadru în mulțime. Voce : „Nu trag ăștia în noi ! Le e tîrșe că văd străinii de la Inter”.

Insert. Imagine de bărbat superb, tip occidental, zicînd ceva, într-un decor hawaiian.

Un teveu, care se năpustește în baricadă și ia foc. O flacără, o pălălaie lungă și înaltă, cît jumătate din Inter. Pompierii pun jeturile pe ea. Grenade fumigene aruncate peste baricadă. Puști, țigănuși, punkiști care le iau și le aruncă înapoi. La lumina focului par niște salamandre nemuritoare.

Insert. O maimuță mică – macac rhesus – cu electrozi înfipți în cap, rînjind și zbierînd.

Un puști care se întoarce șchiopătînd de la baricadă : „Mai duceți-vă și voi, că eu nu mai pot !”

Prima salvă de trasoare. Trasă de un pluton înspre cer. Mulțime fugind pe iarba din fața Naționalului.

– Ce fac ăștia, domne?

– N-au curaj, vez' de treabă! Sînt gloanțe de manevră!

Mulțimea, vînzolindu-se de colo-colo. Un puști strigînd: „Cine-i mic și dă din mînă și-are patru la română?!" Centura subțire de cîteva rînduri din fața baricadei (baricada continuă să ardă cu flacără înaltă, jeturile pompierilor par neputincioase) continuă să strige: „Nu vă fie fri-că, Ceaușes-cu pi-că! Nu vă fie fri-că, Ceaușes-cu pi-că!" și „Nu ple-căm! Nu ple-căm!".

Altă salvă de trasoare. Din nou, unii fug pe iarba din fața Naționalului. Un trasor mușcă un balcon de la etajele de sus ale Interului, stîrnind o jerbă de scîntei. Fluierături, rîsete, o voce din mulțime: „Bă, trage, bă, drept, că te bagă la bulău!"

Brusc, totul se accelerează. Reprizele de trasoare pe foc automat se înclină la unghi spre în față, ajungînd să treacă pe deasupra capetelor celor din primele rînduri. Un tanc forțează baricada.

Repriză de trasoare. Prim-plan cu primul dintre tinerii năluciți Mariei de-a lungul filmului. Brusc, o gaură în frunte, dîra de sînge prelingîndu-se pe față. Nu se aude zgomotul împușcăturii, tînărul nu tresare. Doar trăsăturile i se întristează, ca de o mare mîhnire, pleacă ochii ușor, filmat cu încetinitorul, se întoarce și dispare în întuneric.

Repriză de trasoare. Al doilea tînăr, cel văzut de Maria la sediul Securității. Secvența se repetă cvasiidentic. O dată și încă o dată. Ultima va fi o fată, căreia, cînd îi apare gaura în tîmplă, îi vor da lacrimile, fața rămînîndu-i însă imobilă, îndreptată spre cameră, în lumina pîlpîitoare a focului.

Un tanc rulînd în viteză, venind de pe 6 Martie și cotind amețitor în dreptul rondului de

la Universitate, țîșnind pe Republicii. Zgomotul înspăimîntator al mitralierei de pe tanc, „cățeaua". Doi tineri repezindu-se dintr-o latură, cu două borcane de conserve, pe care le aruncă în blindajul tancului.

Imagine de sus, a represiunii. Se aude bîzîitul amortizat, de fond, al elicopterului.

Dimineață. Imagine de la nivelul asfaltului, ca și cum ar fi văzută de un om culcat pe o parte. Jeturi de apă, mături care mătură, picioare încălțate în bocanci paradiți, apa însîngerată curgînd pe treptele metroului. Voce: „Rîcîie cu baioneta, Vergulescule! De unde pizda mă-sii au avut ăștia vopsea din asta?..."

Imagine smucită, ca și cum ar fi aruncată camera într-un camion. Fragmente de membre și figuri însîngerate în penumbră: apoi, închiderea ușilor camionului.

Deschiderea ușilor. Crematoriul uman. Cadavrele – în mare majoritate de tineri și adolescenți, chiar și cîțiva copii – sînt cărate și stivuite pe mese lungi de tablă. Voci: „Domle, nu pot să bag atîția, așa de repede. Se înfundă cenușarul..."

„Ba o să-i bagi pă toți! Pă toți, te privește cum faci. La șapte treaba să fie terminată!"

„Atunci, măcar scoteți-le țoalele de pe ei".

Cadavrele sînt căutate de acte, de chei, de alte obiecte personale, buzunărite profesional de mîini experte. Apoi dezbrăcate. Primul băgat în cuptor. Se vede limpede pe ferestruică cum arde. Momentul ridicării cadavrului ca și cum ar învia. Al doilea. Al treilea. Zgomot de cuptor duduind.

Urlet lung. Înspăimîntător. Răcnet neomenesc, întins pe 6-7 secunde.

Retragerea aparatului, care ne descoperă sala de laborator din biroul Profesorului. Pe scaunul din stînga Tînărului, care-și ține fața în mîini, avînd „coiful” pe cap, Profesorul, șocat vizibil, cu ochii umezi. Pe scaunul din dreapta Tînărului – o garoafă roșie.

Treizeci

Pastă cu sînge mult, scuipată în chiuvetă. Maria termină să se spele pe dinți, dă cu mîna pe sub jetul de apă împrăștiind-o prin chiuvetă și spălînd pasta cu sîngele.

În fața oglinzii, Maria se piaptănă. La radio, o muzică antrenantă. Maria închide radioul și iese. Prim-plan pe închiderea broaștei automate. Tînărul de alături zîmbește și zice:

– Bună dimineața, Prințeso! Iar o iei de coadă?

Maria zîmbește și ridică din umeri.

– Păi, ce să fac? Încă nu mi-au venit banii de la moșie.

În lift, cei doi bătrîni comentează:

– Domnu’ Filip, îmi ții și mie rînd la lapte? Că trebuie să mă duc pînă la poștă...

– Vă țiu, vă țiu. Duceți-vă-ți unde aveți treabă, că și-așa nu cred s-aducă ăștia pînă-n zece.

Maria și vecinul o iau în direcții opuse.

– O zi bună, Prințeso!

Maria face cu mîna:

– La revedere!

Treizeci și unu

Zi friguroasă de iarnă, dar cu soare. E o altă lumină decît a fost pînă acum. Maria întîlnește cadavre de cîini înțepeniți, ca niște jucării mari,

pe care un ins cu o roabă vine și îi încarcă luîndu-i de cîte un picior. Zgomotul cadavrelor țepene izbind metalul.

Treizeci și doi

Stația de troleibuz. Aceeași lume, dar care acum vorbește, se mișcă, joacă pe loc de frig. Aceeași secvență de înghesuială și urcare în forță în troleibuz, dar cu zgomot, cu apostrofări.

Treizeci și trei

Maria trece prin Piața Romană, de unde monumentul lui Tudor Vladimirescu a dispărut și peisajul e cel actual.

Treizeci și patru

Se repetă secvența de la spital, cu Profesorul în salon. Ajunge la „Secretarul General". Omul îl așteaptă tot corect, cu mîinile pe lîngă corp, în pat, dar nu mai are căciulă și e cu halatul de molton roșcat pe el, nu cu paltonul.

– Cum merge, tovarășe Secretar General?

Omului îi joacă ochii în lacrimi.

– Trebuie să trimitem trupe la graniță. Să decretăm stare de asediu și mobilizare generală. Să formăm detașamente de muncă, luptă și apărare. Le-am dat prea multă libertate la tinerii ăștia și o să distrugă țara... Mișună peste tot agenții străini. Trebuie să apărăm unitățile militare, fabricile...

– Fiți fără grijă, tovarășe Secretar General, am dat toate ordinele. Totul e sub control, tovarășe Secretar General.

Ajunge la Tînăr.

– Dumneata ne părăsești. Poate, totuși, ne mai întîlnim. Nimeni nu știe totul despre el însuși.

Tînărul zîmbește.

Treizeci și cinci

Maria și Tînărul pe Podul Grand. Reclama – COMPUTERLAND. LUMEA CALCULATOARELOR. Acord lung de saxofon. Încet, camera se ridică pînă ajunge în filmare de sus, din elicopter. Zgomotul aparatului. Apoi, camera panoramează șinele de cale ferată pierzîndu-se în zare. Ultima imagine e cerul cu niște norișori albi. Zgomotul elicopterului rămîne, insidios, pînă în ultima clipă.

Cuprins

Colecția *E*GO
• romane
• jurnale
• memorii
• proză scurtă
• scrieri

au apărut:

1. Mariana Codruț – *Casa cu storuri galbene*
2. Doina Jela – *Telejurnalul de noapte*
3. Iosif Sava – *Poli(tico)fonii*
4. Gabriel Andreescu – *Solidaritatea alergătorilor de cursă lungă*
5. Anamaria Beligan – *Încă un minut cu Monica Vitti*
6. F.M. Dostoievski – *Idiotul*
7. Cornel Ungureanu – *A muri în Tibet*
8. Dan Stanca – *Muntele viu*
9. Cristian Tudor Popescu – *Copiii fiarei (scrieri)*
10. Bulat Okudjava – *L'amour toujours*
11. F.M. Dostoievski – *Jurnal de scriitor* (Vol. I)
12. Ion Vianu, Matei Călinescu – *Amintiri în dialog*
13. Grigore Ilisei – *Oleacă de taifas*
14. Cristian Tudor Popescu – *Vremea mînzului sec*
15. Alexandru Călinescu – *Interstiții*
16. Stelian Tănase – *L.A.* vs. *N.Y. Jurnal american*
17. Cristian Tudor Popescu – *Timp mort*

în pregătire:

F.M. Dostoievski – *Jurnal de scriitor* (2 vol.)
Miguel de Unamuno – *Jurnalul intim*
Serge Moscovici – *Cronica anilor rătăciți*

Bun de tipar: septembrie 1998. Apărut: 1998
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 3 • P. O. Box 266
6600, Iași • Tel. & Fax (032) 214100; (032) 214111;
(032) 217440 (difuzare); E-mail: polirom@mail.dntis.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7;
Tel.: (01) 3138978; E-mail: polirom@mail.dnt.ro

Tiparul executat la Polirom S.A. 6600 Iași
Calea Chișinăului nr. 32
Tel.: (032) 230323; Fax: (032) 230485

Valoarea timbrului literar este de 2%
din prețul de vânzare și se adaugă acestuia.
Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor
din România, cont nr. 45106262, BCR-SMB